

Guwahliqlar

Ötmüshtin kelgen bir awaz

1. «Kona Gulam öldi»

(Pakistandin bolghan guwahliq)

«Men nurghunlighan bigunah kishilerni öltürdüm, Xuda méni qandaqmu kechürüm qilsun?» ... du'a qilghum bar, emma tuyuqsiz dehshetlik qorqunchlar méni chirmiwaladi. Ghezeplengen Xudaning qoligha chüshsem qandaqmu bolup kétermen?»

Pakistanliq G. M. Na'aman 1947-yili Hindistan parchilinish urushigha ariliship qélip, Islam üçün jeng qilghan. Shu chaghdiki rehimsizlikler uni rohi jehettin bek bi'aram qilghan we uningda Xudani tonushqa bolghan intizarnimu tughdurghan. Shuning bilen Mesih Eysa uni qutquzup, yéngi bir adem qilghan. Bu jeryanlarda éghir qarshiliqqa uchrighan bolsimu, lékin Xuda yenila uning könglige xatirjemlik ata qilghan. Kéyinki künlerde u Pakistandiki Mesih muxlislirining jama'etliride xizmet qilishqa bashlighan.

Men 1930-yili Hindistanning shimalidiki Jammu shehiride, yuqiri tebiqilik bir musulman a'iliside, besh oghulning tunjisi bolup tughulghanidim. Atam Hindistan armiyiside «subédar-mayor» bolghan. U Islam sheri'itidiki qa'ide-yosunlarga ri'aye qilatti, emma u adettiki kishilerdin azraqla perq qilatti — U «mistisizm» bilen bend bolghan sopi (sufi) idi.

Men besh yashqa kirgenda biz Zaffarwal dégen bir qedimiy sheherge köchüp barduq. Bu sheher Panjab rayonida bolup, Jammu shehiri we Keshmir chégrisigha yéqin idi. Bu yerdiki men oquwatqan bashlanghuch mektepning mudiri sopi iken; mekteptiki bezi sawaqdashlirim bolsa, Mesih muxlisliridin iken. Bu sheherde Mesih muxlislirining bir jama'iti bar bolup, sabiq musulman Ibrahim bu jama'etke aqsaqal bolghanidi. Baliliq waqtimda shu jama'ette «xush xewer» jakarlighuchi bolghan bir ayalning teqwadarliqi manga chongqur tesir yetküzgenidi. U da'im xeqlerge Eysa we Uning bizge bolghan méhir-muhebbiti toghrisida sözleytti. Men u ayaldin shuni kördümki, uning barliq dunyasi peqet Mesih Eysadin ibaret idi.

Toqquz yéshimda men ottura mektepte oqush üçün Jammugha qaytip keldim. Bu mektepning keypiyati bashqiche idi, chünki oqutquchilarning köpinchisi Hindi dindarliri idi. Mekteptiki oqushum utuqluq mingiwatqanidi, emma on üç yashqa kirginimdin tartip, mekteptin zérikishke bashlidim. Shuning bilen mekteptin qéchip, Hindistan Hawa Armiyisige qatnashtim, Birma frontida herbiy boldum.

Urushtin kéyinki künler men üçün tolimu teske toxtidi. Baliliq dewrimde «Wetenni (Pakistan) musteqilliqqa érishtürüş herikiti»ge anche-munche qatnashqanidim. Shunga hökümet méni melum bir yer asti teshkilatining ezasi dep gumanlinatti. Shuning bilen méning hawa armiyiside turiwérishim teske toxtap, axiri 1947-yili 5-ayda istépa berdim hem kétishimge ruxset bérildi. Jammudiki anam we akilirimning yénigha qayttim, atamning yéqinda alemdin ötüp ketkenlikidin xewer taptim. Yurtumdimu paji'elik özgirishler yüz bergenidi. Pütün memliket ichi qalaymiqanliqqa chömgenidi. Pakistanning musteqilliqqa érishish imkaniyiti chong bolghachqa, musulmanlar bilen Hindi we Sik dindarliri

otturisida jiddi küresh bolmaqta iken.

Xelqning küresh qilish qizghinliqi ewjige chiqishi bilen Panjabtiki meschitlerde «jihad» (ghazat, «muqeddes urush») élan qilindi. Bu «hayajanliq dolqun» méning Jammudiki musulman qérindashlirim üçün küresh qilishimgha türkke boldi. Shuning bilen men «Azad Keshmir»ning bir ezasi bolush süpitim bilen «qizghin we yaramliq» bir herbiy bolup chiqtim. Hazir shu waqitlirimni oylisam, nomustin yérilghudek bolup kétimen. Bashqilar bilen birliship yézilargha ot qoyattuq, bezide qoralsiz kishilerni öltürettuq we bezide ularni Islamni qobul qilishqa mejburlayttuq. Bezibir weqeler méning wijdanimni tolimu qiynaytti, mesilen, herbiylarning özlirining shehwaniy heweslirini qandurush üçün, bir Hindi dindar qizigha basqunchiliq qilghanliqini öz közüm bilen körgenidim. Men urushqanséri meyüslinip kétiwatattim. Méning bilidighan dunyayim, eslide tinch we xatirjem bolup, addiy puqralar öz'ara köyünüp, bir-biridin xewer élip turidighan ashundaq yaxshi dunyagha könüp ketkenidim. Ashu yash chaghlirimdila toqquzum tel bir yigit idim.

Men bir yézidin Mesih muxlisi bolghan ottura yashlardiki ikki erni tutuwélip ulargha: «Némishqa musulman bolmaysiler?» dédim. Ular jawab bermidi, emma on ikki yashliq bir qiz mundaq dep warqirdi: «Biz undaq qilalmaymiz!». Men yene: «Emdi siler körgülükünglarni körisiler! Men silerni öltürüwétimen!» dédim. U: «Bolidu, lékin biz ishengen Nijatkarimiz: «Mana men da'im siler bilen bille bolimen, dunyaning axirighichimu bille bolimen» — dégen» — dédi.

Andin u üçeylen tizlinip, Mesih Eysaning namini atap turup du'a qildi. Ularning ornidin turushi bilen men ulargha: «Méning

qilghanlirimni kechürüm qilinglar» — dédim. Ular jawaben: «Biz Eysaning namida sizni kechürüm qilimiz» dédi. Shu haman men ulargha ziyan yetküzmeslikim kérek ikenlikini we shuningdek xeqlerdin mejburiy tartiwalghan bezi nersilerni igisige qayturup bermisem bolmaydighanliqini hés qilip qaldim.

Yene bir qétim, biz melum bir yézigha ot qoyuwétip, uningdin qéchip chiqidighan kishilerni étish üçün kütüp turghaniduq. Ushtumtut kichik balini kötürgen bir qéri momay bizge qarap yügürüp keldi-de, balini aldimgha tashlidi hemde mundaq dep warqiridi: «Uni öltürüwet! Silerning dininglar kishini öltürüwétishtur, silerning ilahinglar bolsa, xeqlerni öltürüshünglar bilenla razi bolidu — lékin shuni bilip qoyunglarki, Xuda Özi yaratqan bendilirini öltürüshünglardin hergiz razi bolmaydu».

Men aldimda yighlap yatqan shu kichik baligha qarap hangwéqip turup qaldim. Birnechche minutqiche tilim peqetla gepke kelmey qaldi. Özümning qiliwatqan ishlirimgha nepretlinidighan birxil héssiyat ich-ichimdin urghup chiqti. Men momaygha qarap: «Balingizni éling, Xuda heqqide sizge qesem bérimenki, méning bu bir jüp qolum hazirdin bashlap din üçün hergiz birmu adem öltürmeydu» — dédim. Men özümning qanchilik rezil gunahkar ikenlikimni tonup yetkendirin kéyin öz-özümdin: «Men nurghunlighan bigunah kishilerni öltürdüm, Xuda méni qandaqmu kechürüm qilsun?» dep sorashqa bashlidim. Manga béshimni qarangghuluq qaplighan bir qorqunch chüshti. Ötken künlerdiki Islam dinigha bolghan étiqadim we qa'ide-yosunliri toghruluq oylirim kallamdin bara-bara yoqashqa bashlap, xudasiz bolup qaldim. Men «Azad Keshmir» guruhidin istépa berdim. Ular istépa bérishimdiki sewebning néme ikenlikini kishilerge éytmasliq hem héchkimge

bilindürmey jimjitla kétip qélish sherti astida méni qoyup berdi.

Lékin negimu baray, némimu qilay? Méning du'a qilghum bar idi, emma tuyuqsiz dehshetlik qorqunchlar méni chirmiwaldi. Ghezeplengen Xudaning qoligha chüshsem qandaqmu bolup kétermen? Dostlirim yaki akilirimgha Islam dinigha ishenmeywatqanliqimni éytsam ulardin héchqandaq yardem tapalmaymen ... gerche könglüm bek bi'aram bolghan bolsimu, yenila anam we akilirimdin ayrilip kétish qararigha keldim.

Bir kéchisi men Kamaliya poyiz istansisigha yétip keldim. Qelbimde Xudagha bolghan chongqur emma qana'et tapalmighan intizar bar idi. Tün yérimi bolghanidi, men poyiz kütüsh öyide Xudagha köngli-köksümdiki geplirimni töküp du'a qildim: «I Xuda, manga yardem qilghaysen — Sen bilen körüshüshni xalaymen!»

Du'a qiliwatqinimda manga: «**Méning méhir-shepqitim hajitingdin chiqidighandur**» dégen bir awaz anglanghandek boldi. Bu sözni anglapla qayghulirim, meyüslirim pütünley tügep ketkendek héssiyatta boldum. Men bu sözni öz-özümge tekrar-tekrar éytiwatattim; shu chaghda Mesih muxlisi bolghan bir tazliqchi kirip keldi — u bu sözni bilidiken, u manga: «Bu esli rosul Pawlusning sözi (Injildiki «Korintliqlargha (2)» 12-bab, 9-ayet)» dédi.

Bu yerge yéqin bir jayda nurghun Mesih muxlisliri olturaqlashqan bir yéza bar iken, men Mesih aqsaqili bilen körüshüp béqish üçün, shu yézigha qarap yol aldim. Men özümning Eysa Mesihning muxlisi bolmaqchi ikenlikimni uninggha éyttim. U manga bir parche tonushturush xéti yézip berdi we méni qiriq kilométr yiraqliqtiki Gojra dégen sheherge ewetti. Bu sheherde Mesih muxlislirining chong bir

jama'iti bar iken, jama'et ichide nahayiti bilimlik bir aqsaqal bar idi.

Bir küni kechte men bu ademge béshimdin ötkén ishlarni we rohiy izdinishimni éyttim. U gépimge qulaq sélip, nahayiti diqqet bilen anglidi. Uning zoqigha we hésdashliqigha érishish üçün men yene uninggha ayalimning yéqinda ushtumtut alemdin ötkénlikini éytip berdim. Bu eslide yalghan idi. U méni qizghinliq bilen qarshi aldi we méning bu yerde birnechche hepte turushumni ötündi; shundaq bolghanda, méning zadi Mesih muxlisi bolushum yaki bolmasliqim toghrisidiki qararimni puxta oylinishqa yéterlik waqit chiqatti. Jama'etmu shu waqit ichide méning irademning qanchilik derijide ikenlikini bileleytti.

Ular méni bir kariwatliq kichik yataq öyge orunlashturup qoydi, men Injilning xush xewirini sistémiliq oqup özümge singdürüşke bashlidim. Bu yerde bir derwaziwen bar bolup, uning ismi Buta Mesih idi. Uning ishenchisi, étiqadi hem küchlük hem saddilarche idi. Bu aq köngül adem méning yaxshi dostum we yaxshi tayanchim bolup qaldi. Shuning bilen her küni bille du'a qilidighan hem birlikte Injil oqup paranglashidighan bolup qalduq.

Bir küni kechte aqsaqal uxlashqa temshilip kariwatta olturghanidi, men «ayalimning ölümi» toghrisidiki sözlirimni qayta tilgha aldim: «Eslide bu gep yalghan idi. Men Reb Eysani tonushqa bashlidim. Emdi yalghanchiliq ichide yashawermeymen» — dewettim. U méning bu iqrarimni anglap tesirlinip, men bilen bille tizlinip olturup, Xudaning könglümdin orun alghanliqi üçün Xudagha rehmet éyttuq.

Men birinchi qétimliq «Gojra Mesih muxlisi chong mejlisi»ge qatnashtim, u mejlistin anglighan telimler manga bek medet boldi, biraq men üçün eng ehmiyetlik bolghan bir kün bir yekshenbe küni boldi. U

küni men pütün jama'et aldida turup Mesih Eysagha baghligan étiqadimni étirap qilip sugha chömüldürüldüm. Shu chaghda men: «Gulam Mesih» (Mesihning xizmetchisi) dégen yéngi bir isimni özümge tallidim.

Shu ishtin uzun ötmey, akilirim «apimiz éghir késel», dégenni bahane qilip méni alghili keptu. Men yurtumgha qaytip barghandin kéyin, bu ishning bir neyrengh ikenlikini bildim. Apam bolsa sapsaq turuptu, emma u méning Mesih muxlisi bolghanliqimgha bekmü xapa boldi. Akilirim bolsa bezi mollilarni chaqirtip men bilen muhakime yürgüzdi. Biraq ularning muzakirilirining tesir küchi bolmighachqa, ular manga peqet birnechche éghiz achchiq söz we tehdit sélish bilenla kétip qaldi. Shuning bilen akilirim méni qattiq urup, qamchilap, birnechche kün ash bermey, ayrim bir öyge qamap qoydi. Biraq étiqadim manga küch bergechke, bu ishlargha berdashliq bérelidim, ular méning shunchilik japa-musheqqetlerge bergén sewr-taqitimge qarap heyran qélishiti. Ular méning hazirqi mijez-xulqumning burunqi mijez-xulqumgha shunchilik oxshimay qalghanliqigha bolghan heyranliqini manga éytqanlirida, men ulargha «Men hazir yéngi bir adem; burunqi Gulam öldi. Mende turmushqa nisbeten yéngi pozitsiye we yéngi ish-heriket peyda boldi» dédim. Hayatimning xewpke uchraydighanliqini hés qilip yettim, lékin Panjabtiki büyük Mesih muxlisi bolghan Sadhu Sundar Singning: «Mesih Eysa üçün ölüsh asan; biraq Uning üçün yashash tes. Ölüsh bir-ikki sa'etlik ish xalas, lékin Mesih üçün yashash, uning üçün kündilik ölüshün ibarettur» dégen sözlirini ésimde ching tutqanidim.

Uzun ötmey men Xudaning méni sirtlarga chiqip Injildiki xush xewerni jakarlashqa chaqirghanliqini bildim. Shuning bilen men

nurghun yerlardiki Mesih muxlisi jama'etlirini yoqlidim hem ularning yardimi bilen bu xizmetni qilish üçhün jahan kézishke bashlidim. Zaffarwal shehiride méning nurghun tonushlirim bar idi. Shundaq bolsimu, men ularning aldida xush xewerni jakarlashqa jur'et qildim. Bu bolsa, Xudaning manga bergen qudritudur. Kéyin men yene Sind ölkisige bérip Sind tilini ögendim, hemde Sind ölkisidiki Shikarpur shehiride yilda bir qétim teshkillinidighan «Köz dawalash lagér»gha qatnashtim. Nurghunlighan köz késilige griptar bolghan kishiler öz tughqanlirining hemrahliqida Mesih muxlisi teshkilligen bu lagérgha heqsiz dawalinishqa érishish üçhün kéletti. 1952-yili Sindtiki Koxli millitidin beziliri méning ular üçhün xush xewerni chüshendürüsh xizmitini qilishimni telep qildi. Bu millet Hindistan dindarliridin bolup, ular deslepte méni qobul qilmighanidi. Shuning bilen men yéza sirtidiki bir derex astida bir mezigil turup turushqa mejbur boldum. Lékin Xuda méning qol tegküzüp turup du'a qilishim arqiliq bezibir késel ademlerni saqaytquzdi. Bu ishlar ünüm bergendin kéyin men nahayiti qizghin qarshi élindim.

Yene uzun ötmey, téximu köprek terbiye élishqa Gujranwala shehiridiki «Mesih muxlislar medrisi»ge ewetildim. Tetil waqtida men Karachi shehirige bérip, bir türküm médséstralargha ikki qétim telim berdim. Panjabliq Bahargül dégen bir séstra qiz bolup, u Mesih étiqadchi a'ilisidin idi. Lékin u tekebbur hem hali üstün idi. Xuda Özining qudriti bilen méning sözlirim arqiliq uning tekebburluqigha qattiq zerbe berdi bolghay, u köz yashlirini töküp tizlinip turup towa qildi hem öz hayatini Mesih Eysagha tapshurdi. Mushu ish tüpeylidin bizning rishtimiz baghlinip qalghanidi. Ata-anisining toy qilishimizgha qoshulghanliqi méni béshim asmangha taqashqudek xushal qiliwetti. Shundin béri Bahargül méning ajayib küchlük ilhamim we yaremchim bolup keldi.

Biz toy qilghandin kéyin men özümge yene bir yéngi isim, yeni Na'aman dégen isimni qoydum. Na'aman dégen kishi eslide bir Suriyelik général bolup, éghir maxaw késilige griptar bolghan. U kichik bir Yehudiy qiz xizmetchisining guwahliq gépini anglap, Ilisha peyghemberning qéshigha barghan. Ilisha peyghember Xudaning qudriti bilen uni saqaytqan. Ene shu qizning gépi Na'amangha muhim rol oynighinigha oxshash, mangimu ixlasmen qiz-ayallarning gep-sözliri intayin muhim rol oynap keldi; «Na'aman» dégen shu nam manga bu ishni bildüridu.

Mesih Eysaning yolida Xudaning xizmitini qilghinimizda biz hem shad-xuramliq we bextsizlikke yoluqtuq. Ötken yil (1994) kenji oghlum Xudaning xush xewirini jakarlighini üçhün, u bir qisim «ghaziy»lar (ghazat qilghuchilar) teripidin öltürüwétildi. Men ulardin nepretlenmeymen, eksiche, ulargha du'a qilimen. Ular burunqi mendek, peqet öz en'enilirige qarighularche egeshken, Xudaning rehimdilliqirini körmigen azghan qoylar, xalas. Xuda manga rehim qilip, Özining tengdashsiz méhir-shepquitini körsetti. U ularghimu we hörmetlik kitabxanlirim bolghan sizlergimu oxshashla iltipat qilghay, dep du'a qilimen.

«Xuda dunyadiki insanlarni shu qeder söyiduki, Özining birdinbir yégane Oghlini pida bolushqa berdi. Meqsiti, Uninggha étiqad qilghan herbirining halak bolmay, menggülük hayatqa érishishi üçündür» (Injil, «Yuhanna» 3:16)

2. «Muhebbetning türtkisi» (Gambiyedin bolghan guwahliq)

«Hayatimgha chongqur ehmiyet yetküzgen en'ennem we

medeniyitinning del özila kallamgha chongqur so'allarni, yeni Xuda toghrisida, insan toghrisida, hayat-mamat we mutleq heqiqet toghrisidiki so'allarni peyda qilghanidi. Bu so'allar méni Qur'anni chongqurraq oqushumgha, téximu chongqurraq oylinishimgha türtké boldi. Qur'anda méni özige jelp qilidighan ish Mesih Eysa toghrisidiki guwahliqi boldi. Bu guwahliq boyiche, Mesih Eysa hem peyghember hem rosul, lékin kréstqa mixlanghan emes idi».

Afriqidiki Gambiyelik «Lanin Osman Saneh» Mandinka millitidin bolup, u ilgiri Islam dinigha tolimu chongqur kiriship ketkenidi. U nurghun tégi chongqur so'allar toghrisida mulahize yürüzetti. Lékin Qur'an uning oy-pikrilirini Mesih Eysagha qaratti. «Muqeddes Kitab» — «Tewrat», «Zebur», «Injil»ni oqush jeryanida, u Xudaning özini öz eyni pétide söyidighanliqini tonup yetti. U buni tonup yetkende, pütün hayatida özgirish peyda boldi. Mana mushu tonushqa kelgendin kéyin, uning xush jewerni jakarlash xizmiti özini Afriqidiki nurghun yerlerge élip bardı. Kéyin u London uniwersitétida «Islamshunasliq» dokturluq unwanini aldi, andin Engliyediki Abérdin uniwersitétida oqutquchiliq qilidu, Engliyedimu xush xewer xizmitini dawamlashturdi.

«Yurtumda, baliliq we yash waqitlirimda, ramazan éyi roza tutush waqitliri yéqinlashqanséri, biz qattiq hayajanlinip, öz'ara ittapaqliship, xuddi bir pütün gewde hasil qilghandek héssiyatta bolup kétettuq. Men roza tutushni qizghinliq bilen kütüwalattim, chünki roza tutush Xudagha muhebbet ipadilesh, Xudagha boysunush we ixlasmenlikimizni bildürüşke we mujessemleshtürüşke belgilengen waqit idi. Lékin bezide méning ashundaq qattiq qa'ide-yosunlardin qéchip ketküm kéletti: bezide, Xudaning bizdek bendilirige qoyghan teleplirini bek

sürlük, bek qattiq dep hés qilip qalattim. Lékin shuning bilen bir waqitta, mende yene, Xudaning biz üçün békitken bu ishini muweppiqiyetlik bilen orunlighimdin chiqqan birxil ghelibilik héssiyatmu bar bolatti. Katta ziyapet bilen ötküzüldighan roza héyt-bayrimi biz üçün bir shereplik kün bolatti, elwette. Héyt ta'amlirdin, shundaqla pakiz ap'aq kiyimimni kiyip, barliq dostlirim bilen bille du'a qilidighan jaygha bérishtin tolimu huzurlinattim. Mende, Xuda méni qerzlimni tügitish üçün méni qobul qildi, dégen ulugh bir héssiyat bolatti.

Men yataqta yétip oquydighan bir musulmanlar ottura mektipige oqushqa kirdim. Biz mektepte, bezi héyt-ayem künliride du'a qilish bilen tünep chiqattuuq. Tang atqanda, medhiye mersiyilirimizning Xudagha kötürülüshi bilen, Xudaning méhir-shepqiti bizge chüshüwatqandek bolatti. Musulman chéghimda mana mushundaq terbiye-intizamlar manga singdurulgenidi, buning üçün Xudagha bek minnetdarmen.

Belkim, shundaq turuqluq, méning yene néme üçün Mesih muxlisi bolup qalghanliqim üstide oyliniwatqansiz? Hayatimga chongqur ehmiyet yetküzgen en'enem we medeniyitimning del özila kallamgha chongqur so'allarni, yeni Xuda toghrisida, insan toghrisida, hayat-mamat we mutleq heqiqet toghrisidiki so'allarni peyda qilghanidi. Bu so'allar méni Qur'anni chongqurraq oqushumgha, téximu chongqurraq oylinishimgha türтке boldi. Qur'anda méni özige jelp qilidighan ish Mesih Eysa toghrisidiki guwahliqi boldi. Bu guwahliq boyiche, «Mesih Eysa hem peyghember hem rosul, lékin kréstqa mixlanghan emes idi», chünki Qur'anda bashqa birsi uning ornida kréstqa mixlanghan déyilgen. Men ölüm we ölümdin keyinki hayat toghrisida köp oylanghanidim; shu waqitta egerde Xuda bashqa birsini Mesih Eysaning ornigha qoyghan bolsa, undaqla Xudaning ashu ölgen kishi üçün mes'uliyiti bar bolghan

bolidu, dégen oy mende peyda boldi.

Bu waqitta men yene: «Mubada Mesih Eysa kréstqa mixlangan bolsa, undaqa Xudaning melum bir niyiti bar bolushimu mumkin?» dep oylidim. Yene bir oyum: Hayatimizning ayrilmas bir qismi jezmen derd-elemler, qayghu-hesretler we arzu-ümidlirimizning pare-pare bolup yoqqa chiqishidin ibaret bolidu, depmu oylighanidim. Shuning bilen mende mundaq bir tuyghu peyda boldi: — Bu derd-elemge tolghan krést, hayatimizning eng tüpki yéridiki hayat siri toghruluq bizge birnémini chüshendürmekchimidu? Buning bilen men Mesih Eysaning terjimihaligha bek qiziqip qaldim. Men Mesih Eysaning kréstqa mixlinishi heqiqeten tarixiy bir weqe ikenlikini étirap qildim. Eng axiri, bu Mesih Eysa men üçün, yeni méning gunahlirimning kechürüm qilinishi üçün kréstta öldi, dégen xulasige keldim.

Méning Mesih Eysani qobul qilishim Qur'anni oqushumdin boldi. Kéyin men Muqeddes Kitab — Tewrat, Zebur, Injilni oqush méni özige bek jelp qildi. Bu kitabtin ajayib zor bir bayanni kördümki, Xuda méni öz eynim péti söyidiken, shundaqla méning «sawabliq ishlardin alghan nomur»umgha qiziqmaydiken. Shuni bayqidimki, Xudaning bizni öz eynimiz péti söyidighanliqini tonuwélishqa eng chong tosalghulardin biri bizning yaxshi bolushqa intilip «Xudani tesirlendürüş» meqsiti bilen qilghan xizmet yaki xeyr-saxawetlik ishlirimizdin ibaret iken. Bezide uchigha chiqqan gunahlirimizning heddi-hésabsiz köpiyip ketkenlikige qarap, meyüslinip ümidsizlinimiz. Lékin hemmidin ajayib ish shuki, Injil boyiche Xuda bizni öz eyni pétimiz boyiche söyidu — bu heqiqet hayatimgha zor özgirish épkeldi.

Mesih muxlisi jama'itige qatnishishqa intilginimde, müshküllükke

uchridim. Bezi muxlislar musulmanlarning ziyankeshlik qilishiga uchrighanliqidin, mendinmu gumanlandi. Ular méningdek ademlerge téxi könüp kételmigenidi, ular méni aran dégende qobul qildi. Yene bir tereptin bireylen manga: «Siz bek muhim bolsingiz kérek. Shunga Xuda sizni Islam dinidin ayrip chaqirip chiqti» dep qoydi — bu ish méni tekkeburluqqa azdurusqqa tas qaldi. Jama'etni sel chaghlap: «Ular yaxshi emesken, men ulargha mensup emesmen» dégendek yene bir azdurusqqa uchriddim. Yene bir tereptin, bezi musulman dostlirim kochida méni chalma-késeek bilen urghanda hem xarlighanda, men Xuda ghezipping ularning üstige chüshüshini tileshtek azdurusqquimu uchriddim.

Mana mushundaq ehwallargha uchrighanda, hayatimizning meyli qandaq ehwalda bolushidin qet'iynezer, Mesih Eysaning biz üçün qurbanliq ölümining her waqit her zaman özgermes bir pakit ikenlikini Xuda manga körsitip berdi. Bizning hés-tuyghumizning qandaq bolushidin qet'iynezer, Mesih Eysaning biz üçün bolghan ölümi Xudaning bizni söyidighanliqigha pakittur — bu ademge némidégen xatirjemlik yetküzidighan ish-he! «Zebur»diki nurghun küylerni yazghan Dawut peyghemberning: «**Rohingdin néri bolushqa nelergimu baralayttim? Huzurungdin özümni qachurup nelerge baralayttim?**» dégen siri méni chongqur tesirlendürdi. Xudaning hazirliqi bolsa, yeni Uning her da'im biz bilen bille bolidighanliqi Uning herda'im bizni quchaqlaydighan méhir-muhebbitidur. Rosul Yuhanna: «**Mana qaranglar, Xuda'atining bizge baghligan shunche zor muhebbitini!**» déginidek, Xuda méni öz eynim péti söyidu.

Rosul Pawlus bizni göher saqlaydighan sapal qachilargha oxshitidu.

Bu göher del Xudaning Rohining Özidur. Mushu qimmatlik göherni bilip yetsekla, bu xewerni her ademge, meyli musulman, meyli butperes, meyli xudasiz yaki ismi bar jismi yoq xristi'an bolsun, hemme ademge yetküzüshni xalaymiz.

Men özüm Engliyede we Liwanda bir mezigil turup, Islam dinini we ereb tilini xéli ögengendin kéyin, Afriqidiki muxlis jama'etlirige, musulman qoshnilargha yéqinliship ular bilen Injildiki xush xewerni ortaqlishish yardimide bolush üçün Afriqigha qaytip bardim. Biz Xudaning bizni söyidighanliqini heqiqeten tonup yetken bolsaq, Uning bizge baghligan shunche ishenchisi barki, u Mesih Eysa arqiliq Özini bizge tapshurmaqchi, shundaqla U bu xush xewerni qolimizgha amanet qilip qoyghandur. Uni tonushturushtiki birdinbir yol muhebbetning türtkisidindur.

Uning méni qutquzup Öz xizmitige ewetkenliki üçün, manga bergen hemme sowghiti üçün men Xudani medhiyileymen. Yash waqtimdiki musulman terbiyisi arqiliq manga béghishlighan sowghatlar we qimmatlik nersiler üçünmu Uni medhiyileymen. Bularnimu U Özige shan-sherep keltürüş üçün béghishlighan. Méning bashtin-axir perwish qilinshimning ichki siri, Mesih Eysaning Özidur. Buni jakarlash — yeni muhebbet ichide, kichik pé'illiq ichide, sewr-taqet ichide, Xudagha türlük xizmet hem éytqan nurghun rehmetlirim arqiliq jakarlash — méning shan-shereplik burchumdur.

3. Afghaniстанliq Jahangir Durannining guwahliqi — «Ahiri hemme adem Eysagha boysunidu»

«Men Injilni inchikilep oqup tekshürüşke bashlidim. Uningda manga: «Sen jahangir dégen adem gunahkar, shunglashqa Xudaning düshmini bolisen. Heqiqiy aman-tinchliq «sawabliq ishlar» arqiliq kelmeydu» dewatqan birxil küch-qudret bar idi. Bu men üçhün heqiqet; gerche men döletmen, hörmetke sazawer adem bolsammu, mende héchqandaq xatirjemlik, köngül azadiliki yoq idi. Men tekebburluqqa tolghanidim».

Jahangir Duranni Afghanistandiki Patan millitidin bolghan aqsöngék teqwadar musulman a'ilisining ghururluq ezasi idi. Mesih Eysaning yolini tutqan bir tonushi uninggha bergén bir Injil uni özining Xudaning aldida nijatqa mohtaj bolghan gunahkar ikenlikige ishendürdi. U Mesihke ishendi. U chömüldürülginide Rebbi hem Qutquzghuchisining heqiqetliki we öziye yéqinliqini alamet hés qilghan. Shuningdin kéyin Jahangir Sind rayonidiki musulman xelqlerge bu nijatliq xush xewirini yetküzüsh bilen shughullinip kelgen.

— Méning ismim Jahangir, Ka'ir Ulla Xanning oghli, Afghanistandiki sabiq Xan a'ilisi bolghan «Durannilar»gha tughqanmen. Yüz yilche ilgiri a'ilem Sind rayonigha köchüp kélip, bu qedimki sheher Shikarpurda döletmen poméshchiklerdin bolup qalghan. Men Patan millitidin bolghinimdin Islamgha ishengenmen, Patanlar qattiq teqwadar musulman, sheri'etke qattiq ri'aye qilidighan millet idi. Ata-anam hem salmaq hem özini toxtatqan ademler idi, ular men bilen akamgha Islamning sirlirini üzül-késil tonushturghan. Bügün akam shi'e mezhipige wekaliten dangliq aqlighuchi boldi. Men bolsam «Mesihning adimi» boldum.

Birnechche yil ilgiri men öy jabduqlirini satidighan dukanni

bashqurghinimda, birnechche orunduqni k t rgen bir adem dukangha kirdi. S hbet dawamida u «Muqeddes Kitab» we Mesih Eysa toghrisida bir-ikki  ghiz gep qildi. Shu chaghda men anche diqqet qilmaptimen, chünki kallamgha sheri'et singd r lgen bolup, Xudaning m hir-shepquitini biraqla ch shiniw lishim mumkin emes idi. K yin u ademni yoqlap  yige bardim. U manga «muqeddes Injil» d gen bir kitabni berdi. Buni inchikilep oqup teksh r shke bashlidim. Uningda manga: «Sen jahangir bolsang gunahkar, shunglashqa Xudaning d shmini bolisen. Heqiqiy aman-tinchliq «sawabliq ishlar» arqiliq kelmeydu» – dewatqan birxil k ch-qudret bar idi. Bu men  ch n heqiqet; gerche men döletmen, hörmetke sazawer adem bolsammu, mende h chqandaq xatirjemlik, köngül azadiligi yoq idi. Men tekebburluqqa tolghanidim. Ta hazirghiche bu Injildiki xush xewerning qudrimini bayan qilidighan ayet  simde turuptu: «**Men Mesih toghrisidiki bu xush xewerdin hergiz xijil bolmaymen! Chünki u uninggha isheng chilirining hemmisini, aldi bilen Yehudiylarni, andin k yin Yehudiy emeslerni nijatqa  risht ridighan Xudaning k ch-qudritidir!**».

Men barghans ri bi'aram bolup kettim. Xudaning hemme ademge soraqchi bolidighanliqigha ishendim, hem: «**Uningdin (Mesih Eysadin) bashqa h chkimde nijat yoq, chünki pütkül asman astida insanlar arisigha teqdim qilinghan, Eysadin bashqa bizni qutquzidighan h chqandaq bir nam yoqtur**» d gen bu ayetni oqup, nijat Mesih arqiliq bolghanliqini chüshendim, chünki  zi gunahsiz bolsimu, U insaniyetning gunahlirining hemmisige t gishlik bolghan jazani  z zimmisige  lip  zini qurbanliq qilghan, d gen xewerni oqup  gendim. L kin eyni waqitta, Islamgha boysunup qilghan «sawabliq ishlar»gha baghliqan  midimni

üzüsh, Mesih Eysagha ishinish men üçün mumkin emes idi. Emma kéche-kündüz Injilni köngül qoyup oquwatattim. Xaraktér-mijejim özgermekte idi: xeqler mendek burun shunche tekebbur bir ademning hazir kemter boluwatqanliqigha qarap bek heyran qalghanidi.

Men ghemge chömgen halda du'a qilishqa bérildim. Melum bir kéche men üçün hayatimning hem eng axirqi kéchisi hem tunjisi bolghan bir kéche boldi, bir awazni anglidim. Bu awaz: «Perishan rohning dawasi ishenchtur, Eysaning hem Qutquzghuchi-Mesih hem Xudaning Oghli ikenlikige baghligan ishenchtur. Xudaning a'ilisining ezasi bolmaqchi bolsang, Uning Oghlini Rebbim dep chaqir» dégen awaz idi. Manga bundaq gepni qiliwatqan kim ikenlikini bilmidim. Etigende men Mesih Eysagha qet'iy ishinish qararigha keldim. Bu ishni éniqraq qilish we özümning irademni köprek chingitish üçün men: «**Qiyamet künide her adem Mesih Eysagha tizlinip sejde qilidu**» dégen ayetni oqudum. Men özümge: «U chaghda bu ish mejburiy bolidu, emma men buni ixtiyariy qilimen» — dédim.

Xeqler «Duranni Injilni oquydiken» dep anglaptu. Köp kishiler kélip méning oqumasliqimni dewet qilip: «Bu Injil özgeratilgeniken. Azdurulup kétisiz. Étiqadingiz ajizliship kétidu» dédi. Jawaben men süküt qildim. Axirida Mesihning manga: «Sen kishilerge guwahliq bérishing kérek» déginini sézip yettim. Shunga guwahliq bérishke bashlidim. Pütün sheher men üçün astin-üstün bolup ketti. Kishiler yiraq-yéqindin men bilen muzakirilishish üçün keldi, lékin méning qararimni özgertelmidi, chünki étiqadning nuri könglümde yéqilghanidi.

Men Mesih muxlisliri jama'iti pütün dunyagha ortaq, menmu uning bilen ortaqlishimen dégen qarargha keldim, shunga Shikarpur shehiride

jama'et aldida sugha chömlüdürüldüm.

Sugha chömlüdürülüshtin ilgiri, könglümde ilgiri hés qilip baqmighan, alamet bashqiche bir héssiyat peyda boldi. Sugha chömlüsh men üçhün ghelite ish emes idi, men yaxshi su üzgüchi bolghanmen, lékin bu su oxshimaydu. Sugha kirishimdin ilgiri, qelbim berq urup échilay dep turghan bir ghunchidek idi. Sugha chömlüshüm bilen Mesihning kréttiki ölümünü kördüm: Mesihning Özi méni élip Özi bilen birleshtürwatqanliqini kördüm. Mesih Eysa Xudaning Oghli iken, emdi Xudaliq tebi'iti bilen insaniy tenge kirip dunyagha kélip, méni qutquzghan we emeliyette Öz qéni bilen pütün dunyagha nijat keltürgen, dep ishinimen. Étiqadning bayliqliri bilen béyishimiz kérek, buning bilen öz gunahlimizni yuyuwatqili bolidu. Hemme ademler Mesih Eysani Rebbim we nijatkarim dep chaqirishi kérek. Bu étiqad muzakiriler yaki ademning eqli arqiliq kelgen emes, belki ishenchtinla kélidu. Emma qara asanla aq bolmaydu, özümning béshimdin ötken ishlar buni ispatlaydu!

Men kéyin Hindistandiki Hidirabad shehiride bir Mesihlik kitabxanisida xizmet qildim. Shu yerde nurghun yash musulmanlar kélip Mesihlik étiqadi toghrisida so'al sorashqa, Xudaning sözlirini oqushqa kélip turidu. Özümning du'ayim del shuki, nijatning Mesihtin kélidighanliqini, U Özi Xudaning Oghli ikenlikini musulman qérindashlim özi tonuwalsun dégenliktur. Muqeddes Rohning tesiri bilen nurghun ademler Mesih Eysa dunyaning Qutquzuchisidur dep bilidighan waqit yiraq emestur.

4. «Tapqan shadliqim» (Pakistandin bolghan guwahliq)

«- *Shu küni men: «Ey japakeshler we éghir yük yüklengen hemminglar! Méning yénimgha kélinglar, Men silerge aramliq bérey!» (Injil, «Matta» 11-babtin) dégen sözlerni anglidim. U ayet turmushumni özgertti. Chünki sheri'etning éghir yüki manga yüklengen bolup, tayanchim yoq idi».*

Xudani tonumaydighan lékin teqwadar adem üçün, gunah éngi qorqunchluq ishtur. Pakistanliq Parwez Yuhanna ösmürlük dewride Islam dinigha chongqur ishtiyaq baghlighan. U köp waqitlarni du'a qilish we sopiliq teriqide ötküzgen. Halbuki, bular uningdiki gunah éngini we dozaxqa bolghan qorqunchni yénikleshtürelmidi. Kéyin u melum bir doxturxanida Injildiki xush xewerni anglap qalidu. Injildin élinghan: «**Méning yénimgha kélinglar, men silerge aramliq bérey!**» dégen sözler uning hayatini özgertidu. Nijat-qutquzush «sawabliq ishlar»din yaki kishilerning tirishishliri bilen kelmeydu, belki Xuda insangha ata qilghan sowghattinla ibaret, dep bilip yétidu. Xuda Parwezge nurghun sinaqlardin ötüşke we shuning bilen bir waqitta kichik pé'illiqa turushqa medet berdi. U toy qilghandin kéyin, hazirghiche Pakistanda Mesih muxlisi toplashqan bir yézidiki mektepte oqutqutchiliq qilidu.

Men Pakistanliq, musulman a'ilisidin bolimen. Baliliq waqtimdin tartip men diniy qa'ide-yosunlarga qiziqattim, din-étiqad toghruluq öginish méning arzuyum bolupla qalmastin, belki uninggha meptun bolup qalghanidim. Ésimde téxi éniq turuptiki, men sekkiz yashqa kirgendin bashlapla, xeqler méni «ewliye» dep chaqirishqa bashlighanidi. Ular yénimgha kélip du'a qilishimni telep qilatti, men néme désem, Xuda shuni choqum emelge ashuridu, dep oylaytti. Mektepke kirgendin kéyin, men héchkim bilen soqushup qalghan

emesmen, peqet öginish bilenla boldum. Meyli oyun, meyli tenheriket bolsun méni qiziqturmaytti, din ehliliri bilen bille bolushqa intilettim. A'ilemmu dindar a'ile hésablinatti; atam hem bilimlik hem teqwadar musulman idi. Men dadamgha oxshash bolushni, shuning bilen xeqlarning hörmitige érishishni arzu qilattim. Shunglashqa dingha bolghan qiziqishim meptunluq derijisige yetkenidi.

Yettinchi sinipni püttürüshüm bilen atam késel bolup tügep ketti. Mektepte yene bir yil oqup qaldim, emma könglüm sunuq bolup bu dunyagha qiziqmas bolup qalghanidim, yalghuz bolushni xalayttim. Öydin ayrilip chiqip bir pinhan jayda olturaqliship, ya achliqqa ya usuzluqqa qarimay shu yerde turushqa bashlidim. Bezide birnechche hepte öyge qaytmayttim. Kéyin bir newre akam méni bir sopi pirgha tonushturdi. Men bu pirgha egishishke qesem qilip uning muxlisi boldum. U manga zahitliq teriqide méngishimni dewet qildi. Shunga kéchiche Qur'anni oqup tüneshke bashlidim. Hetta bezide tamaq yéyishnimu untup qalattim, shu sewebtin ajizlap kétip, yolnimu aran dessep mangidighan haletke chüshüp qalghan künlirimmu bolghan. Kishiler méning özlirining késellik, balayi'apet, qiyinchiliqlardin xaliy bolushliri üçhün du'a qilip turushumni ötünüp, méni kéche-kündüz démestin izdep kélishke bashlidi. Men bu alemdin shunche sowup kettimki, héchkimning méni izdep kélishini xalimayttim. Emma «Qoghlighandin qach, qachqanni qoghla» dégendek, ular méni téximu izdeydighan bolup ketti.

Men Islam sheri'itige ri'aye qilishqa, békitilgen besh waq namaz, qoshumche namaz we tüneklerni ötküzüshke intilish bilen kün ötküzettim. Emma özüm bolsam, sheri'etke xilapliq qiliwatqan, gunah sadir qiliwatqanidim. Küchümning bariche güzel ishlarni qilishqa

intilgen bolsammu, lékin Xudaning qutluq künliridimu men Xudagha némidur bir gunah sadir qiliwatqandek qilattim. Eng esheddiy gunahim tekebburluq bilen meghrurluq idi. Chünki ibadet qilghandin kéyin, özümni pak, bashqilarni bolsa gunahkar dep qarayttim. Bekmu bi'aram bolattim, zadi qandaq qilsam gunahtin azad bolalaymen, sawabliq ishlarni qilmisam dozaxqa chüshimen dégen oylarda bolattim. Mushundaq qorqunchlar méningde da'im bolup turatti. Men özümning sheri'etke emel qilalmaydighanliqimni hés qilip qaldim, bu yük manga tolimu éghir kéletti. Shu chaghlarda özümning teqwadar musulman ikenlikimni bildürüş uchün uzun saqal qoyuwalghanidim. Emdilikte bolsa, men saqalni alduriwettim, özümni Xudagha tapshurghanikenmen, undaqa bundaq körünüshlerni saqlap qélishning yene néme hajiti bolsun? Qoshnilirim bolsa: «Gerche Xuda kishining könglini bilgen bolsimu, lékin sheri'et dégen sirtqi qiyapetni asas qilidu» dep manga qarshiliq körsitishke bashlidi. Men: «Men musulman bolghinim uchün sheri'etke emel qilishim, namaz oqushum we roza tutushumla boldi» dep, ularning pikirlirige pisent qilmidim, emma könglüm téxiche bi'aram idi.

Shu künlerde men közümni dawalitish uchün Taksila shehirige «Mesih muxlisi» berpa qilghan bir doxturxanigha bérishimgha toghra keldi. U yerde, Mesih muxlislrining Xudaning sözlirini jakarlawatqanliqini anglap qaldim. Pütün diqqitim bilen qulaq saldim, ularning sözliri méning könglümdiki chigishlerni yeshti. Del shu küni men: **«Ey japakeshler we éghir yük yüklengen hemminglar! Méning yénimgha kélinglar, Men silerge aramliq bérey!»** (Injil, «Matta» 11-babtin) dégen ajayib sözlerni anglidim. U ayet turmushumni

özürtiwetti. Chünki men sheri'etning éghir yüklirini öz üstümge yüklialghan bolup, héchqandaq tayanchim yoq idi. U ayet méni ashu Injilni chüshendürgüchi bir sherhchi bilen sözlishishke türtke boldi.

Dawalash tamamlinishi bilen men öyümge qayttim. Injil xush xewirining heqiqet ikenliki méni pütünley ishendürdi. Emma ilgiriki diniy qa'ide-yosunlarni tashliwétish unche asan ish emes idi. Xeqler néme deydu? Uruq-tughqanlirim mendin yüz örüp, manga nepretlinishi mumkin. Xush xewerni anglighandin kéyin, ularning ishi manga éghir dexli yetküzgenidi. Men rohiy jehettin qattiq élishtim we bek qattiq bash qaturdum. Emma du'a qilishni tashliwetmidim. «Manga toghra yol körsetkeysen. Mesih Eysagha egishishke küch bergeysen» dep du'ani dawamlashturdum. Reb Mesih Eysaning, mendek bir gunahkarning towa qilip, du'a qilishimni qobul qilidighanliqigha we manga teselli we amanliq béridighanliqigha ishendürüldüm.

Xudagha teshekkur bolsunki, U manga jasaret berdi. Men Taksilagha yene bérish qararigha keldim. U yerde men Reb Mesih Eysani Qutquzghuchim dep bilip alte aydin kéyin chömüldürüldüm. Kéyin men Hidir'abad shehirige muqeddes Tewrat, Zebur we Injilni chongqur öginishke bardim. U yerde, Xudaning Mesih Eysani qurbanliq qilish (kréstqa mixlash) arqiliq manga körsetken méhir-shepquitining néme ikenlikini, Öz Oghlidiki insangha körsetken méhir-muhebbitini chüshinip yettim. Bu öginishlerdin kéyin, men ilgirki mektep hayatimdiki oqushlirimni tashliwetkenlikim üçün bilim jehettin köp yétersiz ikenlikimni, emdi téximu köp bilimge érishishim kéreklikini hés qilip yettim. Men hazir bir tereptin bakalawrliq kinishkisini élish üçün öginiwatimen, bir tereptin Mesih Eysaning xush xewirini tarqitish xizmiti bilen shughulliniwatimen. Xuda guwahliq bérishim üçün,

Masihke tayinishtin kelgen shad-xuramliqni bashqilar bilen ortaqlashishim üçün manga küch-qudret yetküzidu.

Masihke ishinip towa qilghinimdin kéyin, men nurgun qiyinchiliqqa duch keldim, emma Rebbim manga medet bérip, azdurushqa uchrighinimda manga ghelibe yetküzgenidi. Deslepte a'ilemdikiler manga qattiq qarshi turghanidi, emma kéyin méni qobul qilishqa bashlidi. Ümidim a'ilemdikiler méni qobul qilghinidek Rebbimnimu qobul qilishidin ibaret idi. Nijatliq ish-heriketlerdin emes, hetta sheri'etke emel qilishqa tirishishlardan emes, belki Xudaning méhir-shepquitidin kélidu, dégen heqiqet méni hazirghiche shadlanduridu. Muqeddes Kitabning déginidek: —

«**Heqqaniy adem yoq, hetta birimu yoqtur,**

Yorutulghan kishimu yoqtur» (Injil, «Rimliqlargha» 3:10)

We: —

«**Siler shepget bilenla ishench arqiliq qutquzulduklar. Bu ish özüglardin kelgen ish emes, belki Xudadin kelgen iltipat — u zadila ademlarning emel-ejridin kelmeydu, bu hem héchkimning maxtanmasliqi üçündür**» (Injil, «Efesusluqlargha» 2:8-9)

Turmushum pütünley özgertildi. Xeqler üçün xizmet qilishtiki roh ilgiriki tekebburluqum we meghrurluqumning ornini basti. Masihke ishengendin kéyin, méning nurgun addiy xizmet we emgeklerni qilishimgha toghra keldi, mesilen, bashqilargha xush yaqmaydighan pol süpürüş, qacha-quchilarni yuyush, közetchilik qilish we bashqilar. Bu bextim «**Silerge melumki, yat eller üstidiki hökümrانlar dep**

hésablanghanlar qol astidiki xelq üstidin buyruqwazliq qilip hakimiyet yürgüzidu, we hoquqdarliri ularni xojayinlarche idare qilidu. Biraq silerning aranglarda bundaq ish bolmaydu; belki silerdin kim mertiwilik bolushni xalisa, u silerning xizmitinglarda bolsun; We kim aranglarda birinchi bolushni istise, u hemme ademning quli bolsun. Chünki Insan'oghlimu derweqe shu yolda köpchilik Méning xizmitimde bolsun démey, belki köpchilikning xizmitide bolay we jénimni pida qilish bedilige nurghun ademlerni hörlükke chiqiray dep keldi» dégüchi bolghan Mesih Eysagha tayinishimdin kelgenidi (Injil, «Markus» 10-bab, 42-45 ayet).

Men hazir ottura mektepte oqutquchiliq qilimen. Ma'ashim töwen bolsimu men intayin xush yürimen. Kelgüside Rebbimge téximu ünümlük xizmet qilish üçün Tewrat, Zebur we Injilni ögenmekchimen. Xudaning meqsiti méningde emelge ashurulghay, Xudaning Mesih Eysada mendek bir erzimes gunahkargha körsetken méhribanliqini we shepquitini kishiler bilen ortaqlishishtiki pursetler köprek kelgey dep intizarliq bilen du'a qilimen.

Amin!

5. «Men keqürüm qilindim!» (Serra Lé'on jumhuriyitidin bolghan guwahliq)

Ademning özide bolidighan gunah tuyghusi özining kechürüm qilinshqa mohtaj ikenlikini her waqit eskertip turidu. Afriqidiki Sérralé'onluq Yüsüf Seydu Mans isimlik bir adem özidin eyiblik ötken bir

ishta, Eysa Mesihke étiqad qilghan bir momayning eksiche özidin kechürüm sorighanliqi uni chongqur oylandurushqa türkke boldi. Uzun ötmey, u özi Mesih Eysadin kechürüm tapqan we shu chaghdin béri Mesih Eysaning xizmitide bolup kelgen. U birnechche yil, Sérralé'on jumhuriyitide ötküzülgen «Herbir adem üçün yéngi hayat» dégen heriketke yétekchilik qilghan. Bügün u Sérralé'on jumhuriyitidiki we bashqa yerlerdiki jama'etlerde bashlamchiliq rol oynimaqta.

Ata-anam Fulani (Fulah) qebilisidin idi. Atam Islam jem'iyitining rehberi idi, shu sewebtin bolsa kérek, men pütünley Islam dini terbiyiside chong bolghanmen. Men alte yashqa kirgen yilim, oqush üçün öz yurtumdin ayrilip, bir «karmoko» (ereb til oqutquchisi)ning qéshigha ewetilgenidim. Men uning yénida sekkiz yil turdum. U manga Qur'an we Islam sheri'itini ögetti: men roza tutushni, sediqe bérishni, qurbanliq qilishni,... ishqilip musulmanlarning barliq burchlirini emelge ashurushqa bashlidim. U künlerde méning Injil toghrisida héchqandaq xewirim yoq idi. Chünki shu rayonda Mesih muxlisleri yoq idi.

Qur'anni ikki ret toluq öginip chiqqandin kéyin, öyümge qayttim. Atamning méni öz yurti Gwiniye jumhuriyitidiki Mamu rayonigha ewetish pilani bar idi, emma emelge ashuralmay u alemge ketti. Shu chaghlarda men bezi Mesih muxlislerini uchritip qalattim, ular méni öz mekteplirige kirishke teklip qildi. Ularning étiqadigha qiziqmidim, chünki Islam dinigha ishenchim kamil idi, emma méning Ingliz tilini ögengüm, zamaniwiyy ma'aripqa érishkümmu bar idi; shunga ularning teklipini qobul qildim.

Men bu mektepte Mesih étiqadi manga héchqandaq tesir

yetküzmingen ehwal astida besh yil oqudum. Shu chaghda men yashanghan bir ayal oqutquchining öyide turghach uning xizmitide bolghanidim. Uning öyide du'alar bolup turatti, Tewrat, Zebur we Injil toghruluq telimler bérilip turatti; hetta menmu bezide muxlislarning ibadet yighinigha kirip qarap olturattim, lékin Mesihlik étiqadigha ishendürülginim yoq.

Bir küni shu rayondiki waliy mektepni közdin kechürgili kelgenidi, ayal oqutquchi uni chüshlük tamaqqa tekliptu. U méni tamaqni üstelge yetküzüp bérishimni telep qildi. Men uninggha qoshuldum. Emma kéyin men kajliq qilip gépimdin yéniwaldim, shundaqla uni renjitip qoydum. Etisi uning öyige xizmetke barghinimda, u méni öyge kirgüzmedi. Shunga men mektepke qayttim. Özümning qilghan yaman ishingha perwayim pelek idi.

Chüshtin kéyin öyige yene bardim. Bu momay ishik aldida turuptiken. Men uninggha yéqinlashqinimda u ismimni chaqirip, bekmu pes awazda: «Seydu, méni kechür» — dédi. Men birhaza jim turup andin: «Néme üçün?» — dep soridim.

U: «Men etigende sendin renjiptimen» — dédi.

Men gunah toghrisida bir qétimmu estayidil oylinip baqmighanidim, lékin bu ish méni chongqur oylandurdi. Némishqa u mendin kechürüm soridi, men özüm eyiblik tursam, eslide men özüm uningdin kechürüm sorishim kérek emesmidi?

Xuda mushu Mesih muxlisi bolghan momayning kichik pé'illiqi bilen kechürüm sorishi arqiliq mende özümdiki gunahqa nisbeten oyghitish peyda qildi, méni oylandurup qoydi. Bu ish bolsa, Xudaning mendek bir gunahkarni Öz yénigha qayturup ekélishniki alamet yolining bashlinishi

bolghanidi. Uzun ötmey bu qedirlik momay méni Gidendembu shehirige yenimu köprek öginishim üçün ewetti. Shu yerde men Mesih muxlisirining bir yighinigha qatnashqinimda, Xuda bir telim bergüchi arqiliq manga söz qildi. Bu telim bergüchi wez éytqandin kéyin, birsining «Yighin axirlashqanda bizge bext-beriket tilep du'a qilip bersingiz» dewatqinida, men bolsam allimuqachan tizlinip olturup, Reb Eysa Mesihke gunahlimni iqrar qiliwatqanidim. Men könglümdiki ajayib birxil tinch-amanliq we xushalliqtin özümning kechürüm qilinghanliqimni hés qilalidim.

Emma men öyge qaytip kélishim bilenla, öydikilerning qarshiliqigha uchridim. Taghilirim méning öyge kirishimni men'i qildi, kéyinki ikki yil ichide men öyge qaytalmidim. Emma kéyin taghilirimning manga héch amali qalmidi, eksiche ular mende chong özgirishning yüz bergenlikini bayqap qaldi. Bu weqedin ilgiri, men öydiki chong jédelchining biri idim. Men nurghun ademler bilen soqushqanidim, hetta yaman ish qilghanliq sewebimdin birnechche qétim sotqa chaqirtilghanidim. Mesihke ishenginimdin kéyin, héliqi eski qilmishlarning birer sayisimu qalmighanidi.

Shunga ular méni öz gépige kirgüzelmigendin kéyin, méning öyge qaytishimgha yol qoydi. Kéyinki künlerde ikki akam we bir singlimimu Mesih Eysani tonutquzghanidim.

Eysa Mesihke étiqad qilghinimni ochuq étirap qilish üçün sugha chömüldürüldüm. Men kéyin yurtumda töt yil oqutquchiliq qildim. Bir mezigil téximu chongqur terbiye alghandin kéyin, men muxlislar jama'itide xizmet qilishqa bashlidim. Yurtimizdiki «qurghaq pesil» (yamghur yaghmaidighan) mezigilide herqaysimiz herqaysi

yézilargha bérip, Mesih Eysa toghrisidiki xush xewerni jakarlaymiz. Yurtimizda Mesih muxlisliri köpeymekte.

Mesih Eysa méning hayatimni özgertip, méni Xudagha yéqinlashturdi. Men héch yerdin tapalmaydighan xatirjemlikni Uningdinla taptim. Uning méni gunah qilishtin saqliyalaydighanliqini, uruq-tughqanlirim méni tashliwetken waqitlardiki köp sinaqlarda we azablimda Uning mendin toluq xewer alghanliqini bilimen. Buninggha guwahliq bérip bu xush xewerni yetküzüsh bilen shughullanmaqtimen.

6. «Qimmetlik merwayit» (Pakistanliq tewipning guwahliqi)

«Muhimi waz kechken nersiler emes, belki érishkenliktur. ...méning ming jénim bolsa hemmisini Mesih Eysagha béghishlayttim»

«Pakistanliq doxtur Muhemmed Abdul Kayyum Daskawiy ixlasmen ziyaliy a'ilidin kélip chiqqan bolup, u «Pakistan memliketlik azadliq teshkilati»ning ishliri üçhün aliy mekteptiki oqushini toxtitip qoyghanidi. Lékin u kitab oqush aditini dawamlashturdi. U tasadipiy muqeddes Injilni oqush pursitige érishti. Injildiki muhebbetlik bir Xudaning öz oghlining gunahlirini kechüridighan atilardek Xudaliqi toghrisidiki xewer uni nahayiti jelp qildi. Emma uning Mesih muxlisining bir a'lsini ziyaret qilghanliqi uning a'iliside shunche dehshetlik inkas qozghiwettiki, u öyidin chiqip kétishke mejbur boldi. U musapir bolup qaldi. Shuning bilen u Mesih muxlisi bolush qararigha keldi. U nurghun japa-musheqqetler arqiliq Xudaning méhir-shepqtini tonup, uning padishahliqigha kirip, xatirjemlikni tapti. Kéyin Pakistanda dangliq

ma'aripshunas we muxlis jama'etliri arisida yétekchi bolup yétildi, shundaqla millet we xelqning hörmitige sazawer boldi».

Men 1903-yili Siyalqot dégen sheherde, özlirini Muhemmedning dewride Mekke shehiride höküm sürgen Küreyshlerdin chiqqan dep qaraydighan bir a'ilide tugulghanidim. Tagham birinchi bolup Urdu tili lughitini tüzgüchi we birnechche kitab, dewetnamiler hem shé'irlarning aptori bolup, dangqi chiqqan alim idi. U Islam dinigha tolimu ixlasmen idi, diniy yighinlarda nutuq sözleshke da'im tekliq qilinatti. Atam deslepte Siyalqotta oqutquchiliq qilghan, kéyin Ludhiyana shehiride birnechche yil xizmet qilip, 1919-yilidiki qalaymiqan mezigilide Siyalqotqa qaytqan. Shu chaghda men intizami ching we oqutquchilirining süpiti yuqiri, Mesih muxlisliri bashquridighan dangliq «Murray» dégen aliy mektepte bir mezigil oqushta boldum. Bu yerde Muqeddes Kitab (Tewrat, Zebur, Injil)din élinghan dersler ötületti; emma bundaq derslerge kelginimizde mu'ellim du'a qilish üçün közini yumghan waqtidin paydinilip biz musulmanlar ghippide tikiwétettuq, yaki bolmisa mu'ellimni tenglikte qoyidighan so'allarni sorap turuwalattuq.

Shu künlerde siyasiy puraq nahayiti küchlük idi. Kishiler siyasiy erkinlikni telep qilishatti. Türkiyening Sultani texttin chüshürülgenliki, xelipilikning örüwétilgenliki bilen kishiler qaynam-tashqinliqqa chömgenidi. Shu yerdiki tinchsizliq manga qattiq tesir qildi, men aliy mekteptiki oqushumni toxtitish qararigha keldim. Méni héchkim rayimdin yandurulmaytti.

Hazir kitab oqushqa waqtim köp idi. Taghamning kütüpxanisini tepsiliy körüp chiqtim. Tagham özi yazghan «Heqiqiy bir Xristi'anning

du'asi» dégen urduche shé'irlar toplimigha közüm chüshti. Uni körüp heyran qaldim, derhal uni oqush üçün olturdum. Uning asasiy mezmuni shuki, Mesihiyler Xudaning yolidin ézip kétishi bilen, musulmanlar bolsa heqiqiy étiqadning iz basarliridin bolup chiqidu. Kitabta tagham xristi'anlarni öz étiqadidin waz kéchip, Islamni qobul qilishqa ündigenidi. Bu bolsa musulmanlarning en'eniwiyy pozitsiyisi idi. Kitabning Injilning bezi ayetlirige körsetken izahatliri bar idi, shunga men bu yerlerni birsi ilgiri atamgha sowgha qilghan Injildin izdidim. Bu ayetlerning aldi-keynidiki ayetlerni oqushum bilen Injilning bezi temsilliri, möjziliri we telimlirini uchrattim. Oqughanlirimgha eqlim heyran idi; némishqidur étiqad-eqidilirimning Injildiki bilen chong perqliri barliqini chüshenmey qaldim. Xuda bilen ademler otturisdiki munasiwet toghruluq déyilgenliri méni ajayib tesirlendürdi. Mesihning temsilliridin biri boyiche, «Öz yolidin ézip ketken bir oghlini kütüp turghan ata»dek bir Xuda barmu? Héch bolmighanda qandaq qilip Xuda ademge Ata bolalisun?

Bundaq mesililer méni bek bi'aram qildi. Bularni a'ilidikilirimge désem éghir awarchiliqqa qalattim. Mesih Eysaning yolini tutqan bir sawaqdishimdin yardem soridim. U méni ixlasmen we nahayiti bilimlik bir muxlis aqsaqal tonushigha tonushturup qoydi. Biz birnechche sa'et paranglashtuq, kéyin yene körüshüshke kélishtuq.

Kitabni oqushni dawamlashturdum. «Muhebbetlik bir Xuda» dégen bu söz méni mehliya qiliwalidi. Injil teswirligen bu muhebbet hemme insanni öz qoynigha alidighan, pak, sap, muqeddes bolup, bizning jemiyyetimizde tilgha alghan «muhebbet»tin shunche ögziche idi — uning ehmiyiti méning oylighinimdin artuq idi. Kishini téximu oylanduridighini Injilning «Matta» qismida xatirilengen, Mesih Eysaning

«muxlislarga bergen yolyoruqliri» addiy emma kishining bëshini qaturatti. Emma bu qisimdiki «Üchning birliki» we «Eysaning kréstqa mixlinishtiki qurbanliqida kechürüm qilinish» dégenni shu chaghda qobul qilalmidim. Ata-bowilirimning étiqadidin guman qilghum yoq idi, emma bu yéngi dunya méni özige jelp qiliwalghanidi.

Bu mezigilde men Siyalqotqa yéqin jayda ötküzülgen memliketlik musulmanlar tawapgahi diniy murasimigha qatnashtim. Shunche nurghun kishilerning némishqa bu tawapgahqa kelgenlikini bilgüm bar idi. Tawapchilar arisidiki uzungha sozulghan wez-nesihetlerni anglap olturdum. Kechlik tamaq yémey mezin bamdat namazgha ezan towlighuche bir pede uxliwaldim. Bamdat namazdin kéyin men qorsiqim ach we halsiz halda poyiz bilen öyge qayttim. Azraq birnéme yewélip yene uxlidim.

Qanchilik uxlighimni bilmeymen, emma oyghinishim bilen qattiq sarasimige chüshtüm. Atam méning bu muxlis aqsaqilini ziyaret qilghanliqimdin xewer tépip, bu ish toghruluq mendin héchnéme sorimayla méni qattiq urdi, méni öz kününgni özüng al, dep öydin chiqiriwetti. Bundaq küchlük inkas qayturushning sewebi men Mesih Eysagha ishench baghlisam, ixlasmen diniy erbablar dep qarilip kelgen a'ilemning ghururigha qattiq zerbe bolatti. Yene kélip yurtimizda Islamning qarash-ehkamliri toghruluq gumanliq so'al sorash éghir gunah dep qarilatti. Bir newre akam manga: «Sen eslide öz ukam iding; biraq emdi sen méning dühminimsen» — dédi. Pulum, achquchlirimmu yoqilip ketkenidi. Manga ich aghritqan bir hammam kechkiche uxlimay olturup zexmi-jarahetlirimni yuyup téngip qoydi.

Hazir a'ilidikilirimdin ayrilip qélishim bilen Eysaning heqiqeten

Qutquzghuchi-Mesih ikenlikidin mende héchqandaq guman qalmidi. Men Pasrurda turidighan bir dostumni izdep bardim, u méni Pasrurdiki bir muxlis aqsaqalgha tonushturup qoydi. Bu tejribilik adem Pasrurda Mesihke bolghan imaninni chömüldürülüş bilen ashkara étirap qilsam, manga xeterlik ikenlikini sézip méni bu yerdin 700 kilométr yiraqtiki Landha'ur dégen sheherge ewetti. U yerge poyiz bilen bir sotka mangghandin kéyin yétip bardim. Men baridighan jay sheher sirtidiki 1400 métr égizliktiki taghda idi. Men hérip-échip aran yétip keldim. Ular méni bir yataqqa orunlashturup qoydi, kariwatta yétip dem aldim. Kech kirishi bilen bek soghuq bolup ketti, ediyal népiz iken, tang étishini kütüp yattim. Öy qarangghu idi, biraq qelbim méni issitidighan bir éytqusiz illiq xushalliqa tolghanidi. Kéyin men mögdep qalghan oxshaymen, chünki birsi ishikni chekti. Ishikni achsam quyash taghdin neyzi boyi örligenidi. Méni yoqlap kelgen adem urdu tili ögitish üçün méni yallimaqchi boldi. Men uningdin Injil toghruluq nurghun bilim aldim. Chüshtin kéyin shu yerdiki yene bir oqutquchi manga ikki kün ichidiki tunji tamaqni étip berdi.

Men shu yerde étiqadimni étirap qilip suda chömüldürüldüm. Men on sekkiz yashqa kirgenidim. Shu yil küzde men Rawalpindi dégen sheherge öginishke bardim. Miladiye (Rozhdéstwa) bayramida muxlis yighini ayaghlashqandin kéyin yataqqa qayttim. Méni héchkim tamaqqa tekliq qilmidi, mende pul yoq idi. Yataqخانining bir xizmetchisi manga ich aghritip ikki som béríp turdi, bir somni chüshlük tamaqqa serp qildim, yene bir somni kechke qaldurdum. Kechte dérizini birsi chekti. Béríp qarisam mekteptiki bir proféssor manga birnechche pirenik we méwilerni élip keptu. U: «Ayalim bularni sizge ewetti» — dédi. Bu sheher boyiche méni oylaydighan peqet bir kishila bar iken! Bu addiy dostluq

kéyinki yillardiki qimmatlik dostluqning bashlinishi idi.

Atam méning Mesihke egishish irademning chingliqini körüp, men bilen eplashti. Eslide u méni «Xristi'an bolup ketting» dep, manga yardem bérishni ret qilghanidi, mana emdi méning oqushlarda érishken utuqlirimdin pexirlendi.

Buni oqughan köp kishiler bu mundaq yalghuzluq, japa-müsheqqet we derd-elem chékishke erziydighan ishmu? — dep sorishi mumkin. Bashqiche qilip éytqanda, men Mesih muxlisi bolup némige érishtim? Muhimi waz kechken nersiler emes, belki érishkinidir. Bu toghruluq Mesih Eysaning mundaq dangliq bir temsili bar: Melum bir kishi étizda bir merwayit uchratqan. Kéyin u hemme mal-mülükini sétiwétip, bu étizni alghan, shundaqla merwayitqa érishkenlikidin xushalliqa chömgen. Emdi kim bu kishige hésdashliq qilidu? Men del shu étizdin merwayitni tépiwalghan kishidurmen. Men yene kélip Mesihning bashqa bir temsildiki ésil merwayitlarni izdep yürüp, bek qimmatlik, bek chirayliq bir merwayitni uchratqan, hem shu merwayitni sétiwélishe üçün hemme nersisini sétiwetken sodigerdurmen. Men Mesihte bolghan yéngi muqeddes hayat, U bizge epkelgen Xudagha bolghan tonush, halak qilghili bolmaydighan buzulmas ümidke érishtim. Men shunche köp japa-musheqqetlerni chekken yaki chékidighan bolsammu, bu méning érishkenlirim aldida héchnerse emes.

Mesih bolsa manga bu temsildiki ashu «intayin qimmatlik merwayit»tur. Bu dunyada eng yaxshisi, eng sépi, eng ulughi merwayit iken. Mushu qimmatlik merwayitqa érishish jeryanidiki bezi ishlar intayin derdlik bolghini bilen, men ularning héchqaysisini özgertküm yoq; méning ming jénim bolsa hemmisini Mesih Eysagha béghishlayttim.

Özi muhebbet bolghan bir Xudani tonush ademning eqli yetmeydighan ish bolsimu, beribir heqiqettur. Buningdin yuqiri turghan héchnémini bilmeymen.

Manga nisbeten eng karamet ish shuki, U insanlardin hésabsiz yuqirida turghuchi bir Xudatur, shundaqtimu U méni heqiqiy, durus ademlikke kötürüş üçün Özini töwen qilghan Xudatur! Mesihte bolghan mirasimiz némidégen karamet-he! U herbir qilghan ishliri, hemme ademge ochuq turidighan «ochuq-ashkara» Mesihdur. Uning héchqandaq yoshurghudek ishi yoq, hayatida «qarangghuluq» yoq, yaman gherizi yoq, yoshurun shertliri yoq, U toluq erkinlikni söyidighan Xudatur. Bashqilarning xizmitide bolsa U muhebbet ichide julalinip turidu. U kréstqa mixlanghan waqtida düshmenlirining Uni: «U bashqilarni qutquzghan, özini qutquzalmaydu» dégenliki, Uni mazaq qilish üçün bolsimu, emeliyette Uning ulughluqini bizge körsitip béridu. Chünki U bizni qutquzush üçün Özini qutquzushni ret qilghanidi. U kréstqa mixlinip ölgüche bashtin-ayaq sadıq, gheyur, wediside turghanidi.

Insanlar tarixida Uninggha oxshash shunche aliyjanab, sap, yiraqni körer, séxi we bashqilarni kechürüşke teyyar turidighanlar bolghan emes. Bu dunyada özüm tonuydighan eng yaxshi kishiler, derweqe del Uninggha eng oxshaydighan kishilerdur. Uninggha oxshap kétédighan kishiler köprek bolghan bolsa, bu dunya jennetning özi bolatti. Ezeldin kishilerning Uningda Xudaliq tebi'iti bar dep qarap, Uninggha ibadet qilghanliqi héchqandaq ejeblinerlik ish emes. U bolsa pütün nezirini «ershtiki Atisigha merkezleshtürgen téléskop», shuning bilen U ershtiki Atisining julaliqini ölüp kétédighan er-ayallargha yéqinlashturidu.

Eger hamon bir küni bu élishangghu dunya ongshalsa, bu kishilarning Uningha egeshkenlikidin bolidu. U Özi hem insanning toghra nishani hem tarixning nishanidur. U dunyagha yéngi közqarash, yéngi danaliq, yéngi chüshenchiler, yéngi ümid epkelgen. Gerche men Uning xaraktérining herqandaq jehetige yétish we yaki U manga buyrughan herqandaq ishlarni orunlashtin shunche yiraq bolsammu, U yenila méni qayil qilghan, men teshna bolghan eng ulugh, eng aliy Bolghuchidur. Bizde Uning qilghan wedisi barki, Uning yardimi ademni özgertidu, Uning bizge bolghan dostluqining küchi bilen ademler mukemmellikke, bextke érishidu.

«Rumka eynek bolmisa sharabning renggini körelmeysiz,
Halbuki, rumkigha sharab quyulsa, eynekni körelmeysiz,
Shuningdek Mesihning herbir güzelligi körünmes Xudani süretleydu,

U dunyadiki barliq xelq-alem aldida Xudaliq julaliqni körsetküchidur».

7. «Hemme ix özgerdi» (Irandin bolghan guwahliq)

«Men towa qilishim kérek! Özümni «alemde bir» dep qarighanliqimgha towa qilishim kérek... Xudaning méhir-shepqiti bilen, men özümning bichare bir gunahkar ikenlikimni bara-bara tonup yettim, Rebbimning manga rehim qilishini ötünidighan derijige yetkenlikimni téximu hés qilip yettim».

Iranliq Hassan Dehqani-Tafti, musulman a'iliside tughulup, Mesihiyler qurghan mektepte oqughan. Bu mektepning tesiri bilen u

Mesih Eysagha egishishke jelp qilinghan. Birnechche yil ötkendin keyin, u könglide xatirjemlik we aramliqqa erishelmigen tuyghuda bolghan, u qaytidin chongqur towa qilish arqiliq Reb Mesih Eysani yengidin tonup yetkenidi. Keyinki künlerde, u Irandiki muxlis jama'etliri ichide aqsaqal bolghan. 1979-yili Iran inqilabi waqitlirida, Mesih muxlislirining tartqan azab-oqubetliride nurghun xeterlik ehwallargha duch kelgende, u jasaret we qeyserlik körsetken.

Men Iranning ottura qismidiki Yezd shehirige yeqin bolghan Taft degén bir yezida tughulup chong bolghan. Yezd shehiridiki «Mesih muxlisi doxturxana»sining körsetken méhir-shepqiti bilen anam Eysa Mesihke ishinip, Mesihde bolidighan Xudaning méhir-muhebbitini tonup yetken. U Eysa Mesihni Qutquzghuchim dep étirap qilip chömüldürülgen. Emma 1914-yili bu doxturxanining taqilip qelishi uni Taft yezisigha qaytip kelishke mejbur qilghan. U yerde u Muhemmed isimlik bir musulman tughqinigha yatliq qilinghan.

Shu yerde turushluq bir Mesih muxlisi bolghan Kingdon xanim öyimizge pat-pat kelip turatti. Bezi waqitlarda öyimizge yigirme nechche kishi jem bolup qalatti. Ular bolsa Kingdon xanimning Injilni chüshendürüshini anglaytti. Besh yashqa kirginimde, anam tügep ketti. Bu men üçün tolimu paji'elik bir ish boldi. Emma keyin chüshendimki, Xuda mushu bextsizlik arqiliq manga yaxshiliq ata qilghaniken. Men eslide shi'e mezhipidiki musulmanlarning terbiyiside bolghan; her yili «Höseynning wapati»ni xatirlesh merikisige qatniship turghanmen. Emma Kingdon xanim bolsa atamgha da'im degüdek: «Hassanni Yezd shehirige oqushqa ewetsingiz» deytti. Chünki anamning axirqi wesiyiti, meni Mesih muxlisi terbiyiside oqtushtin ibaret idi. Axiri atam Qur'anni

échip pal saldurup baqti. Palda «Bu ishning yaxshi bolidighanliqi» chiqti. Shuning bilen atam méni u mektepte oqushqa ruxset qildi. Yette yashqa kirgen yilim, men chirayliq qedimki sheher Isfahangha oqushqa bardim. Shu yerde Mesih muxlisliri berpa qilghan doxturxana, institut we mektepler bar idi.

Men bir mezigil rohiy jehettin dawalghuch halitide boldum. Yazliq tetilning deslepki birinichi, ikkinchi heptiliride men özümni «Mesih muxlisi» dep hésablap, étiqad toghrisida qoshna-dostlirim bilen «Qutquzghuchi Mesih Eysa hemmidin üstün» dep talash-tartish qilishqa bashlidim. Emma birnechche hepte ötkendin kéyin, men yézimizda boluwatqan musulmandarchiliq keypiyatining küchlük tesirige uchrap qaytidin musulman boldum. On ikki yashqa kirgen waqtimda, xristi'an mektipidin alghan tesirim yurtumda qaytidin musulman bolghan waqtimdiki tesirimdin xéli derijide yuqiri boldi. Shuning bilen men Taft yézisigha qaytqan waqitlirimda étiqad üstide téximu küchlük talash-tartish qildim! Mushu sewebtin atam méni qoshnilirimizning bésimi bilen mekteptin yanduruwaladi. Emma Kingdon xanim we Isfahan shehridin kelgen bezi kishiler dadamgha qayta-qayta méni eslidiki mektipimde oqutush kéreklikini dewet qildi. U yene Qur'an échip «pal» saldurdi, palning netijisi «Mektepke qaytsang xeyrlik bolidu» dep chiqti. Dadam mektipimge qaytishimgha maqul boldi. Mekteptiki öginishim tolimu netijilik idi.

On sekkiz yashqa kirgen yilim men étiqadimni étirap qilip sugha chömüldürüldüm. Men atamgha: «Men Mesih Eysadin özüm xalighan bext we shadliqni taptim» dep xet yazdim. Tetil kélishi bilen Taft yézisigha qayttim. U yerde nurghun qarshiliqlargha uchridim, öz a'ilem bolsa méni kapir dep qaraydighan bolup qaldi. Emma ular manga yenila

méhriban we méhmandost idi. Istafan shehiridiki waqtimda, muxlis jama'iti ichidiki ibadet qilish, kalam-shérif (Muqeddes Kitab) oqush, medhiye naxshlirini yézish yaki terjime qilish qatarliq ishlarning mes'uliyiti köpinche manga bériletti. Shu künlerdiki gödeklerche xushalliq men üçün untulghusiz idi.

1940-yili men Istafan institutini püttürüp, Téhran shehirige öginishke bardim. Lékin shu yerdiki keypiyat xéli bashqiche bolup, xudasizliq pelsepsi bilen psixologiyining tesiri xéli küchlük iken. Shu chaghdiki psixologiyining neziriyilirige asasen, insan dégen jinsiy yol bilen we yaki ximiye-fizika qanuniyetliridin barliqqa kelgen, pütünley bir «ximiyelik mashina, xalas» dégen idiye shekillinip qalghanidi. Mushundaq xudasizliq idiyiliri méning balilarche étiqadimni alliburun tewritip qoyghanidi. Lékin men üçün Téhranning bir yaxshi teripi shu boldiki, shu yerde tejribilik, bilimlik Mesihiy léktor-oqutquchilar bar idi. Ulardin biri manga: «Siz üçün barliq ishlar bimene tuyulsimu, siz du'a qilishni we muxlis jama'itining yighinigha qatnishishni tashlap qoymang» dep nesihet qildi. Men bu obdan nesihetni qobul qildim. Téhrandimu men Amérikiliq bir Mesihiy bilen dost bolup qaldim. Biz ikkimiz da'im mungdishattuq, uchrighan mesililirimiz toghruluq du'a qilishattuq.

Yashlar mektepni püttürgendin kéyin dölet qa'idisi boyiche herbiy sepke qatnishishi kérek idi. Özüm bir Mesih muxlisi, urushqa qatnashsam qet'iy bolmaydu dep bilgechke, bu xizmetni öteshtin xaliy bolushqa tirishtim, emma özümni qutquzuwalalmidim. Armiyege qatnishish jedwilini toldurghanda özümni «Mesih muxlisi» dep yazdim. Polkownik manga «Ata-bowiliringning étiqadini tashliwétipsen, emdi xa'in bolisen!» dep qattiq eyiblep warqirighanidi. Emma bir mezigil ötkendin

kéyin, men «liftinant»liqqa östürüldüm, ma'ashimmu öskenidi. Shuning bilen mende a'ilidikilirimning turmush sewiyisini yuqirilitish ümidi tughuldi. Emma Xudaning méni öz xizmitige chaqiriwatqanliqini bilip yettim; Mesih Eysaning: «Ata-anisini méni söygendin artuq söyidighan kishi manga layiq emestur» dégen sözlirini ésimge élip, Eysa Mesihning yoli bilen mangmisam bolmaydighanliqini hés qilip yettim.

Herbiy septin qaytqandin kéyinki ikki yil jeryanida, muxlislar üçhün kitab neshir qilish xizmiti we yashlarning xizmitide boldum. Jama'et üçhün xizmet qilish méni xush qilatti, emma özümning köngli bolsa bi'aram idi. Chünki men özümde rohiy jehettin héchqandaq ilgirilesh yoq dep hés qilip qaldim. Kéyinrek, Engliyediki Kambridzh uniwersitétigité bilim ashurghili bardim.

Kambridzh dégen bu qedimki, chirayliq we timtas sheher manga bekmu yéqip ketkechke, tolimu hayajanlandim. Emma awwalqi urghup turghan hayajanlirimning pesiyishi bilen, könglümdiki héliqi bi'aramliq yene peyda boldi. Emma bu qétimqisi bekrek küchlük boldi. Men barghanséri ghéribsinip yalghuzluq hés qildim. Anamni mendin shunche baldur ayriwetken Xudani eyiblidim. Könglümning tégi-tektining muhebbetsiz, quruq bir jay ikenlikini hés qilip yettim. Méni öz eynim bilen söyidighan bir söygüge teshna boldum. Nurghun kishiler bashqilar özini xush qilidighan ishlarni qilghandin kéyin yaki ularni özi xalighan qélipqa kirgüziwalghandin kéyin andin ularni «söyidu». Men anining méhir-muhebbetke tolghan baghrigha we yaki atining keng ghulach achqan quchiqigha shunchilik qanmidimki, ulargha qanchilik teshna ikenlikimni oylisamla, pütün bedinimni birxil soghuq titrek bésip, tolimu ghéribchilik ichide qalattim. Manga ziyankeshlik qilip, méni öz xelqimdin ayriwetken kishilerni eyibleyttim. Bezide özümde bolidighan

öz özümge ich aghritish we ümidsizlik dolqunliri shunchilik küchlük boldiki, köz yashlirim yamghurdek tökülüp kététti. Men Ayup peyghemberge oxshash, özümning tughulghan künümge lenet oqudum.

Héchkim méni chüshenmeytti, gerche chüshengen bolsimu, men ulardin yadem alalmayttim. «Özingizni Mesih Eysagha tapshurung», «Du'a qilsingizla Xuda könglingizge tinch-amanliq béridu» — dégen sözler manga peqet menisiz quruq diniy ibarilerla bolup qalghanidi, xalas.

Men mushundaq künlerde bireylenning tonushturushi bilen, yashlarga da'im yadem bérip turidighan danishmen bir aqsaqal bilen körüshtüm. U ikki sa'etkiche yighlap turup qilghan derd-halimni anglidi. Men bu ademning méni söyidighanliqi we méni chüshinidighanliqini hés qilip yettim, shundaqla Xudaning u arqiliq méning könglümni choqum saqaytalaydighanliqinimu bilip yettim. Kéyin ikkimiz yene birnechche qétim söhbetlerde bolduq. Shu jeryanlarda, u manga Zebur we Ayup peyghemberning kitabini (Tewratning bir qismi) oqushumni nesihet qildi. Derweqe bu ikki kitabning tesiri shunchilik küchlük boldiki, xuddi quyash nurining muzni éritiwetkinidek, men uchratqan qiyinchiliq we derd-elemlernimu ene shundaq yoqqa chiqiriwetti. Hezriti Ayupning sözlirini oqughinimda, u sözlerni xuddi men özüm sözlewatqandek bolattim: —

«— Men öz hayatimdin nepretlinimen; derd-elimimni töküp Xudagha qaqshaymen...»

«Xudayim, némishqa didaringni mendin yoshurisen, méni némishqa düshmining dep bilisen?...»

«Ah, Perwerdigarni tapqili bolidighan jayni bilsemkenmen kashki!» (Tewrat, «Ayup», 10-, 13-, 23-babtin). Kitabni oqup axirigha kelgende, özümningmu Ayupqa oxshash sözlerni qiliwatqanliqimni bayqap qaldim: «Sen toghruluq nurghun sözlerni öz quliqim bilen anglighanmen, emma hazir öz közüm bilen Séni kördüm; shunga özümni erzimes birnéme dep qaraymen, pushayman ichide topa we külge milinip gunahlirimgha towa qilimen!».

Ayup peyghemberning bu sözliri méningmu sözüm bolup qaldi.

Men towa qilishim kérek! Özümni «Alemde bir» dep qarighanliqimgha towa qilishim kérek. Özümning esli qiyapitimni emdi toluq bilip yettim: — Men eslide ötüp ketken bir shexsiyetchi, quruq sölet, hakawur, «mükemmel» saxtipez diniy rohaniy ikenmen. Men muxlis jama'itige yardem bérish üçün «rohaniy bolay» dégen meqset bilen Engliyege barghan; shundaqla özüm rohaniy bolghandin kéyin, yene dawamliq öginiwérishimning hajiti yoqtur, peqet bashqilarghila öginish telimlerini bersedim bolar!» dégenge oxshash oylarda bolghachqa, bir saxtipez rohaniygha aylinip qaptimen xalas! Xudaning méhir-shepqiti bilen, men özümning bichare bir gunahkar ikenlikimni bara-bara tonup yettim, Rebbimning manga rehim qilishini ötünidighan derijige yetkenlikimni téximu hés qilip yettim.

Béshimdin yuqiriqidek nurghun ishlar ötkendin kéyin, hemme ish özgerdi. Gunahning néme ikenlikini, Mesih Eysaning dargha mixlinishi arqiliq Xudaning bizni kechürüm qilish üçün qandaq bedel töligenlikini emdi bildim. Buni bilish we Xudaning méhir-muhebbitini öginishni bashlishim bilen, könglüm bara-bara yorup, barliq ghem-qayghu,

gheshlik, bi'aramliq yoqilishqa bashlidi. Shuningdin keyin eslidiki mende insan balisi bilan chiqiship otush tes bolghan ish, emdilikte bolsa asan ish bolup chiqti. Men hemme adamlarning, hetta manga oxshash bir gunahkar kishiningmu Xudaning mehri-muhebbitining obyekt bolup soyulidighan, xasliqi bar shexs bolidiken, degen qarashda boldum, ta hazirgiche shu qarashda bolup kelmektimen.

Amin!

8. «Men omurwayet uning hizmitini qilimen» (Marakeshlik bir jinayetqining guwahliqi)

«Otmushumning qapqarangghuluqi, haraqtin, pahishe ayallardin, gunahtin iken. Lékin bugunumning yoruqluqi hemme xatirjemlikning menbesi bolghan Mesih Eysa teripidin ata qilinghan shadliq, xatirjemlik we aramliqtindur»

Yash Marakeshlik Ehmet Sussi oyidiki tizgindin qechip, jinayet yoligha kirip qalghan. Ehmet uning ziyankeshlikige uchrighuchilardin birining ozini kechurum qilghanliqigha qarap intayin heyran qaldi. Uni kechurgen bu kishi Mesih muxlisi idi. Ehmet keyinrek Injil oqushqa bashlidi, uningdiki Mesihning mehri-muhebbiti, gunahkarlarni kechurushi we bu dunyaning Qutquzghuchisi ikenliki heqqidiki xush xewer uni mehliya qiliwaldi. A'ilisidikiler buni anglap uni tashliwetken bolsimu, keyin uning hayatidiki chong ozgirishni korup, yene uning bilen epleshti. U Marakeshte hazirmu Rebbi bolghan Eysaning xizmitide bolmaqta.

— Özüm ösken kichik yézidin ayrilip, taghamning öyide turup, ottura mektepte oqushni dawamlashturush üçün Kasablanka dégen sheherge seper qildim. Men u yerde yene tijarete taghamgha yademchi boldum. Shu chaghda men on yette yashqa kirgenidim. Men chong sheherde bolghinim üçün «shamalgha egiship» yoldin chiqqanlar bilen bir yolda mangdim. «Qocha qizliri» we «sheher nochiliri» bilen tonushush men üçün tes emes idi, men tézla ular bilen tonushuwaldim, andin ularning bir ezasi bolup qaldim. Imtihanlardin ötelmey, özümning putigha özüm palta chaptim.

Bir küni taghamning ayali jozamdiki men qizlar bilen chüshken bir resimni körüp qaldi. Tagham ensirep atamgha baldur kélishini tapilap bir xet yollidi. Atam kélip mendin néme ish bilen waqtimni ötküzgenlikimni soridi. Men uninggha: «Putbol oynash bilen» dep jawab berdim. Atam ghezeplinip qizlar bilen chüshken héliqi resimni manga körsitip: «Yarimas nan qépi! Közümge ikkinchi körüngüchi bolma! Sen atanggha layiq emessen!» dep qattiq warqiridi.

Men öydin chiqip kochilarda nishansiz ténep yürüdü. Uchrighan kona dostlardin biri mendin néme ish yüz bergenlikini soridi, men uninggha hemme ishni dep berdim. U külüp kétip: «I exmeq! Sen méning besh yil ilgiri béshimdin séningkige oxshash ishning ötkenlikini sanga dep berginimni untup qalghan oxshaysen! Shu chaghda men ümidsizlenmigenidim. Mana men hazir ata-anamning tizginidin azad boldum!» dédi.

«— Sen yoldin azghiningni «azad boldum» dep qaramsen?» dédim men.

«Néme déseng dewer» — dédi u, «héch bolmighanda yégüdek bir

chishlem nénim, panahlanghudek jayim bar. Dölitimizde buningdin artuq jayni tapqili bolmaydu. Men «ézip ketken» bolsam, senmu ézip ketkensen. Men bilen mang, bizning kattibéshimiz bilen körüshüp, biz bilen bille ishle».

Özüm xizmetsiz, yeydighan nersem bolmighachqa, u méni öyide qondurdi.

Bu shayka kattibéshi méni oghriliqqa terbiyilidi. Men yette aydin kéyin bu ishqa kirishtim, qorsiqimgha, tamakamgha, hariqimqa yéterlik pul taptim. Emma saqchilar «owimiz»ni tépiwalghandin kéyin men yene kochilarda laghaylap yürüshke mejbur boldum. Bir dostum bilen ikkimiz köktat bazaridin xizmet tépip ishliduq. Shu yerde biz bir ayalning siwitidin puldinini oghriliduq. Saqchilar uzun ötmeyla bizni tutuwélip idarisige epketti. Bu ayalning pulini alghanliqimizni iqrar qilduq we qalghan pulini uninggha qayturup berduq. Bir saqchi uningdin bizning üstimizdin erz qilidighan-qilmaydighanliqi toghruluq soriwidi, u: «Yaq. Eysa Mesih gunahlirimni, shundaqla hemme ademning gunahlirini kechürüm qilghan, shunga menmu ularni kechürüm qilishni xalaymen» — dédi.

Bu sözler manga qattiq tesir qildi we xéli uzaq waqitqiche qulaq tüwümde jaranglap turdi. Mesih Eysa dégen kim? U némishqa kechürüm qilidu? Bu ayal némishqa bizni kechürdi? Bu jawabsiz so'allar shu chaghda kallamgha kiriwalghanidi.

Biraq qanun ademni kechürmeydu. Shunga men jazalinip türmide yette ay yattim. Atam méning shu yerde yatqanliqimdin xewer tapti; qoyup bérilginimde u méni körgili keldi. Men közümge liq yash alghan halda uningdin kechürüm soridim, u méni kechürdi.

Kéyinki yili atam méni Qur'an ögitidighan mektepte oqushqa tizimlitip qoydi. Uni xush qilish üçün men qoshuldum. Bu yil ichide men bolupmu Rim impériyesining shimaliy Afriqimizni ishghal qilghanliqi toghruluq nurghun tarixiy kitablarni oqup chiqtim. Shimaliy Afriqadiki ejdadlirimiz Islam dinigha kirishtin ilgiri köpinchisi Mesih Eysani Qutquzghuchimiz dep étirap qilghanidi. Musulman armiyisi kelginide xelqni Islam dinini qobul qilishqa qilichning tighi bilen mejburlighan. Mana bu sewebtinla bizler hazirghiche musulman bolup kelgenmiz. Men gumangha chömdüm, namazdin toxtap qaldim. Héch bolmighanda, namaz oqush dil-rohimni da'im quruq qalduratti. Mekteptiki mollilar méni dinsiz, xudasiz dep qarighachqa mekteptinmu toxtap qaldim.

Uzun ötmey taghamning teklipi bilen Kasablanka shehirige qaytip bardim. Shu yerde Kamil isimlik ashxana xojayini bolghan bir ottura sherqliqge yoluqtum. Bir qétim uning bilen paranglashqanda uningdin din toghruluq bir so'al soridim. U manga qarap: «Nilmemsen, Ehmet, men Mesih Eysaning yolida Xudagha ishinimen» — dédi.

«Sen ereb tursang, qandaqche Mesih muxlisi bolisen? Erebler ichide Mesih muxlislirimu barmu?»

«Untup qalghan oxshaysen, ottura sherqte bolsa ötkende nurghun «Mesihlik» ereb qebililiri, padishahliqlar bar idi. Siler shimaliy Afriqiliqlar Mesihning yolini tutqanlar peqet Yawropaliqlar ichidila bolidu dep qaraysiler, bu toghra emes» — dédi u. Andin u manga bir Injilni ariyet berdi.

Öyümde ishikni yépip qoyup oqushqa bashlidim. Tunji bolup qelbimning chongqur yérigé ornighan ish shuki, bu kitab erebchige

terjime qilinghaniken, uning xewiri dunyaning herbir irqidiki hemme kishige ehmiyetlik, halqiliq idi. Men Mesih Eysaning: «**Yénimgha kelgen kishini hergiz tashlimaymen**» déginini oqushum bilen könglümde birxil jezmenlik peyda boldi.

Kamilni yene yoqlap bardim. U mendin Injilni oqudungmu yoq, uning toghrisida qandaq oyliding, dep soridi. Men jawaben: — He'e, men oqudum, we Injildiki nurghun muhebbetke tolghan jümlilerdin tesirlendim, — dédim. U yene: — «Menggülük hayat toghrisida, Mesih Eysagha ishengen, Uninggha tayanghan kishi gunahliridin kechürüm qilinidu, dégenlerni oqughansen?» dep soridi.

Men bezi «Sirttin Injil oqush mektipi»ning adrésilirini taptim, uzun ötmey ular bilen ala qilastim. Ular nurghun oqushluqni manga ewetip berdi. Bular méning közümni achi, «**Xuda yoruqluqtur, uningda peqet qarangghuluq yoqtur**» dégen heqiqetni chüshendim. Shuningdin kéyin men chüshenchimni chongqurlashturush üçün bir Mesih muxlisi qérindishimdin mexsus Injilni öginishke bashlidim.

Bir küni, kechlik tamaqtin kéyin muxlislarning yighinigha qatnishishqa bardim. Shu kechte tagham ewetken bir qoshnamning manga egiship kelgenlikini sezmeptimen. Ötmüshümning qapqarangghuluqi, haraqtin, pahishe ayallardin, gunahtin iken. Lékin bugünümning yoruqluqi, hemme xatirjemlikning menbesi bolghan Mesih Eysa teripidin ata qilinghan shadliq, xatirjemlik we aramliqtundur. Biraq buni tagham chüshenmeytti. Yighindin qaytqinimda, u méni jazalap urdi we etisi bir qoshnisi bilen bille méni saqchi idarisige apardi.

Saqchi ofitséri bir terep qilidighan délolarning köpinchisi oghriliqqa

munasiwetlik bolghachqa, taghamdin méning némini oghrilighanliqimni soridi. «Héchnémini oghrilimidi» — dédi tagham, — «u bir nerse oghrilighan bolsa, héchgep emes idi! Emma uning qilmishi oghriliqtin zor derijide éghir. U özining dinidin ténip ketken».

Saqchi bolsa: — «Siz uning dini we étiqadi bilen karingiz bolmisun» — dédi, — «Uning halal ishlep, xalighanche oylash erkinliki bar. Bu hökümetning ishi emes» — dep bizni qoyuwetti.

Tagham ümidsizlinip qoshnilirini manga pisent qilmasliqqa we manga haqaret qilishqa küshkürtti. Könglümde birdinbir tesellim Injildiki yéqimliq sözler idi. Birnechche kündin kéyin men bir «kéngesh»ke qatnishishqa chaqirildim; bu «kéngesh» atam, tagham, bir qoshnam, üç imam we bashqilarni öz ichige alghanidi. Bu kéngeshke kirishtin awwal «Manga jur'et bergeysen» dep Xudagha du'a qildim. **«Siler kéngesh-sotlar aldigha epkélingen waqtinglarda Muqeddes Roh silerge néme déyish kéreklilikini ögitip qoyidu»** dégen Injildiki wedini manga eslitip qoydi.

Bir imam söz échip manga: «Gépimge qulaq sal, ukam, gheyriy dinni qobul qilma. Étiqadingni özgertimen dep oylima, özgertseng aqiwiti éghir bolidu» — dédi.

Men uning sözini axirighiche anglap olturdum, andin: «Dostlirim, méning gépimge qulaq salghaysiler. Siler hemminglarning Qur'anda «Roh'il'ullah» (Xudaning Rohi) dep atalghan Mesih Eysa we Uning yaratqan möjiziliridin xewiringlar bar. U bimarlarni saqaytqan, ölüklerni tirildürgen, gunahsiz yashighan, kréstqa mixlinip ölgen, Özi ölümdin tirildürülüp, ershi'elagha kötürülgen, axirida qiyamet küni U qaytip

kélidu. Silerning Uninggha étiqad baghlighunglar yoqmu?» — dédim.

Hemmeylen manga hangwéqip qaridi, héliqi chong imam méni bir shapilaqlap: «Ata-bowiliringning dinidin qandaqmu waz kécheleysen?» — dédi.

Men jawaben: «Étiqad bolsa ata-anidin miras qalidighan nerse emes. Bu Muqeddes Rohning ejiridur. Jismaniy jehette men bolsam atamning oghli bolimen, emma rohiy jehette men Xudaning perzentimu bolimen. U méni boghقان gunahning kishenliridin azad qildi. Siler qandaqmu méning bundaq asaretke qaytishimni xalaysiler?» — dédim.

Imam aghzini échip: «Silerge agahlandurup qoyay, kimki bundaq kapir bilen hemdastixan bolsa yaki bir öyde uxlisa, uninggha oxshash kapir bolidu!» dep warqirap ketti.

Shuning bilen men üçinchi qétim makansiz, xizmitsiz halda kochida aylinip yürüşke mejbur boldum. Emma yaghachchi bir dostum ésimge keldi. Uni izdep taptim. Uning bilen uzun waqit turdum. Bu dostum bayanimni anglap tesirlendi. Umu kéyin Mesih Eysagha ishench baghlap Uni Qutquzghuchim dep étirap qildi.

Bu mezigilde xizmet tépish üçün du'a qilishtin toxtimidim. Bir küni arqamdin tonush awazni anglidim: «Ehmet, buyaqq kel». Bu atamning dosti, shehirimizdiki chong sodiger Ibrahim idi. «Séning a'ilengdikilerning ehwali qandaq?» — dédi u.

«A'ilidikilirimning ehwali yaxshi. Emma birnechche aydin béri ulardin pütünley xewersiz men» — dédim.

«Némishqa?» — dédi u.

Men uningha: «Ular méni étiqadim tüpeylidin öydin heydiwetti, men hazir xizmet izdewatimen» — dédim.

«Manga bir ishenchlik adem kérek. Xalisang, men üçün ishle» — dédi u.

Men: «Sizge rehmet, ependim. Biraq bilishingiz kérekki, men hazir Eysa Mesihning yolida mangimen» — dédim.

U: «Étiqading toghruluq gep sorimidim. Sen eqilliq, estayidil we semimiy bolsangla, bu manga kupaye» — dédi.

Rebbimge rehmet éytip, etisi ishni bashlidim. Kün, hepte, aylar ötti. Xéridarlarning hemmisi xizmitim we ulargha qilghan mu'amilemdin méni etiwarlaytti. Yette aydin kéyin Ibrahim bir ish bilen sirtqa chiqip kétip, méni dukanni bashqurushqa qaldurdi. Qaytip kélishi bilenla méni öyige tekliq qilip: «Mana bu azraq pulni al. Chéchingni aldur, yaxshi yasinip öyümge kechlik tamaqqa kel» — dédi.

Men kelsem kimler bar iken démemsiz? Men heyran qaldim. Olturghanlar atam, anam, we hammam idi! Ibrahim seperdin qaytishida yézamdin ötüp kétiwétip, a'ilidikilirimni özi bilen bille élip kelgenidi. Men ata-anamning qoynigha özümni tashlidim, ular köz yashlirini éqitqan halda méni söyüp ketti. Méni eyibleshning ornida dadam manga yéqinliship: «Ehmet, ötkenki qiliqimni kechür. Taghang ötkende séning shunche köp yaman gépingni qildi. Men séni pahishiwazliq qilidighan, zeherlik chékimlik chékidighan, kochida temteslep yüridighan mutehemlerge oxshash bolup ketken chéghi, dep oylap qaptimen. U xewerler méni qayghugha chömdürgen, emma Ibrahim yéqinqi xeweringni bizge epkelginide men intayin xush boldum» — dédi.

«Toghra, ata, men esli sen oylighandek bolup qalghanidim. Biraq

Rebbim Eysa Mesih manga nurghun ishlarni ögetti, yoldin ézip ketken qoza bolghan méni qutquzup, Öz qotinigha saq élip keldi. Men Uninggha ishinimen, ömürwayet Uning xizmitide bolimen. Biz hayatimizda yéngi sehipe achayli».

«Siler Rebbimiz Eysa Mesihning méhir-shepquitini bilisiler — Gerche U bay bolsimu, silerni dep yoqsul boldiki, siler Uning yoqsulluqi arqiliq béyitilisiler»

(Injil, «Korintliqlargha (2)», 8-babtin)

9. «Toluq oyghinish» (Mawriti'usluq téwipning guwahliqi)

«Özümnü Mesih Eysa arqiliq Xudagha tapshurushumning sewebi men Uning Mesihde bolghan méhir-muhebbitige uchrishimdin bolghan. Kéyin béshimdin ötküzgenlirim we hazirmu ötküziwatqanlirim körgen shérin chüshlirimdinmu artuq».

Afriqidiki Mawriti'uslik Abdul Razzaq Barakat Ullah Mesih étiqadigha érishken kishilerdin biri. Shu jeryanda Mesih Eysa insanni Qutquzghuchi dep tonushturulghan bir kitabchini oghughan. Uning kallisida nurghun gumanlar peyda bolghan, emma Xudaning muhebbiti uning köz aldida namayan bolghan, u Mesihning nijatini qobul qilghan, Xudaning muhebbitide xushal bolghan, yéngi dostluqlar bilen béyighan yéngi adem bolghan.

Ata-anam Mawriti'usta olturaqlashqan Hindistanliq, sheri'etke qattiq ri'aye qilidighan ixlasmen musulmanlardin idi. Yash waqitlirimda

urdu tilini oqush hem yézishni, Qur'anni (chüshenmigen halda) oqushni ögengenidim, kéyin Islamning tarixini, medeniyitini we ilahiyetshunasliqini xéli tekitleydighan Islam dini ottura mektipige kirdim. Men hemme emr-permanlarga ri'aye qilattim, emma bara-bara ularning ehmiyiti toghruluq könglümge shek chüshti. Manga: «Sen ular arqiliqla u alemde jennetke érisheleysen» déyilgenidi. Lékin men Xudaning rehmige érishermenmu, yaki naraziliqigha uchrarmenmu dep ensirep qaldim. Qelbim manga yaki namaz oqushlar, roza tutushlar we Qur'anni oqushlar érishtürelmeydighan birxil tesellini izdimekte idi. En'ene we hedislerni tashlap Islamning «eyni özi»ge kirish qararigha keldim, uni peqet hedislerning arqa körünüşhi bolghan Qur'andin bashqa yerdin tapqili bolmaytti. Shunga uning bir fransusche terjimisini oqushqa kirishtim.

Musulmanlarning hemmisi Qur'anning erebche oqulushidin chiqqan güzellikni uning Xudadin chüshürülgenlikining ispatı dep qarishidu. Hapizlar Qur'anni meschitte yaki radi'oda oqughinida mendimu shundaq héssiyat peyda bolghanidi. Emma fransuz tilidiki terjimisini oqughinimda mezmunliridin hem béshim qatti hem ümidsizlinip kettim. Étiqadimni qattiqraq tewretken ish «Süre Exzab» (33-)ni oqushumdin boldi. Muhemmed «pewquladde wehiy bilen» öziye oghul bolghan Za'idning ayalini öz emrige alghaniken. Shu chaghda uning ayali toqquz idi. Muhemmed üçün we bashqa bendiler üçün bashqa-bashqa ölchem bar oxshaydu.

On alte yashqa kirginimde bu ayetler üstide qayta-qayta oylinip jawab tapalmay gumangha chömdüm we köngül azabi ichide birnechche ayni ötküzdüm. Qur'an erebchide güzel bolghini bilen, buning özila Xudadin kelgenlikining toluq ispatı bolalmaydu. Men yene kélip

Islamning ghalibiyatliri toghrisida oylinattim — Xudaning qoli jezmen ular bilen bille idi! Emma Buddizm, Hindu dini we kommunistik qatarliqlarningmu ghalibiyatliri bar. Kallamda chigish xiyallar dawamlashatti, roza tutushtin, namazlardin toxtidim, peqetla atamning ching turuwélishi bilen jüme namizighila qatnashattim.

Birnechche aydin kéyin, men meschitte bolup atamning yénida olturghinimda oylinip qaldim: «Jennet, dozax mewjutmu? Ölüshimiz bilen ghayib bolimizmu?» dep oylidim. Andin: «Xudagha xizmet qilishning eng yaxshi yoli bashqa insanning xizmitini qilish» dep oylidim. Men alliburun tibabetchilikni öginishke bel baghliganidim. Emdi men özümni bashqilarning azab-aghriqlirini yéniklitishke béghishlidim. Kéyin bu yolning özini qurban qilishnimu öz ichige alidighanliqini tonup yettim, emma men bashqilarda körgen shexsiyetchilik we tamaxorluq axir özümde peyda bolghanidi. Kelgüsim üstide méni namelum bir ghem-ghusse chirmiwalghanidi — men hayatimda muweppiqiyetke érishimenmu, yaki meghlubiyetke uchraymenmu? Yaki da'im tayini yoq adem bolup qalimenmu? Yene kélip men özümni pes chaghlayttim; uning üstige bashqilar bilen sözleshkinimdimu bek kékechlep kétettim. Shunga öginishte, özümning sawaqdashlirimdin yaxshi ikenlikimni ispatlash üçün tirishattim. Men: «Ottura derijilik imtihanlarda birinchi bolsamla, bextlik bolimen» dep oylayttim. Gerche men uninggha érishken bolsammu, mende ghelibe héssiyati we xushalliqi bolmidi. «Aliy derijilik» imtihanlardimu oxshash boldi. Andin men yene: «Ajayib dölet bolghan Engliyege barsamla andin xushalliqqa érishermen. Shu yerde uniwersitéttiki yanchuqi döng oqughuchi bolimen, öz hayatimning heqiqiy igisi bolimen» — dep oylidim.

Derweqe ata-anamdin ayrilighinimgha qayghurghan bolsammu, emma qelbim chong arzu-intizarlargha tolghan halda Engliyege seper qildim. Biraq hawasining soghuqluqi, kilimatining höllüki, qonalghu tépishtiki qiyinchiliqlar we u yerdiki hemme nersining natonushluqi bilen méning yéngi dölette turushtiki hayajanliqlirim bek tézla peseydi. Manga yölek bolghudek adem yoq idi. Yoghan zallarda, yüzligen oqughuchilar arisida léksiyelerni anglishim kérek idi; hemme ish manga xuddi «Mashina ademning turmushi»dek tuyulatti. Men da'im yalghuz yürettim; shawqunlar qaplighan migh-migh ademler otturisida na'ümid ghériblikte qaldim. Dostluqni, ilpetchilikni izdidim; lékin peqetla tekellupkila érishtim. Men shunchilik meyüslinip kettimki, fakultét modirini izdep uninggha tibabetchilikni tashlaymen dep éyttim. U mundaq yéniklik qilmasliqimni, tibabetchilik birinchi yilda mana shundaq ademni meyüslendüridighanliqini éytti. Shunga men könglümde: «Xatirjemlikke, köngül azadilikige men qachanmu érishimen? Xushalliq men üçün peqet xam xiyaldin ibaretmu?» dep oylishammu öginishni toxtitip qoymidim.

Bir küni etigende shundaq ümidsiz keypiyatta sinipning sirtida Jim Swanniy isimlik Engliyelik bilen uchriship qaldim. Biz birnechche éghiz paranglashtuq. Shuningdin kéyin biz da'im körüshüp, siyasidin tartip dunyadiki hemme ishlar toghrisida uzundin-uzun paranglishidighan bolduq. Uning közqarishi ijabiy we jür'etlik idi, buningda uning Xudagha baghligan janliq étiqadi hemmidin üstünlükni igiligenidi. Bashqa oqughuchilar peqetla «hepte axiridiki dem élish» üçün yashaytti. Ularning «shenbilik oynash»liri toghrisidiki éytqanliri manga shermendichilik hem yirginchlik tuyulatti. Ular köp waqtini uxlash bilen, qalghinini haraqkeshlikte, pahishiwazliqta ötküzetti. Aqiwiti

«haraqkeshlik bash aghriqi» we qorqunchluq «dushenbe etigenlik halsizliq»i bolatti. «Hayat dégenge némidégen köp hejwiylík arilashqan-he!» dep oylattim. Biraq méning hayatimmu ularningkidin yaxshi déyerlik emes idi. Hayatimni qandaq qilip mukemmel we ehmiyetlik ötküzüshni bilmeyttim.

Bir qétim Jim méni öz «muxlis jama'iti»ning yashlar guruppisigha tonushturdi. Bu yashlarning özgichiligi, xush xuyluqi méni tesirlendürdi. Ularning biridin buning sewebini sorisam u jawaben Eysa Mesihning ularning Reb-Qutquzghuchisi bolghanliqi buning sewebi, dédi. Men uning menisini héch chüshinelmidim; uning üstige, eqli bar kishilerning Xudaning insan kebi Eysa Mesih dégen bir Oghli bar dep ishinishi bimenilik dep oylidim. Lékin uninggha qiziqip qaldim. Jim manga bir Injilni sowgha qildi, emma u kona ingliz tilida terjime qilinghan bolup, manga oqup chüshinish bek qiyin keldi. Birnechche babni oqughandin kéyin tashliwettim.

Bir shenbe küni men uniwersitéttiki «Mesih yolini tutqan oqughuchilar uyushmisi»ning bir yighinigha qatnashtim. Bergen wezning köpinchisi ésimde qalmaptu, emma yighin axirlashqanda «Étiqadning halqiliq mesilisi» dégen bir kitabchini éliwaldim. Qaytip kélipla uni oqushqa bashlidim.

Yazghuchi insaniyetning Xudagha asiyliq qilishining netijiside uning bilen yiraqliship kétiwatqanliqini, Uningdin shunche ayrilip qéliwatqanliqini bayan qilghan. Bizning Uning bilen bolghan munasiwitimiz hazir muhebbetlik mahiyette emes, belki qanuniy mahiyetke ige bolup qaldi. Xuda bizni Uning bilen mejburiy halda ep bolushni xalimaydu, chünki U «mashina ademler»ge emes, belki Özige

ishinip tallighan we chin qelbidin Özini söyidighan insanlarning Öz perzentliri bolushini xalaydu. U bir tereptin mukemmel, adil bolup bizning Uningdin gunahimiz bilen asiyliq qilishimizgha sel qarimaydu; yene bir tereptin U bizning halak bolushimizni xalimaydu, chünki U hemmimizni söyidu. U mushundaq «insan üçün hel qilghili bolmaydighan qisilchiliq»qa yüzlinip, insan tesewwur qilalmaydighan, birdinbir qilalaydighan amalni qilghan. U bolsimu, Özining Oghli shundaqla Kalami (Sözi) bolghan Mesih Eysani ewetip insan bolushqa chüshürgen; Mesih insaniyet salahiyitige kirip er-ayallarning gunahining Özining üstige qoyulushigha yol qoydi. Shunglashqa, Uninggha oydurma toqulup erz qilinip addiy jinayetchi süpitide öltürüwétilgen, shundaq qilip barliq gunahlirimizning qorqunchluq aqiwitini Öz üstige alghan. Shuning bilen bir waqitta Xuda Özining insangha bolghan muhebbitini ipadilidi we hem gunahni jazalaydighan mutleq adilliqini körsetti. Xuda Mesih arqiliq bizge Öz kechürümini ayan qilip, bizni Öz yénigha yéqinlishishqa tekliq qilidu. Yazghuchi yene: — «Uning muhebbitige sizde néme inkas bolidu? Sizning bashqilargha kösetken muhebbitingiz, köyünüshingiz ret qilinghan bolsa qandaq bolar idi?» — dep yazghan.

Ilgiriki birnechche yilliq hayatim köz aldimgha kélip Xudaning muhebbitini we méni yoshurunche yétekligen qolini körgendek boldum. Awarichilikke yoluqqinimda U du'alirimni anglighan bolsimu, men uzun ötmeyla manga körsetken rehimdillikini untup qalghanidim. Mesih Eysagha bolghan qarshiliqlirimni, yene bir qétim «muqeddes kechlik tamaq»ni Uni mazaq qilish üçün yégenlikimni ésimge keltürdüm. Lékin U téxiche méni söyüp manga köyümchanliq körsitip turatti. Manga tizlinip Uningdin kechürüm sorishimdin bashqa yol qalmighanidi.

Bu bir tinchsiz kéchidin kéyinki yekshenbe idi. Ata-anam méning

Mesihke baghlinishim bilen a'ilimizge kélidighan xorluqlargha qandaq pozitsiye tutar dégen xiyal ichide muxlis jama'iti yighingha béríp qatnashtim. Shunche söygen ademlirimge qandaqmu yüz kéleleymen? Oqush puli üçün pütünley atamning qoligha qarayttim, istiqbalim zadi qandaq bolidu? Mesihiy dostlirim manga hemme ghem-endishengni Mesihke yükle, U sanga küch béridu, dep dewet qilishti; emma ular Engliyelik bolghachqa, mesilemning éghir mahayitini tebi'iyki bilmeytti. Bara-bara Xudagha tayinishning néme ikenlikini ögendim, uning Mesihde bolghan méhir-shepqiitini béshimdin ötküzüshi bilen dadil bolup Mesih toghruluq guwah bolushqa bashlidim, Glasgow shehiride bolghan yurtdashlirimning hemmisi buningdin xewer tapti. Özüm baldur Mesihlik étiqadi toghruluq — Injilning bayanlirining ishenchlikliki, Mesih Eysaning «Xudaning Oghli» bolghanliqi we ölümining menisi, Xudadiki «Üchning birliki» toghruluq nurghun so'allarni otturigha qoydum. Bu étiqadim orunluq, eqilgha sighidu dep özümni razi qilishim kérek idi; étiqad köngüldiki ish bolsimu, meniwiyy jehettin ejir qilishqa toghra kélidu. Étiqadimni chüshinishim we hazirqi zamaniwiyy dunyada yashashqa tégishlik munasiwitimni tépishim kérek idi.

Özümni Mesih Eysa arqiliq Xudagha tapshurushumning sewebi, men Uning Mesihde bolghan méhir-muhebbitige uchrishimdin bolghan. Kéyin béshimdin ötküzgenlirim we hazirmu ötküziwatqanlirim körgen shérin chüshlirimdinmu artuq. Xudani, méni söyidighan we manga köyünidighan Atam dep tonup yettim, bu peqetla Mesih Eysaning bergen telimi bilenla emes, yene Mesihning Özini öch köridighan kishilerge bolghan méhrilik mu'amilisi arqiliqmu körülidu. Mesilen, Mesih Eysaning Zakkay isimlik bajgir (Injil, «Luqa» 19-bab) we Samariyelik ayal (Injil, «Yuhanna» 4-bab) qatarliqlargha oxshash kishilerge qilghinidek.

Shunga men öz hayatimda Xudaning pılan-iradisining orunlashturushini izdep tépip, uning qudrisini yetküzidighan méhir-shepqiti bilen uni emelge ashurush üçün tirishishqa kirishtim. Peqet nerse-kéreklerge érishish üçünla emes, belki Xuda bilen alaqe baghlashning köngüllük bolidighanliqidin, ademni yéngibashtin rohlanduridighanliqidinmu du'a qilimen. Xudaning méning öz eynimni méni söyüshige we qobul qilishigha érishkenlikimni bilginim üçün, men özümni «öz eynide» qobul qilishni ögengenmen (mesilen, men eslide imtihanlarda birinchi bolmisam bolmaydu dep yürgenidim. Emma hazir meyli birinchi bolay, eng axiri bolay, Xudaning manga shundaq eqil-paraset bérgini üçün teshekkur qilmen). Buning bilen öz özümni bilishtiki ademni hayajangha salidighan sergüzeshtni ötküzüshke bashlidim. Ötkende özümde ghil-pal qilip körüngen qabiliyetler we yoshurun küchler namayan bolushqa bashlidi. Könglümdiki «öz özümni pes körüsh tügüchi» yéshildi, duduqlap sözlishim asasen tügidi.

Mesihke baghlinish manga nisbeten rohiy, héssiy, idiyiwi jehettin toluq oyghinish boldi. Nurghun köngüldikidek dostluqqa érishtim. Eslide men Hindi millitidin bolghachqa, Afriqiliqlar we Yawropiliqlar arisida özümning irq-millet mesilisige bek sezgür idim; emma hazir herqandaq irq, herqandaq millet muxlisliri arisida héchqandaq irq-millet sezgüm yoq. Bu «Mesihdin ortaq nésiwide bolush»ning karimiti shunche ajayib bolghanki, men uning sewebini hemishe izdep yürettim. Axirida jawabni Injil «Efesusluqlargha yazghan mektup», 2-babtin taptim: **«Silerning shu chaghda Mesihsiz bolup, Isra'ilning puqraliqining sirtida turup, wedilerni élip kelgüchi ehdilerni yat bilip, bu dunyada ümidsiz hem xudasiz yashighiniglarni ésinglarda tutunglar; lékin esli yiraqlarda bolghan siler hazir Mesihning qéni arqiliq yéqin qilindinglar; chünki**

U bizning inaqliqimizdur, U ikki terepni bir qilip otturidiki ara tamni chéqiwetti; yeni, Öz etliri arqiliq öchmenlikni tügitip, belgilimilerni körsetken, emrlerni yetküzgen qanunni bikar qilip, ikki terepni Özide yéngi bir adem qilip yaratti, shuning bilen inaqliqni apiride qildi; kréstke mixlinip mushuning wasitisi bilen öchmenlikni qetl qilip, ikkisini bir tende Xuda bilen epleshtürdi; andin U kélip, yiraqlarda turghan silergimu inaqliq xush xewirini jakarlidi, yéqindikilergimu inaqliqni jakarlidi. Chünki her ikkimizning Uning arqiliq bir Rohta Ata aldigha kirish hoquqimiz bardur».

Meyli uning irqi, milliti, yaki u sawatliq yaki sawatsiz bolsun, men herqachan özümning étiqadini etiwarlaydighan, Xudani söyidighan bir Mesih muxlisdishim bilen körüşsem derhal arimizdiki bir rishtini hés qilmen.

Mesihning yétekchiliki astida hayatning ehmiyitini we bextning sirini ögenmektimen — kündilik turmushtiki «yaz we qish»larning hemmiside Hemmige Qadir Xudaning özgermes söygüsü we köyünüshi bardur. Ghalibiyet, meghlubiyet oxshashla uning cheksiz muhebbitining yoruqluqi bilen qarighanda bu muhebbet shu ishlarning ichide turghanliqi körünidu. Hazir men kelgüsige ghem-endishe bilen emes, belki toluq muqerrer ümidwarliq bilen telpünimen, shundaq bolghandila hayatqa karamet we stixiyilik yetküzüldü.

10. Nigériyedin bir hékaye

«Pütün sheherge aqsaqal bolghan»

«Silerning ata-ananglar musulman bolushtin ilgiri gheyriy dinlik emesmidi? Ular silerning gheyriy dinlik boluwérishinglarni mejburlighanmu?» Ular silerni Islam dinigha boysunushqa yol qoydi, chünki siler bundaq qilishni toghra dep ishendinglar. Men qelbimde Eysaning Qutquzghuchi-Mesih ikenlikige ishinip, uninggha egeshken tursam, siler méni yene musulman boluwérishqa mejbur qilsanglar, bu siler üchün gunah emesmu?»

Bir Mesih muxlisining barliq kishilerge körsetken méhir-muhebbiti we köyümchanliqi Afriqidiki Nigériyelik Tiyamiyu Akinladeni Eysa Mesihning Qutquzghuchi-nijatkar ikenlikige ishendürdi. Shuningdin kéyin u Mesih Eysaning yoligha kirdi, bu ish öz atisininu tesirlendürdi. U hazir Ibadan dégen chong sheherdiki bezi muxlislar jama'etlirige aqasalliq qilidu.

Tiyamiyu Akinlade 1935-yili tughulghan. Atisi yurtidiki chong musulman jemi'etliridin birining béshi bolup, «Men öz oghlumni hergiz addiy puqralar oquydighan bashlanghuch mektepte oqutmaymen» dep, Tiyamiyuni kichik waqtidila Islam sheri'iti küchlük bolghan medriste, eng bilimlik xelpettin Qur'an öginishke ewetti. Emma töt yildin kéyin atisi sirtqa sodigha chiqip ketkende, a'ilisidikiliri Tiyamiyuni addiy bir bashlanghuch mektepke oqushqa berdi. Atisi qaytip kelgende bu ré'alliqa boysundi. Biraq her küni kechte Tiyamiyu mekteptin chüshüp yene bu diniy mektepke bérip öginetti. U on töt yashqa kirgende shu chaghdiki Nigériyede éqip yürgen Mesih muxlislirigha qarshi söz-ibarilerni bilip qaldi. Özidiki Muqeddes Kitab (Tewrat, Zebur, Injil)ni élip

uningdiki Mesih muxlislarga qarshi ishlitilidighan ayetlarning astigha qérindash bilen sizdi. Tewratta xatirilengen Musa peyghemberning Yehudiylarga bergen yuyunush toghrisidiki telimlirini, Injildin Mesih Eysa muxlislirining putini yughanliqini oqup, bu ayetler arqiliq Mesih muxlislirigha: «Siler némishqa musulmanlarga oxshash namazdin ilgiri shundaq teret almaysiler?» dep zerbe bermekchi boldi.

Emma bu sheherdiki muxlislar jama'itining bir aqsaqili uning atisi bilen dost idi, netijide Tiyamiyu muxlislar jama'itidiki bezi oghul balilar bilen oynashqa bashlidi we bu aqsaqalning öyide yüz bériwatqan ishlarga diqqet qildi. U bu ademning özini izdep kelgen barliq méhmanlarga qilghan semimiy mu'amilisini — ular bilen paranglashqanliqini, ularga köyüngenlikini, ularning hal-ehwalini sorap yarem bergenlikini köretti. Özini oqutqan xelpet bolsa, uni izdep kelgen kishilerge jadugerlik qilishni yaxshi köretti. Bezide kishiler uninggha pul bérrip özlirige amaniq tilitetti, bezide bashqilarga yamanliq tilep, epsun oqutatti. Tiyamiyu bu ishlardin öz xelpitining elning halini emes, belki öz menpe'itini oylaydighanliqini hés qildi.

Shuning bilen Tiyamiyu Injildiki xush xewer toghrisida barghanséri oylinidighan bolup qaldi. Muqeddes Kitabni körüshke qiziqip qaldi. Uzun ötmey uningda Mesih muxlisi bolush arzusi tughuldi; emma atisigha déyishke pétinalmidi. Aran dégende u Mesih muxlisi bolghan bir dostining yénigha bérrip bir yil turup uningdin Injilni ögendi. Öyige qaytqandin kéyin u bir musulmanlar bashlanghuch mektipide oqutquchi bolushqa teyinlendi. U yerde «ténide bar, rohida yoq» namazni oqushqa we meschitke bérishke mejbur boldi. U yekshenbe küni yurttiki muxlislar yighinigha qatnishishqa pétinalmay, muxlis bolghan yiraqtiki bir tughqinini yoqlap barghach uning bilen yighingha yoshorunche baratti.

Shu yerdiki aqsaqalga özining chömüldürülüş arzusini éytti. U on toqquz yashqa kirgendila andin yoshurunche chömüldürüldi.

Atisi bu xewerni anglap, a'ile yighini chaqirip, kélerki jüme Tiyamiyuni özi meschitke élip béríp uning chömüldürülüşini «yuyup tashlap» qaytidin musulman qilmaqchi ikenlikini élan qildi. Tiyamiyu ularning muzakirisini sewrchanliq bilen anglap, axirida: «Silerning atananglar musulman bolushtin ilgiri gheyriy dinlik emesmidi? Ular silerning gheyriy dinlik boliwérishinglarni mejburlighanmu? Ular silerni Islam dinigha boysunushqa yol qoydi, chünki siler bundaq qilishni toghra dep ishendinglar. Men qelbimde Eysaning Qutquzghuchi-mesih ikenlikige ishinip, uninggha egeshken tursam, siler méni yene musulman boluwérishqa mejbur qilsanglar, bu siler üçün gunah emesmu?» — dédi.

A'ilisidikiler xapa bolghan bolsimu, oghlining qarar-iradisige qarap uni özgertelmeydighanliqini bilip yetti. Tiyamiyu yéngidin oqutquchiliq xizmitini tépip, öyidin chiqip ketti. Birnechche yildin kéyin u a'ilisidikiliri bilen epliship qaldi we ularni yoqlap bardı, emma u Nijatkarı toghruluq bir éghizmu gep qilalmaytti. U musulmanlarning héyti bolghanda, a'ilisidikilerge bir az pul berdi.

Tiyamiyu kéyinche muxlislarning jama'itige aqsaqallıq xizmitini qilishqa tallandı, uning aqsaqallıqining mejbüriyetlirige emel qilishi üçün du'a qilidighan bir yighin orunlashturuldi. Tiyamiyuning bezi dostliri nurghun nesihetler bilen atisini bu yighingha qatnishishqa qayil qildi. Bu dadisi üçün tunji qétimliq Mesih muxlislar medhiye-ibaditige qatnishishi idi. Shu yighında jama'et «muqeddes kechlik tamaq»ni yédi, atisi buninggha qarap bek tesirlendi. U bu ishni chüshenmigen bolsimu, buningdin Xudaning shan-sheripini kördi. U: «Kéyinki heptide men sen

bilen muxlis yighinigha qatnishimen» — dédi. Shu waqittin bashlap u dunyagha özining Mesih Eysaning egeshküchisi bolghanliqini jakarlidi. Tiyamiyuning a'iliside anisidin bashqa hemmisi özlirini Mesih Eysa arqiliq Xudagha tapshurdi.

Tiyamiyu aqsaqalliq wezipisi bilen bir yurttiki jama'etke xizmet qilishqa tekliq qilindi. U yurtqa kélipla jama'et arisida chong we qattiq jédel bolghanliqini bildi. Emma u sewr-taqetlik bilen Injildiki aram-tinchliq yetküzidighan ayetlerni oqup ularni bir-biri bilen epleshtürdi. U bashtin bashlapla Mesihning yolini tutquchilargha köyünginige oxshashla shu yurttiki musulmanlarchimu köyümdi. Ular uning eslide musulman ikenlikini bilip uningdin gumanlandi. Emma u ular bilen talashmidi. U Mesih Eysagha étiqad qilghuchilarni qandaq yoqlighan bolsa musulmanlarnimu shundaq yoqlidi. U pütün yurttikilerning halidin xewer aldi — yéngi tashyol yasighinida ulargha gürjek yadrem berdi, hamilidar bolghan ayallarning shipa tépishqa bashqa yurtqa bérish awarichilikidin xalas qilish üçün bir «tughut shipaxanisi» berpa qilishqimu yadremleshti. Yashlarcha xizmet pursiti yaritip bérish üçün ularni béliq baqidighan kölchek yasashqa ilhamlandurdi; bezide sheher shéyxi we meslihetchiliri bilen sheher ehwalini meslihetleshkili mehkimige baratti. Kishiler: «Bu adem xristi'anlarning xizmetchisi emes, belki pütün sheharning xizmetchisi.» déyishetti. Tiyamiyuning hayati heqiqeten uning Igisining eks ettürülüshi bolup Mesih Eysaning bu dunyadiki herbir ademge bolghan muhebbitini ipadileydu we ayan qilidu.

11. Pakistandin bir hékaye

«*Nijat we amanliq bergüchi*»

«*Bu kitab bek ulugh. Hemmige Qadirning manga ata qilghinini bashqilargha körsitishni xalaymen*»

«Shéhit» dégen nam hemme ademge layiq boliwermeydu, yeni özining bengbashliqidin yaki Xudaning yolidin bashqa yolni qoghdash üçün ölgen kishilerge bérilish toghra kelmeydu. Emma «din»ini tashlap özini Mesih Eysagha baghlap we Uninggha egeshkenlarning tizimlik nurgun heqiqiy shéhitlerni, jümlidin chömüldürüşni qobul qilishqa purset bolmighan, «dindarlar» teripidin öltürülgen namsiz kishilerni öz ichige alidu. Kamar Zi'a dégen qiz bolsa ulardin biri. U Mesih muxlisi bolghan bir oqutquchining sap hayatidin Muqeddes Kitab (Tewrat, Zebur, Injil)ni oqushqa jelp qilinghan. U oqush dawamida Mesih Eysaning Özini Xudagha birdinbir yéqinlashturalaydighan Qutquzghuchi ikenlikini körüp yetken. Köp yil ötmeyla u Pakistanda bir namelum qatil teripidin öltürülgen.

«Men on yette yashqa kirgende jenubiy Hindistandiki hökümet achqan metkepte sekkizinchi sinipta oquwatqanidim. Shu chaghda atam késel bolup qélip oqushtin waqitliq ayrildim. Bir mezgildin kéyin yene oqush üçün öyümge yéqin bir Mesih muxlisi mektipige ewetildim. Bu mektepke bérishim bilenla men bir oqutquchigha nahayiti qiziqip qaldim. U men bilidighan barliq kishilerdin pütünley bashqiche idi. Men uning mulayimliqigha, oqughuchilargha bolghan méhribanliqigha we xizmitige bolghan mes'uliyetchanliqigha diqqet qilip yürettim. Uning

hayati mende shunche chongqur tesirat hasil qilghanki, méni qattiq oylandurup qoyghanidi. «Bir insan balisi qandaqsige shundaq bolalisun?» dep qayta-qayta oylandim. Kéyin tonup yettimki, bu ishlar Xudaning Rohi uningda bolghanliqidin bolghan.

Bu mektepte men Muqeddes Kitabni öginishke bashlidim. Her heptide ikki kün «kona ehde» Tewrat we Zeburni, ikki kün «yéngi ehde» Injilni öginettuq. Qalghan künlerde biz «yadlash» dersliri bilen bolattuuq. Muqeddes Kitabtin naxshilarni öginip yadlayttuq. Deslepte men anche qiziqmidim, belki érensizlik bilen ögendim. Men xeqler xristi'anlarni «kupurluq qilghuchilar» dep atighanliqini anglighanmen, hetta ularning kitabigha tégip kétishnimu xalimayttim.

Bir küni biz Tewrattiki «Yeshaya peyghember» dégen qisimning 53-babini ögenduq, bu manga bek tes keldi. Emma bu kitab miladiyedin 700 yil ilgiri yézilghanidi, uningdiki Mesih Eysaning kelgüside tartidighan azab-oqubetliridin aldin bésharet bérilgen uningdiki shu babni öginish dawamida Xuda manga Öz iltipatini körsetti. Bu kitabtin heqiqiy hayat we küch-qudretni tapqili bolidighanliqi ayan boldi. Mesih Eysaning ölümdin tirildürülüp menggü hayat bolidighanliqini tonup yétishke bashlidim. Shuning bilen Xuda qelbimge étiqad ata qilip, Mesih Eysani méning Qutquzghuchim, gunahlirimni kechürgüchi bolushqa ewetkenlikige ishendim. Peqet U bolsila méni menggülük ölümdin qutquzalaytti. Men peqet shu chaghdila özümning shunche rezil gunahkar ikenlikimni tonup yétishke bashlidim. Ilgiri men özümning qilghan «yaxshiliqlirim» yaki qilghan «sawabliq ishlirim» méni qutquzidu, dep oylap yürettim.

Shuningdin bashlap bir yéngi küch-qudret mende peyda boldi.

Sheytan öz tor-zenjirlirini élip méni tutuwalmaqchi bolghan bolsa, men Injilni oqup Mesih Eysani tayanchim qildim. Mesih Eysaning yolida mangghanliqim üçün qarshiliqqa uchridim, öyümdin, a'ilidikilirimdin ayrilishqa toghra keldi. Mesih Eysa méni Özining bir muxlisining öyige yetküzdi, men ular bilen bille turdum. Men sugha chömüldürüldüm. Shu tapta men toluq ishench bilen éyतालaymenki, Mesih Eysa nijat we aramliq bergüchidur. Shundaq xatirjemlikni bu dunya bérelmeydu; u Xudaning ata qilghan sowghitidur».

Bular Kamarning öz qoli bilen yazghan xatirisi. Emeliyette u Mesih muxlisi bolghandin kéyin, öyide turghan yette yil ichide bashqa muxlislar bilen mungdiship ortaqlishish pursiti bolup baqmighan. Uning birdinbir hemrahi bir kichik Injil idi. Yoshurun halda oqughan bu Injil yette yil mabeynide héch dosti bolmighan uning étiqadigha küch bérip kelgenidi. Yette yildin kéyin uning anisi uni öylimekchi boldi. Shuning bilen u öydin chiqip kétip, bir mezigilgiche bir muxlis dosti bilen turdi. Uning bezi uruq-tughqanliri uni izdep kélip, ching turuwalghachqa, u ular bilen bille anisi bilen körüshkili bardı.

Öyige qaytip kelgendin kéyin, u bir doxturxanida séstra boldi. U yerde uning nurghun muxlis dosti bolup, künlerni intayin xushal ötküzdi. U bashqa étiqadchilargha, hetta nurghun aqsaqallargha qarighanda Tewrat we Injildin xélila chongqur chüshenchilerge ige idi. U Muqeddes Kitabqa bek amraq bolup, chömüldürülushidin ilgirimu: «Xuda méni Muqeddes Kitabning oqutquchisi bolushumni xalaydu. Bu kitab bek ulugh. Uning manga ata qilghinini bashqilargha körsitishni xalaymen» — dédi. Kéyin uning éghir késel bolushi uning üçün éghir sinaq boldi. U köz yashlirini töküp turup, özige gumaniy so'allarni qoydi. Lékin Xuda sinaqta uninggha ghelibe ata qildi we késilini saqaytti.

Yene bir mezgildin kéyin u bir dosti bilen «Panjab» dégen rayongha «Sik dini»dikiler bilen Mesihning shan-sherepliri, méhir-shepqetlirini ortaqlashish meqsitide bardı. Ular «panjabche» kiyim kiyip, yézilargha bérıp Injildiki xush xewerni ular bilen ortaqlashti. Panjab tili ular üçhün tesrek keldi. Emma ular Panjabdiki köpinchisi kembeghel we sawatsız muxlis jama'etliri bilen nurghun künlerni bille ötküzdi, ular bilen Injildiki chong sirlar üstide sirdashti. Bu muxlislar Panjab tilida medhiye naxshilirini éytishqa bek amraq idi, Kamar ulargha jor bolup dumbaq chéliship berdi. Meyli bezide ehwalı bek qiyin bolsimu, emma ular yenila intayin xushal yüretti.

Uning öyidikiler uninggha tézdin qaytip kel dep qayta-qayta xet yazdı. Uning öyige bérıp, uruq-tughqanliri bilen bek körüşküsi bar bolup, yük-taqilirini somkigha qachilidi; emma uning köngli bi'aram bolghachqa, uzunghiche du'a qıldı. Du'adin kéyin u olturup öyidikilerge xet yazdı. Xette asasen: «Qaytip barsam, mundaq ikki shertim bar; biri, Mesihning adimi süpitide yashashqa yol qoyush; ikkinchisi, méni toy qilishqa mejburlimasliq» dégen mezmun bar idi. Xet zakaz qilip sélinghan bolsimu, jawab xet kelmidi.

Aridin bir ay ötüp, bir küni kechte u jama'etning bir pa'aliyitide qacha-qomuchlarni yuyushqa yademeshekindin kéyin, öz turalghusigha xushal halda uxlashqa chiqip ketti. U küni méhmanlar nahayiti köp idi. Lékin méghmanlar arisigha bir düshmen soqunup kiriwalghan bolsa kérek. Etigende Kamar nashtigha kelmidi. Dostliri kélip qarisa kéchide birsi uning béshigha intayin ötkür bir eswab bilen qattiq urup öltürüwetkenidi.

Uning jeseti Saxiwaldiki qebristanliqqa depne qilindi. Nurghun

Mesihiyler we musulmanlar depne murasimigha qatnashti. Murasimda Injildiki: «**Ölgüche Manga sadıq bol. U chaghda Men sanga hayatlıq tajini kiydürimen**» dégen pasahetlik söz oquldi.

Saqchilar enzini tekshürüp öyige keldi. Yip uchini tépishi üçün Kamarning kitab-xetlirini bir-birlep oqudi. Belkim ular bu xetlerni ümidsizlengen ashıqining xéti bolsa kérek dep oylighan bolushi mumkin. Emma héchnémini tapmalmay, öy igisige: «Ependim, héchqandaq yip uchi tapalmıduq. Bu qız peqetla Mesihingizge ashıq bolghan» — dep doklat qildi. Saxiwaldiki Mesihiyler özliri berpa qilghan doxturxanidiki xizmetchilerge we bimarlargha atalghan bir du'axana yasaldi, Kamar üçün tiklengen bu xatire hazirghiche saqlanmaqta.

12. «Men pak-muqeddes bir Xudagha qandaqmu yéqin turalaymen?» (Tanzaniyedın, yeni sabıq «Zanzibar»din bolghan guwahlıq)

«Nurghun kishiler béshigha éghirchiliq chüshkinidila andin Xudaning xush xewirini qobul qilidu, biraq men bu dunyagha nisbeten éytqanda, turmushum tinch-xatirjem we rahetlik bolghinidimu étiqadimni Mesihke baghlidim»

Siyasiy seweblar tüpeylidin türmige solanghan Afriqidiki Zanzibarlıq (Zanzibar hazir Tanzaniye dégen döletning bir rayoni) Natani'al Idarus

bir ajayib türmidash — «Injil muqeddes» bilen tonushqan. Uning kitabta yézilghan heqiqetlerge bolghan chüshenchisi bara-bara chongqurliship, axirida u Mesih Eysani gunahkarlarning birdinbir Qutquzghuchisi, shunga méningmu Qutquzghuchim dep qobul qilghan. A'ilisidikiler ghem-qayghuga chüshken bolup, ularning qarshiliqi bilen uning chömüldürülüp étiqadini étirap qilishigha uzun waqit ketken. Lékin axirida u Mesih Eysagha baghligghan étiqadini op'ochuq étirap qilip, chongqur shadliq we qana'et tapqan.

— Besh yash waqtimdin tartip Qur'anni ereb tilida oqushni ögendim. Yurtum Islamiyettiki birnechche ulugh alim chiqqan yer idi. Her küni etrapimizdiki nurghun égiz munarlardin mezinlarning jarangliq awazliri yangrap turatti. Men bolsam molla bolushqa intayin intilettim. Men so'al sorighuchilarni anche yaqturmaydighan bir muhitta oquwatqan nahayiti yuwash oqughuchi idim. Öginish manga qiyin kelgen bolsimu, teliyimning ongdin kelgini shuki, mu'ellimim bizning yéqin tughqinimiz idi. Uningdin bashqa a'ilimiz «Sharif»ler (xeqler muhemmedning uruq-tughqanliri dep qarighan) jemetidin chiqqan bolup, bizdiki sunniy éqimidiki musulman jama'itide imtiyazliq orunda turatti.

Zanzibardiki Ereb sultanliqini örüwetken 1964-yildiki inqilabta, siyasiy kélip chiqishi tüpeylidin men on töt ayghiche türmige solandim. On besh kishi bilen bir üç métr uzunluqtiki tar gundixanigha solap qoyuldum. Bir küni, torustin sim-sim yamghur ötüp turghan salqin tang seherde, palisimning yénida turghan kichik bir kitabni bayqap qaldim. Mana bu méning «Injil»ni tunji qétim körüshüm idi. Türmidashlirimning héchqaysisi bu kitabning nedin kelgenlikini bilmeytti, men: — ««Qizil krést»tiki birer ziyaretki mushu yerge qoyup qoyghan bolushi mumkin» dep oylidim. Her küni gundixanidin sirtqa chiqqan waqtimda bu kichik

kitab manga eng yéqin ülpet bolatti. Men her küni uni oqup turattim. Oqughanséri uninggha amraq bolup kettim.

Kéyin musulmanlar üçün tes bir mesilige yoluqtum: «Xuda bir bolsa, qandaqmu «Üchte birlik» bolalisun?» dep özümdin soridim. Gerche iqtidarim yetmeydu dep oylighan bolsammu, Mesih Eysaning qilghan ulugh xizmitini hem Muhemmedning peyghemberlikining da'irisini tekshürüp tetqiq qilish qararigha keldim. Men Muqeddes Kitab bolghan Tewrat, Zebur we Injildiki mezmunlardin gumanlanmighanidim we yaki bezi musulmanlarning: «Mesih Eysa toghrisidiki kitab (Injil) özgertiwétilgen» dégen közqarishighimu ishenmigenidim. Manga yarem béridighan adem yoq idi, shu yerdiki birdinbir Mesih muxlisi zindandiki nahayiti aldirash bir xizmetchi idi. Emma Xudaning méhir-shepqiti bilen, birsi méni Daréssalamdiki bir sirttin oqush mektipining «Muqeddes Kitab öginish» kursigha tonushturup qoydi. Türmidin qoyup bérliginimdin kéyin men bu kurs arqiliq öginishimni dawamlashturdum. Shuning bilen bir waqitta men kechlik islamiy wezlerni anglap turdum.

Shu mezigilde men Xuda insangha ashkarilighan heqiqetni birqeder chongqur chüshendim we Eysa Mesih méning ornumda jazalinip, qurbanliq bolghanliqini we bu qurbanliq arqiliq Xuda gunahlirimni kechürüm qilidighanliqini chüshinip, Xudaning kishilerge yéngi hayat bermekchi bolghanliqigha ishendim. Bu yolda Xudaning manga körsetken yolyoruqi nahayiti éniq idi. Béshimdin ötküzgen ajayib ishlarni yazsam, birnechche tom kitab bolidu. Nurghun kishiler béshigha éghirchiliq chüshkinidila andin Xudaning xush xewirini qobul qilidu, biraq bu dunyagha nisbeten éytqanda turmushum tinch-xatirjem we rahatlik bolghinidimu men étiqadimni Mesihke baghlidim. Xudaning méhir-shepqiti bilen méning Xudani tonushumni tosap kelgen, méni

chirmiwalghan herbir asarettin özümni qutulurdum. Bu ishta Muqeddes Kitabning muhim roli bar idi. Bashtin bashlapla men Injil «mektupliri»diki ikki ayettin nahayiti tesirlengenidim. Uning birsi: —

«Chünki Xudaning nijatni barliq insanlarga élip kélidighan méhir-shepqiti ayan boldi; U bizge ixlassizliq we bu dunyaning arzu-heweslirini ret qilip, hazirqi zamanda salmaq, heqqaniy, ixlasmen hayatni ötküzüshimiz bilen, ulugh Xuda, nijatkarimiz Eysa Mesihning shan-sherep bilen kélidighanliqigha bolghan mubarek ümidimizning emelge éshishini intizarliq bilen kütüshni ögitidu» (Injil, «Titus» 2-bab, 11-ayet).

Yene birsi agah bolup: —

«Shunche ulugh qutquzush-nijatqa étibar bermisek, biz qandaqmu jazadin qéchip qutulalaymiz?! Chünki bu nijatning xewiri deslepte Reb arqiliq uqturulghan, hem Uning heqliqini biwasite anglighanlarmu bizge testiqlighan» (Injil, «Ibraniylargha», 2-bab, 3-ayet)

Beziler manga esqétip qalar dep birnechche kitabni ariyetke berdi. Emma özümning oy-pikirlirimni we mesililirimni birdinbir yéship bergüchi peqet Muqeddes Kitab iken dep qaridim, bashqa kitablardin bara-bara könglüm sowup qaldi. Del shu waqitta Daréssalamdiki «sirttin oqush mektipi»ning mudiri manga bir pütün «Muqeddes Kitab»ni berdi.

Buni oqup özümning gunahkar ikenlikimni, her ademning bu dunyagha kelginide bir gunahliq tebi'itige waris bolidighanliqini ögendim. Buni insaniyetning اساسliq birdinbir mesilisi dep tonup yettim.

Injilda, «Yuhanna (1)», 1-bab, 5-6 ayette yézilghandek: —

«Biz Uningdin anglighan hem silerge bayan qilidighan xewirimiz mana shudurki, Xuda nurdur we Uningda héchqandaq qarangghuluq bolmaydu. Eger biz Uning bilen sirdash-hemdemlikimiz bar dep turup, yenila qarangghuluqta yürsek, yalghan éytqan we heqiqetke emel qilmighan bolimiz».

Mushuningdin biz ademlerning qarangghuluqta mangidighan gunahkarlar ikenlikini, emma Xudaning ademlerdin pütünley bashqiche ikenlikini, shundaqla nur ikenlikini körimiz. Yoruqluq bilen qarangghuluq bille ötelmiginidek, Xuda we gunahmu bille bolalmaydu. Gunahim tüpeylidin Xudadin ayrilip sürgün qilinghan gunahkar bolghan men bir pak, muqeddes Xuda bilen qandaqche yéqin turalaymen?

«Mushu söz ishenchlik we her adem uni qobul qilishi tégishliktur — «Mesih Eysa gunahkarlarni qutquzush üçün dunyagha keldi!»» (Injil, «Timotiygha (1)» 1-bab, 15-ayet). Shunga, men eslide Muhemmeddin pes turidighan bir peyghember dep qarighan bu Mesih Eysani, emeliyette bizning eng chong mesilimizni hel qilish üçün Xudaning ewetken Qutquzghuchisidir, dep chüshendim.

Zanzibardiki musulmanlar arisida Mesihke bolghan étiqadimni étirap qilish asan emes idi. Anam Shariflar jemetidin bolghanliqimizni Xudadin kelgen beriket dep qaraytti. Shunga Mesihke bolghan étiqadim choqum uninggha birxil hesret élip kéletti. U ixlasmen musulman bolup eslidila akamning Marksizm-Léninizm étiqadliri uninggha qattiq azab élip kelgenidi. Méning türmide yatqinim uning azabini téximu

éghirlitiwetkenidi. Méning azad qilinghanliqim uning birdinbir xushalliqi idi. Injilni oqughinimgha qeder, u manga eslide ögetken étiqadni dawamlashturushum uninggha tesellimu bergenidi.

Méning yéqin bir dostum birinchi bolup méning meschitke barmay pat-pat Muqeddes Kitab oquydighanliqimni, yekshenbe küni Mesih muxlislarning yighinigha qatnishidighanliqimni bayqap qaldi. A'ilidikilirim bu ish toghruluq men bilen muzakire qilishqa yighin chaqirdi. Men özümning ulargha bolghan muhebbitimning özgermigenliki bilen ularni xatirjem qilishqa tirishtim, yene kélip men ulargha méning Eysa Mesihke étiqad qilghinimgha qarshi bolsanglar, muzakirini étiqadimning tüp sewebliri we uli bolghan heqiqetke qaritishinglar kérek, dédim. Lékin buning ornida ular bir sheyx teyyarlighan dimidi qilghan suni manga berdi, ular bu méning pozitsiyemni özgertidu dep ishengenidi. Emma uning manga héchqandaq tesiri yoq idi.

Shuning bilen bir waqitta muxlis dostlirim manga Qutquzghuchimning namini bashqilargha yetküzüshtin qorqmasliqimgha ilham béridighan xetlerni yézip turatti. Men deslepte Daréssalamgha, andin Kényeyge bardim. Kényeyde nurghun Afriqiliq we Yawropaliq muxlislar bilen ortaqlishishtin behrimen boldum. Andin yene atamning yurti bolghan shimaliy Afriqidiki Adenge bardim. Shu chaghdiki jiddiy weziyet ichide men Mesihke bolghan étiqadimni étirap qilip déngizda chömüldürüldüm. Sugha chömüldürüsh bolsa bizning kona gunahliq tebi'itimizdin ayrilip, Mesih Eysa bilen ölüp, depne qilinip we yéngi hayatqa érishkenlikimizni, tirilgenlikimizni bildüridu. Men üçün hayatim toluq mene-ehmiyetke érishken bolup, Xudani Mesih Eysa arqiliq toluq söyimen, kéche-kündüz Uning qurbanliq qéni bergen

nijat-azadliqim we shad-xuramliqim bilen Xudani medhiyeleymen. Chin könglümdin, bu dunyadiki herbir er-ayal, oghul-qizlar bu nijatliq yolni tapsun, Mesih Eysa arqiliq Xudadin bolghan shadliqtin behrimen bolsun dégen arzuyum bilen du'a qilimen.

13. Tanzaniyedin bir hékaye

«Mesih manga menilik hayat ata qildi»

«Qönglüm némini tartsa shuni qilattim, emma oylimighan yerdin bir ishtin kéyin shundaq qilghinimdin özümni qupquruq hés qildim»

Ereb millitidin bolghan Tanzaniyelik Talib Barwanigha nisbeten hayat pütünley menisiz bilingenidi. Emma bezi xizmetdashliri arqiliq u Xudagha tayinishqa bashlidi. U hazir shimaliy Afriqida Mesih muxlisi jama'etliri arisida xizmet qilidu.

«Ata-bowilirim Erebistandiki Omandin bolup, jahan kézip Zanzibar (hazirqi Tanzaniye)ge kelgen. Ular shu yerdiki Afriqiliqlar bilen toy qilip shu yerde olturaqliship qalghan. Ata-anam manga bek köyünetti, anam teqwadar musulman idi. U méni diniy mektepke ewetti, men Qur'anni oqushni (menisini chüshenmigen halda), besh waq namaz oqushni, Ramzanda roza tutushni, zakat bérishni ögendim. On nechche yashqa kirgende dunyani kézish istikim peyda boldi. Axir öydin qéchip chiqip, Hindistandiki Bombay (hazirqi Mumbai) shehirige bardim. Shu yerde men yük paraxotida ashxana mulazimetchisi bolup, dunyani bir qétim

aylandim. Andin men öyge qayttim, emma bir yildin kéyin yene seperge chiqip, Hindistangha we Pars Qoltuqigha bardim. Birnechche jayda ishlep pul tépip, andin Engliyege bir tereptin ishlep, bir tereptin oqush üçhün bardim. Biraq nishanimgha yételmidim, Londonda keyp-sapa turmushqa öginip qaldim. Könglüm némini tartsa shuni qildim, emma oylimighan yerdin shundaq «oydash»tin kéyin shundaq qilghinimdin özümni qupquruq hés qildim.

Bir küni özümning mushundaq ötküzüwatqan turmushumdin mutleq bizar bolup, sherqiy Londondiki bir qehwexanigha kirdim. Bir kishi kirip Engliye Hawa Armiyisige kirish toghruluq waraqlarni tarqatti. Shu chaghda herqandaq ishni qilishqa razi idim, peqetla hazirqi ehwalimni özgertelisemla meyli, dep oylattim. Shundaq qilip men Engliye Hawa Armiyisige kirdim, asasiy terbiye we éléktron terbiyisini alghandin kéyin men Liwiyege ewetildim. Bu hawa armiyisidiki turmush manga yaqti, nurghun ademler bilen dost boldum. Yuhan isimlik bir Engliyelik bilen yéqin munasiwette boldum. Biz pat-pat Tobruk shehirige su üzüşke yaki seyle qilishqa bille chiqattuq.

Bir kechte men besh kishilik chédirimizge qaytip kirsem, Yuhan tizlinip du'a qiliwéiptu. Men bek heyran qaldim, chünki men ezeldin Yuhanni «dindar» dep oylimayttim. Uning bizdek töt tompayning aldidila tizlinip du'a qilghan jür'itige qayil boldum. U ornidin turushi bilenla men uningdin dindar bolup chiqqanliqining sewebini soridim. U, bu ishning din bilen munasiwetsizlikini, uning hazirqi hayatida Muqeddes Rohning barliqini manga dep berdi. Bu manga ghelite we yéngiliq tuyulghachqa, u men bilen olturup manga chüshendürdi: — İnsanlar gunahliri tüpeylidin Xudadin ayrilip qalghan, shunga hemme adem dozaxqa kirishke tégishlik idi. Emma Xuda insangha bolghan

muhebbitidin gunahsiz bolghan Mesih Eysani ewetti, Mesih Eysa gunahlirimizning hemmisini Öz zimmisige artip ornimizda kréstke mixlinip qurbanliq boldi. Bizning dozaxqa kirishke tégishlik bolghan jazayimizni U üstige aldi. Hazir kim bolushidin qet'iynezer Uning iltipatini qobul qilsila, Mesih ulargha gunahining kechürümini hem Muqeddes Roh élip kélidighan menggülük hayatni ata qilidu, dédi.

Permanlirigha ri'aye qilmisammu, men yenila Islamning eqidilirige ishinettim. Men Mesih Eysani Ibrahim, Nuh we Musa hezretlirige oxshash peyghember dep ishinettim. Mesih Eysa Xudaning Oghli déyilse manga kupurluq bolatti. Shunga men: — Özlirini «xristi'an» dep atighan nurghun ellerdiki kishiler «Eysaning namida» irqiy kemsitishni saqlap bashqilargha köp yaman ishlarni qilmaqta dep, Yuhanning telimige reddiye bérettim. «Musulmanlar dunyasida bundaq ish yoq» dep turuwalattim (emeliyette men hazir musulmanlarda bundaq ishlarning köp ikenlikini bildim — Ereblarning Bedu'in we Kabiliylerge, Pakistanliqlarning Béngalliqlargha, Turkiyeliklarning Kurdlargha bolghan mu'amiliri qatarliqlar). Emeliyette bu chaghda bezi Mesih muxlisleri men üçün du'a qilatti.

Bir küni anche qiziqmighan bolsammu, Yuhanning gépi bilen yene bir muxlis Pétrus isimlik birsi bilen körüshtüm. U starshiy sérzhant bolsimu, emma men tonuydighan bashqa sérzhantlarga oxshimaydighan yerliri bar idi. U qolida Muqeddes Kitabni tutup turup, Tewrat we Zeburlardin Eysa Qutquzghuchi-Mesihning dunyagha kélidighanliqi, qilidighan ishliri, ölümi, depne qilinidighanliqi, tirildürüliidighanliqi we asmangha kötürüliidighanliqining hemmisi aldin bésharet bérilgenlikini manga bayan qildi. Injil xatiriside bu bésharetlerning emeliyette bolghanliqini manga chüshendürdi. Axirida u

Injildiki «Wehiy» dégen axirqi qisimning 3-babini körsitip: —

«**Mana, Men hazir ishik aldida turup, ishikni qéqiwatimen. Eger biri awazimni anglap ishikni achsa, uning yénigha kirimen. Men uning bilen, umu Men bilen bille ghizalinidu**» dégenni manga oqup berdi. Bu sözler qelbimni qattiq bi'aram qildi. Bashqilarning «xristi'anlarning Injilni özgertip yazghan» dégenlirini anglighan bolsammu, men Injildiki bu sözni heqiqet dep tonudum. Mesih Eysa könglümning ishiki sirtida turup qéqiwatqanliqini, bu ishikni achalaydighan yaki yépiqliq qalduridighan birdinbir adem men özüm idim. Shu chaghda méning bir qarargha kelgüm yoq idi, shunga men Pétrusqa xosh depla kétép qaldim.

Ésimde éniq turuptuki, men bu ishni untup kétésh üçün derhal kinogha bardim. Emma Mesihning: «Men hazir ishik aldida turup...» dégenliri kallamda tekrarlinatti. Men öz özümge bundaq qilishim exmeqliq, hemmisi ötüp kétidu, deyttim. Kinoxanidin chiqip, mest bolup hemmini untay dep kulubqa barmaqchi boldum. Emma shu etraptiki bir xarabe kepige kirip qaldim. Shu yerde men pütünley tügeshken halda özümni kontrol qilalmay qaldim. Men tizlandim: «Reb Eysa Mesih, men Séning gunahlirim üçün kréstke mixlinip qurbanliq qilinghanliqingni bildim. Sen gunahdin birdinbir Qutquzghuchidursen. Men hazir öz hayatimning ishikini achay, hayatimgha, qelbimge kirip öz Rebbim we Qutquzghuchim bolghin» dep du'a qildim. Ornumdin turushum bilen chongqur bir xatirjemlik, chong bir xushalliq méni chirmiwalidi. Gunahlirim kechürüm qilindi dep bildim, bu xeyrlikni, güzellikni hemme adem bilen ortaqlashqum keldi.

Bu chong burulushtin bir'ay kéyin tetil munasiwiti bilen besh yil ayrilghan yurtum Zanzibar (Tanzaniye)ge ata-anamni yoqlap keldim. Men: «A'ilidikilirim we yurtdashlirim méning Mesih muxlisi bolghanliqimdin xewer tapsa, néme ish yüz bérer» dep qorqtum. Yurtumda kishiler: «Gherb Jahangirliki» bilen Mesih muxlisi, yeni «xristi'an» bolush emeliyette bir gep, dep qaraytti. Apam we a'ilidikilirimning méni körgendiki xushalliqigha qarap Mesih muxlisi bolghanliqimni ulardin yoshurmaqchi boldum. Emma bir sa'et ötmeyla oylimighan bir ish yüz berdi, men Mesih Eysagha bolghan étiqadimni élan qilaymu yaki ret qilaymu dep ikkilinip qaldim. Men élan qildim. A'ilidikilirim: «Bu néme qilghining?» dep manga heyran qaldi. Ular bek azablandi. Menmu apam üçhün shundaq azablandim. Mesih muxlisi bolmighan kishi Mesih muxlisilirining Xudagha we Mesih Eysagha baghligan muhebbitini a'ilisidiki eng söyümlük kishige baghligan muhebbitidin (meyli ularni shunche söyüshidin qet'iynezer) üstün qoyushi kéreklikini belkim chüshenmesliki mumkin. Qisqisi, apammu, menmu köz yéshi qilduq, azablanduq, öz'ara chüshinishelmiduq.

Shuningdin kéyin Xudani manga bek yéqin dep hés qilip keldim. Méning eng qiyinchiliq chaghlirimda Uning yéqinliqi ispatlanghanidi.

Hazir on yil ötüp ketti. Özümning «ishikim»ni Uninggha achqanliqimdin qilche pushayminim yoq. Rebbim manga qaltis, tolimu söyümlük étiqaddash Léwanliq bir ayalni nésip qildi, bizni Xudadin bek minnetdar qilghan ikki balimiz bar. Men hazir Engliyediki éléktron zapchasliri shirkitide ishleymen, Engliyediki muxlis jama'etliri ichidimu wez éytish bilen bolup turimen. Ayalim bilen ikkimiz shimaliy Afriqigha bérip Injildiki xush xewerni tarqitishni bek xalaymiz, emma hazirghiche u yerge bérip xizmet qilish pürsiti chiqmidi.

Mesihke baghligan étiqadim manga köngüllük turmush ötküzüshke yarem béridu. Burun bolsa turmushum bek zéikerlik, ghemkin we menisiz bolghanidi, hazir hayatimizning ehmiyetlik boluwatqanliqidin xushalmen, Reb manga yüz béridighan herqandaq ehwaldin ghem qilmasliqni ögetken. Buning ornida, herqandaq ishni meyli chong meyli kichik bolsun du'ayimda Uninggha tapshurushni ögendim. Meyli ular méni néme désun yaki néme qilsun, U méni héchkimdin nepretlenmeslikni ögetken. Könglümde mal-mülkümning bar-yoqluqidin emes, belki Xudagha tamamen tayinishtin kelgen chongqur amanliq, endishisiz, xatirjem bir héssiyat bar.

Mesih muxlisliq turmushi asan bolmisimu, lékin U manga nisbeten eng ésil, eng qaltis, eng hayajanliq we qana'etlinerlik turmush. Shunga purset kelsila, Xudaning Mesih Eysada insanlarga körsetken méhir-muhebbet xush xewirini bashqilar bilen ortaqlishish men bilen ayalimning eng chong xushalliqimizdur.

14. Ilgiriki dewrdin kelgen yene bir sada (Pakistandin bir guwah)

«Hayatning buliqini taptim»

«Men musulmanlarning Muqeddes Kitab (Tewrat, Zebur, Injil)ni oqushtin qorqqanliqi toghrisida béshimni qaturdum. Shunga men köprek salmaqliq we estayidilraq bolup Muqeddes Kitabni öginish qararigha

keldim, shuning bilen Hemmige Qadir Xudagha manga yolyoruq bergey dep du'a qildim. Oqughanséri Mesih muxlislrining tutqan étiqadigha bolghan qarshiliqimning hemmisi uchup ketti»

Aslam Xan yash waqtida qiran yigit bolup, tolimu teqwadar musulman idi. Diniy bes-munazirlerge qatniship turghachqa, Muqeddes Kitab (Tewrat, Zebur, Injil)gha reddiye bérish üçün uni oqup tekshürdi. Eksiche közi échilip Xudaning insangha ata qilghan, Mesih Eysada bolghan xalisane kechürümni — héchqandaq adem öz ejri bilen érishelmeydighan sowghini kördi. Hayat uning üçün yéngibashtin bashlandi. Shu waqittin tartip u Mesih Eysadiki xush xewerni öz hayatigha tewekkül qilip da'im tarqitip turdi. U nurghun yillar Pakistandiki muxlis jama'etler arisida aqsaqal bolup telim bérish xizmiti bilen shughullinip keldi.

Men Pakistanning Gujrat ölkisidiki hörmetke sazawer musulman a'ilidin chiqqanmen. Atam yer igisi bolup, a'ilimiz yurtimizdikiler arisida eng mertiwiliklarning biri idi. Men a'ilemde birla oghul bolup, atam dunyaning eng ésil nersilirining hemmisini manga élip béretti. Uning ölchimi boyiche u manga eng yaxshi terbiyeni orunlashturdi. U manga Islam we uningha munasiwetlik ishlarni ögitish üçün bilimlik bir ölimani tekliq qilghanidi. Atam sunniy éqimidiki musulman bolup, méni öz dinining güzelligini chüshinishimni we uning eqidilirini bashqilargha yetküzüshümni xalaytti.

Yézimizdiki bashlanghuch mektepni püttürginimdin kéyin, atam Rajastanda (Hindistanning gherbiy shimalida) hökümet mertiwisini qobul qildi. Shu yerde men bir mesihiyler bashquridighan ottura mektepke kirdim. Bu mektepte «Muqeddes Kitab»tiki dersler Mesih

muxlis bolghanlarga hem muxlis emeslerge oxshashla ötületti. Men buni xalimidim, gerche bash mudir manga bésim ishletken bolsimu, shu derslerge qatnishishni qet'iy ret qildim. Uningdin bashqa, tebiqemertiwemdin shunche pexirlendimki, kembeghel a'ililerdin chiqqan shu mekteptiki «xristi'an» oqughuchilar bilen arilishishni yaxshi körmidim. Mesihiylerge qiziqmidim, ularning étiqadida méni jelp qilghudek héchnéme yoq idi. Shu chaghda men: «Engliyelikler bu döletning namrat turmushta qalghan xelqlirige para béríp ulargha öz turmushidiki adetlerni we dinini qobul qildurmaqta bolsa kérek» dégen oyda idim.

Shu mezgilde Islam dinidin chiqqan bir Injil sherhchi Rajastangha keldi, u bizning shehirimizgimu keldi. Yurtimizdiki Mesih muxlisliri uninggha guwahlik qilishqa pürset bérish üçün birnechche yighin orunlashturghanidi. Men atam bilen bu yighinlarning bezilirige qatnashtuq, atam shu wez éytquchigha birnechche qiyin so'allarni qoydi. Ésimde qélishiche, bu adem so'allargha anche etrapliq jawab bérelmidi. Shuning bilen «xristi'anlar» we ularning étiqadigha bolghan nepritim chongqurlashti. Shuningdin kéyin mende Mesih muxlisi aqsaqallirini we Injil tarqatquchilarni reswa qilish we ulargha awarichilik keltürüsh adet bolup qaldi. Islam dini birdinbir toghra étiqad, dunyadiki eng peziletlik yol ikenlikige ching ishenchim bar idi.

Shu künlerde Hindi dinidiki «Arya Samaj» dégen bir mezhepning bezi ezaliri yurtimizgha keldi. Ularning meqsiti Malkana millitidikilerni Hindi dinigha qaytidin boysundurmaqchi idi. Bu Malkana milliti eslide Hindi dinchiliri bolup, kéyin Islamgha boysundurulghanidi. Bu «qayta boysundurush» herikiti «Shudhi» dep atilatti, menisi «sapashturush» (Hindi dinigha qaytidin boysunush). Men üçün bu heriketni tosash bek muhim ish idi, shunga men derhal Arya Samajgha

qarshi heriket qilish üçhün küreshke atlandim. Reqiblim buningdin méni chong bir düshmen dep qaridi, shunga herxil yol bilen manga ziyan yetküzmekchi boldi. Bir küni ular men uxlawatqan kepige yoshurunche kélip ögzini buzup, méni éghir zeximlendürdi. Netijide birnechche kün kariwatta yétip qaldim. Bu weqe méning gheyriy dinchilargha bolghan nepritimni téximu kücheytti, pütün küchüm bilen Arya Samajdikilerge qarshi turdum.

Bu weqeler méni musulman dindashlirimgha wekaliten wez éytquchi qildi. Dangqim yiraqqa tarqilip, Hindistandiki «Barliq dindarlarning chong mejlisi»ge qatnishish pursitige muyesser boldum. Bu mejlis Arya Samaj teripidin Hindistan Maynipur nahiyiside orunlashturulghan, herxil din ehliliri tekliq qilinghanidi. Men üçhün yaxshi ish idi, chünki u méning bashqa étiqadlarni tekshürüshümge türkke bolatti. Ularning kitabchilirini, teshwiq waraqlirini éliwélip uni tekshürüp tetqiq qilishqa bashlidim. Asasiy meqsitim éwen tépish we ejdadlirimning dinining üstünlükini öz özümge ispatlashtin ibaret idi. Hindi dini eserliri rohiy achliqimni qana'etlendürelmidi; lékin Tewrat, Zebur we Injilgha azraq qiziqip qaldim.

Bir küni atam Muqeddes Kitabni oquwatqanliqimni bayqap bek bi'aram bolup ketti. U méni buningdin qol üzüshke buyrudi, shundaq qilip uning méning bu kitabni oqup «xristi'an»gha aylinip qélishimdin qorqqanliqi ashkarlandi. Men undaq oylimidim, emma men musulmanlarning Muqeddes Kitab (Tewrat, Zebur, Injil)ni oqushtin qorqqanliqi toghrisida béshimni qaturdum. Shunga men köprek salmaqliq we estayidilraq bolup Muqeddes Kitabni öginish qararigha keldim, shuning bilen Hemmige Qadir Xudagha manga yolyoruq bergey dep du'a qildim. Balilardek sebiylik bilen oqughinimda, shu muqeddes

kitablar wujudumga tesir qilishqa boshlidi, Muqeddes Rohning karamiti bilen oqughanséri Mesih muxlisirining tutqan étiqadigha bolghan qarshiliqlirimning hemmisi uchup ketti.

Muqeddes Kitabni öginish jeryanida Mesihlik étiqadining yoshurun sirliri manga ayan bolushqa boshlidi. Bayqighanlirim atamning u toghrisidiki uqumlirigha pütünley oxshimaydighan chiqti. Bu Muqeddes Kitabning dunyadiki birdinbir nijatni ashkarilighan, Xudaning insangha baghlighan söygüsini wehiy qilghan birdinbir kitab ikenlikini bayqidim. U men üçün bir yoshurun göher bolup, ademni gunahning lenitidin xalas qilidighan, ademge menggülik hayat bexsh étidighan Mesih Eysa arqiliq bolghan nijatni körsetkenliki manga ayan boldi. «**Shunga emdi birsi Mesihde bolsa, u yéngi bir yaritilghuchidur! Kona ishlar ötüp, mana, hemme ish yéngi boldi**» (Injil, «Korintliqlargha 2-mektup», 5:17)

Men hazir nijat (qutquzulush)ning Xudadin kelgen bir sowghat ikenlikini tonup yettim. «Sawabliq ishlar» yaki yaxshiliq qilish arqiliq uninggha érishish hergiz mumkin emes. Rosul Pawlusning ademning tebi'iti toghrisidiki sözliri bundaq xataliqtin saqlinish üçün tolimu ünümlük agahlandurush bolidu: «**Ichimde, yeni méning etlirimde héch yaxshiliqning mewjut emeslikini bilimen; chünki yaxshiliq qilish niyitim bar bolsimu, uni qilalmaymen. Shuning üçün özüm xalighan yaxshiliqni qilmay, eksiche xalimighan yamanliqni qilimen. ...némidégen derdmen ademmen-he! Ölümge élip baridighan bu ténimdin kimmu méni qutquzar?**» (Injil, «Rimliklargha» 7-babtin).

«**Chünki barliq insanlar gunah sadir qilip, Xudaning shan-**

sheripige yételmey, uningdin mehrum boldi» (Injil, «Rimliqlargha» 3-bab, 23-ayet).

Xulasem shuki, héchqandaq adem öz tirishishliri bilen nijatqa érishelmeydu. Hetta Qur'anmu pütün insanning gunahkar bolidighanliqini, gunahsiz we sap bolghan kishi peqet bir, yeni Eysa Mesih ikenlikini manga ögetti. Reb Eysa Mesih Öz waqittiki tenqidchilerga «**Qaysinglar Méni gunahi bar dep delilliyeleysiler, qéni? Heqiqetni sözlisem, néme üçün Manga ishenmeysiler?**» dep op'ochuq sorighan (Injil «Yuhanna», 8-babtin). Shunga men peqet Mesihningla sap ikenlikige, Uning sapliqi Xudaning sapliqi ikenlikige ching ishendim. Nijat-qutulush bolsa Xudaning sowghitidur, u peqet Mesih Eysa arqiliqla kélidu.

Bu sir manga ashkarilanghandin kéyin men bashqa kitabni körmey, peqetla Tewrat, Zebur, Injil dégen Muqeddes Kitabqa köngül qoydum. Men gunahkarning paskiniliqini yuyiwétidighan, uninggha menggülük hayat ata qilidighan hayatning buliqini, yeni Mesih Eysani taptim. Bularni béshimdin ötküzüsh bilen men hem hesrette qaldim hem xushal boldum. Hesritim bolsa men hazir ejdadlirimdin ayrilip qaldim; xushalliqim bolsa Qutquzghuchim, Nijatkarim Reb Mesih Eysagha érishtim. Shunga shu mezigilde Xudadin yolyoruq élish üçün köpinche waqtimni du'a qilish we Muqeddes Kitabni oqush bilen ötküzdum.

Bir küni Muqeddes Kitabni échipla közüüm Reb Eysaning teselli yetküzidighan sözlirige chüshti: «**Ey japakeshler we éghir yük yüklengen hemminglar! Méning yénimgha kélinglar, Men silerge aramliq bérey!**» (Injil, Matta, 11-bab, 28-ayet). Rebning Özi manga teselli we aram-tinchlik xewirini yetküzdi. Kéyin men bir aqsaqal muxlisni

tépip uningdin méni chömüldürüşhini telep qildim. U étiqadimning rast ikenlikini jezmleshtürgendin kéyin, 1928-yili 8-ayning 27-küni méni chömüldurdi.

Kéyin hayatimda yéngi sehipe échildi. Uruq-tughqanlirimning hemmisi mendin munasiwetni üzdi, méni tashliwetti. Makansiz sergerdan bolup qaldim. Ayalim shu chaghlarda manga yéqinlashmaytti, lékin men uninggha du'a qildim, umu Mesih Eysaning muxlisi bolushqa bashlidi. U Mesihning yénigha kelgendin kéyin ikkimiz bille Reb üçhün xush xewer tarqitish xizmitini qilduq. Pakistandiki birnechche yerlerde bu xizmetlerni qilduq. Buni yazghan waqitta biz Lahor shehiride muxlis jama'itining «sorash orni»ni teshkillewatqan we bashquriwatqaniduq. Bu merkezde biz Xudaning Mesih Eysa bizge ata qilghan söygüsining karamet xush xewirini izdigüchiler we Mesih étiqadi toghruluq so'al sorighuchilar bilen ortaqlishimiz.

15. «Bu del méning barliq teqezzaliqimdur» Hindonéziyedin bir hékaye

«Özümning Xudaning küch-qudritige, nijatliq méhir-shepqitige érishkinim, méning uninggha nisbeten chüshenchige ige bolghanliqimdin emes, belki Uning küch-qudritining shunche ulugh bolghanliqidindur, déyishim kérek»

Meriyem yash Hindonéziyelik bolup, Muqeddes Kitabqa tasadipiy we meqsetsiz uchriship qalghan. U Muqeddes Kitab hem özi bilen alaqe qilishqa bashlighan Mesih muxlisirining dostluqi arqiliq Mesihke jelp

qilinghan. Axirida u halqiliq qedemni bésip, yéngi aramliq we qana'etni tapqanidi. Shunglashqa u «Mesih Eysaning méhir-muhebbiti ichide» turup yashashqa we Mesih Eysaning bu muhebbitini téxi tonup yetmigen kishiler üçhün xizmet qilishqa intilgenidi.

Omumen qilip éytqanda, bir kishi melum étiqadning arqa körünüshidin anche-munche xewerdar bolghandila andin shu étiqadqa yaki uningdiki yol-teriqige jelp qilinidu. Emma özümning kechürmishlirim pütünley bashqiche idi. Eyni waqittiki qelbimdiki rezillikni hazir bayan qilishtin tolimu nomus dep hés qilimen. Emma bu xatirem öz hayatimni eks étidighan eynek bolushi kérek; shunga özümning Xudaning küch-qudritige, nijatliq méhir-shepquitige érishishim, méning Uninggha nisbeten chüshenchige ige bolghanliqimdin emes, belki Uning küch-qudritining shunche ulugh bolghanliqidindur, déyishim kérek.

Men musulman a'ilide tughulghanliqim üçhün tebi'iyki Islam sheri'itige ri'aye qilishqa küchümning bariche intilettim. Atabowilirimdin tartip Islam dinigha ishinip kelgen bir ademning bularning tesiri, terbiyisi astida Islam dinigha ishenmey, bashqiche yol tutushi mumkinmu? Méningdin, Islamni eyni waqitta yaxshi chüshengenmu-yoq, yaki Islam séni menggü nijatqa érishtürelemdu-yoq dégen mesile toghruluq xewiring barmidi? — dep sorap qélishingiz mumkin. Jawabim shuki, «Yoq».

Islamning telep-eqidilirini yaxshi dep bilettim; heqiqeten bezi jehetlerde Mesih Eysaning telimliridin anche chong perqliri yoq idi. Mesilen, Mesih Eysaning «Tagh üstide bergen telimliri» (Injil, «Matta» qismi, 5-7-bablar)ge oxshash Islamdimu özimizni qandaq tutush

kérekliki, bezi ehwal astida néme qilishimiz kérekliki qeyt qilinghan yaxshi dewetlerni tapalaymiz. Emma musulman bolup qilghan ishlimning qandaq netijisi bolar dégen mesile toghruluq da'im béshimni qaturattim. Men qayta-qayta oylighan ikkinchi mesile shuki, méning Islam yolida nurghun ishlarni qilishimning sewebi peqetla kichikimdin tartip shundaq terbiye alghanliqimdin ibaret, xalas? Emeliyettimu, ehwal heqiqeten shundaq idi. Uningdin bashqa, méning dingha ishinish-ishenmeslikim bilen héchkimning kari yoqtek körünetti. Éhtimal men bundaq ishlarni béshidin ötküzgen birdinbir Hindonéziyelik emesturmen, chünki bu memlikettikilerning köpinchisi emr-merüplerge manga oxshashla ri'aye qilidu — chünki ularning bundaq qilishi atanisidin qobul qilghan imani bolghanliqidindur, xalas.

Gerche toluq teswirlep bérelmisemmu, méning Mesihlik étiqadqa qandaq jelp qilinghanliq jeryanini sizge dep bergüm bar. Men da'im bundaq ishning mende yüz bergenlikidin heyran qalimen, emma shunisi éniqki, bu Xudaning méni qutquzushtiki pilani idi. Méning Mesih Eysaning yoligha kirish jeryanim bek addiy boldi. Muqeddes Kitabni (Tewrat, Zebur, Injil) kötürwalghan bir adem akamni yoqlap keldi, ular olturup paranglashqan waqtida men u kitabni oqudum. Men uni oqup intayin huzurlandim, yene kélip uningdin nurghun chüshenchige ige boldum. Emma köp oquyalmidim. U adem kitabni élip kétip qaldi. Men uninggha shunche qiziqip qalghanidim, uni oqushqa shunche teqezza boldum, Mesih muxlisi jama'itining aqsaqilini tépip uningdin bir Muqeddes Kitabni ariyetke aldim. U méning mesihiy emeslikimni bilip heyran qaldi.

Muqeddes Kitabni qayta-qayta oqughandin kéyin uningdiki sirlarni köprek chüshinishke tolimu teqezza boldum. Tewrattiki «Yaritilish» we

Injilning «Matta» dégen qisimliri bolupmu méni chongqur tesirlendürdi, oqughanlirimni ishlitishke arzuyum küchlük idi. Emma bu toghrisida héchkimge gep qilishqa jür'et qilalmidim. Yardem telep qilidighan yaki Mesih muxlisi turmushi toghrisida soraydighan dostummu yoq idi. Öz könglüm toxtawsiz halda méni Mesih muxlisi jama'itige qatnishishni dewet qilghan bolsimu, muxlis jama'itining yighinlirigha qatnishishtin özümni tarttim.

Axir men gerche birmu muxlis yighinigha qatnishop baqmighan, Mesihlarning eqide-yosunliridin xewersiz bolsammu, özümning Mesihke baghligan étiqadimni étirap qilip, mesihiy mekteptiki yash muxlislar üçün orunlashturulghan bir kursqa qatnashtim. Bir yildin kéyin yataqliq mektepke kirip oqudum. Bizning yataqtiki bashqa oqughuchilarning hemmisi muxlislar bolup, ular yighingha barghanda menmu bille bardim. Bu bolsa öz hayatimni Xudagha tapshuridighan jeryanning bashlinishi idi. Men ochuq-ashkara halda ishengüchiler bilen yéqin alaqlishishni qarar qildim. Yighinlarda aktip rol oynashqa, atanamning aldida étiqadimni étrap qilip, jür'etlik we tüz, ochuq-ashkara yashashqa bashlidim.

Yolumda tosalghular téxi köp idi, chünki öyümdikiler méning Eysa Mesihke étiqad qilghuchilar chong a'ilisining bir ezasi bolghinimni bilgendin kéyin, gerche ular yighingha qatnishishqa we shu yerdiki heriketlerge arilishishimgha qarshiliq qilmighan bolsimu, ular méni chömüldürülüşke ruxset qilmidi (men téxi on sekkiz yashqa kirmigen). Shu chaghda men ularning könglini aghritishni xalimidim. Men chömüldürülüşning özi Mesih Eysagha bolghan étiqadimizning asasi emeslikini tonup yetkenidim; yighingha qatnishish we muxlis jama'iti ichide pa'aliyette bolushni dawam qildim, méning nurghun muxlis

bolghan dostlirim bar idi. Shundaq qilip töt yil ötüp ketti. Mesih muxlisirining «ömlükini» bilgenséri méni bek jelp qilghanidi. Mesihke ishinishtin ilgiriki pütün teshnaliqim del shu idi.

Töt yildin kéyin, gerche étiqadim sewebidin éghir ziyankeshlikke uchrighan bolsammu, chin qelbim, pütün jénim, qet'iy irade bilen chömüldürülüşni telep qildim, muxlislar telipimni qobul qildi. Men chömüldürüldüm. Bu basquchtin kéyin men bashqa ishengüchilerning kechüridighan sa'adetlik turmushigha teshna boldum. Mende zor xushalliq, chongqur xatirjemlik, toluq qana'et we gheyurluq peyda boldi. Özümning bu étiqadni némishqa qobul qilghanliqimni chüshinishke bashlidim. Éhtimal buni chüshinishke peqet birmu seweb körsitip bérelmeymen, chünki Xuda bilen bolghan munasiwitim ezeldin hazirqidek shunche yéqin bolup baqmighan. Ishqilip könglümde xatirjemlikning bolushi Xudaning pilanigha köprek boysunghanliqimdindir.

Xuda aldida turushqa layiq kishi süpitide qobul qilinghanliqim öz-özümdu? Men gunahkar bolghanliqimni chüshengenlikim üçün pexirlinishim kérekmü? Yaq, hergiz undaq emes, elwette. Emma men mendin ilgiriki bashqa muxlislarning Mesih Eysaning muhebbiti ichide yashighinidek yashash teshnaliqim bar, chünki Mesih muxlisi bolup béshimdin ötküzgen ishlar ilgiriki ishlargha zadi oxshimaydu. Men Xudaning méhir-muhebbitining ulughluqini hés qildim. Xuda du'alirimni anglap jawab bérp keldi. Bular bolsa Mesih Eysaning muhibbiti ichide yashighinimdin kéyinki manga kelgen chong ilham idi.

Xudaning nijati (qutquzidighanliqi)ning xush xewirini téxi anglap baqmighan kishilerge yarem bérish arzuyum intayin küchlük. Xuda bu

dunyagha ewetken Qutquzghuchisini téxi tonumaydighan, shuning bilen Uning nijatini téxi qobul qilmighan etrapimizdiki kishilerge ghemxorluq qilmisaq bolmaydu. Shunche köp kishiler Xudani tonuymen dégini bilen emeliyette Uning toghrisida anche-munche xewirila bar, xalas. Ular Uning insangha sowghat qilmaqchi bolghan nijatini téxi qobul qilmighan. Ularning xush xewirini chüshinishke téxi köngli échilmidi, bu bek éghir mesile. Ular özlirining «sawabliq ish»lirini Xudani xursen qilishqa yéterlik dep qaraydu, emma qilghan ishlirining néme ehmiyiti barliqini chüshenmey, Xudaning seltenitige bir küni érisheleydighan yaki érishelmeydighanliqini téxi bilmeydu. Shundaq ademlerge Mesih Eysa arqiliq Xudani heqiqeten tonutushqa intilishimiz kérek.

Amin!

16.Wang Mingdaw bilen ötküzülgen ziyaret

Töwendikisi, muxbirning Mesih muxlisi jama'etliride nahayiti hörmetke sazawer bolghan Injil sherhchisi hem jakarlighuchisi jonggoluq Wang Mingdaw bilen ötküzgen ziyaret xatirisi. Bu kishi Injildiki xush xewerni tarqatqanliq sewebidin türmide jem'i yigirme üç yil yatqan. Bu uzun yillar jeryanida, u bir qétim nahayiti qattiq bésim astida Mesih Eysagha bolghan étiqadini inkar qilip, bir parche «iqrarname» yazghan. Shunga u qoyup bérilgen. Kéyin u iqrarname yazghinigha qattiq pushayman qilghan we towa qilghan, andin u yazghan héliqi «iqrarname»sini bikar qilidighanliqini ochuq-ashkara jakarlighan. Shuning bilen u qayta qolgha élinip, türmige tashlanghan.

U bu türmini «Manga nurghun sawaq bergen, büyük bir uniwersité»

dep teswirliĝen. Wang Mingdaw Xuda toĝhruluq yigirme nechche kitab yazghan. Bu kitablar Shangganĝ we Singĝaporda neshir qilinghan. U 1993-yili wapat bolghan.

So'al: — «Gherb döletliride nurghun Mesih muxlisiri üçhün, özini xarlıghan yaki özige naheqchiliq qilghan kishilerni kechüriwétishning özi qiyin bir mesile. Siz özingizge ziyankeshlik qilghan kishilerni qandaqmu kechürürwételersiz?»

Jawab: — «Manga ziyankeshlik qilghanlarning sewenlikini ésimdin chiqiriwettim. Ularni pütünley kechüriwettim. Chünki Reb Eysa Mesih bizge éytqanki, «**Ornunglardin turup du'a qilghininglarda, birersige ghuminglar bolsa, uni kechürünglar. Shu chaghda, ershtiki Atanglarmu silerning gunahliringlarni kechürüm qilidu. Lékin siler bashqilarni kechürüm qilmisanglar, ershtiki Atanglarmu silerning gunahliringlarni kechürüm qilmaydu**» (Injil, «Markus» 11-babtin). Shunga, biz herqandaq ademdin nepretlensek bolmaydu. Manga ziyan yetküzgen herbir ademni kechüreleymen. Mushundaq bolushum kérek, chünki men özüm chong bir gunahkarmen. Xuda méni kechürüm qilghan yerde, men qandaqsige bashqilarni kechürelmeydikenmen?».

So'al: — «Türmidiki chéghingizda, yéningizda oqughudek birer Muqeddes Kitab barmidi?»

Jawab: «Yoq. Men türmide ötküzgen yigirme üç yil on ay jeryanida, mende héchqachan birmu Muqeddes Kitab we yaki uning birer qismimu bolghan emes. Hetta birer ayetnimu körüp baqmighan».

So'al: — «Siz eslide Muqeddes Kitabning birnechche qisimlirini

yadliwalghan, shundaqmu?»

Jawab: — «He'e, shundaq. Men Muqeddes Kitabning nurghun qisimlirini, jümlilirini yadliwélip, ésimde ching saqlighan. Men özemni Muqeddes Kitab bilen bek yéqin tonush adem dep hésablimaymen. Emma nurghun uzun abzaslarni yadqa élishqa özümni köndürüwalghanidim. Shunga türmidiki chaghlirimda u ayetlerni asanla ésimge keltüreleyttim. Gerche yénimda Muqeddes Kitab yoq bolsimu, lékin bardekla turatti, chünki nurghun ayetler ésimde saqlaqliq idi. Méningde Muqeddes Kitab bar bolghan bolsa, elwette téximu yaxshi bolghan bolatti. Bezide bezibir tepsiliy yerlirini ésimge keltürelmeyttim. Emma muhim telimlirini hem Xudaning insangha bergen wedilirini eslep, ularning chongqur menilirini oylash bilen uzun waqitni ötküzettim. Men ilgiri nurghun medhiye naxshilirimni xenzuche hem inglizche yadliwalghanidim. Bu naxshilarning pütün kuplitini emes, belki ikki-üch kuplitlirini yadliyalayttim. Men türmide shunche uzun waqit yétishimni hergizmu oylap baqmighanidim. Uzun yétishimni bilgen bolsam, intayin köp ayetlerni, medhiye naxshilarni yadliwalghan bolattim».

So'al: — «Siz türmide medhiye naxshilirini éytattingizmu?»

Jawab: — «He'e. Emma men bashqilargha tesir yétip qalmisun dep pes awazda éytattim. Men hoylida aylinip yürüp éytattim. Men: «Men Mesih Eysaning qoynida» hem «Qutquzghuchim méni yéteklep yoldin ötküzidu» dégen naxshilarni bek yaxshi körettim.

So'al: — «Ashu japaliq yillarda étiqadingizda qandaqmu ching turalidingiz? Néme ish sizge medet berdi? Muqeddes Kitabning pewquladde sözimu?»

Jawab: — «Muqeddes Kitabtin yadliwalghan nurghun ayetler manga

küch berdi. Emma pewqul'adde bir sözmu bar, u Tewrattiki «Mikah peyghember» qismining 7-babidiki: —

«Biraq men bolsam, Perwerdigargha qarap ümid baghlaymen;
Nijatimni bergüchi Xudani kütimen;
Méning Xudayim méni anglaydu.
Manga qarap xush bolup ketme, i düshminim;
Gerche men yiqilip ketsemmu, yene qopimen;
Qaranghuluqta oltursam, Perwerdigar manga yoruqluq bolidu.
Men Perwerdigarning ghezipige chidap turimen —
Chünki men Uning aldida gunah sadir qildim —
U méning dewayimni sorap, men üçün höküm chiqirip
yürgüzgüche kütimen;
U méni yoruqluqqa chiqiridu;
Men Uning heqqaniyliyini körimen...»».

So'al: — «Sizning türmide ötküzgen eng bextlik waqtingiz qaysi?»

Jawab: — «Manga bérilgen sinaq we zerbiler köpeytilgenséri, Xudaning manga bergen méhir-shepqiti shunche zor boldi.

Men bir qétim ézip kétip, Rebbimdin tanghanidim. Emma shu qétimqi ézishtin kéyin, Muqeddes Kitabning ulugh sözliri da'im ésimge kéliwélip, manga qayta küch bergili turdi. Xuda Özining sözi bilen méni qayta ornumdin turghuzup, Özini étirap qilishqa righbetlendürdi. Rosul Pétrusmu Reb Eysadin bir qétim téniwalghanidi. Men bolsam, uningdin birnechche yil ténip gunah sadir qildim. Emma Xudagha teshekkur, rosul Pétrus achchiq yash töküp, towa qilghandin kéyin kechürüm qilinghan.

Emma mende bolsa köz yashlar yoq idi, lékin könglüm éghir derd-elemge toshqanidi. Axiri men özümning gunahlimni iqrar qilib, towa qildim. Rebbim ménimu kechürüm qildi. Échinshliq halda yoldin ézip ketken bolsammu, rosul Pétrustek menmu ornumdin des turup, Rebning yénigha qaytalidim. Pétrusning béshidin ötkén bu ehwal méni righbetlendürüp, manga tesselli berdi. Bu, bir adem yiqilip kétishi bilen özining ajizliqini tonup yétidighanliqini, shuning bilen bir waqitta Rebning bu ademning ajizliqigha xatime bérip, uni Özige qaritiwélishi bilen uni küchlük qilalaydighan qabiliyitiningmu barliqini ispatlaydu. Rosul Pawlus: «(Manga amanet qilinghan) **mushu wehiylerning zor ulughluqi tüpeylidin körenglep ketmeslikim üçün etlirimge sanjilghan bir tiken, yeni méni urup tursun dep Sheytanning bir elchisi manga teqsim qilinghan; buning meqsiti, méning körenglep ketmeslikim üçündür. Buning toghrisida u mendin ketsun dep Rebge üç qétim yélindim; lékin U manga: «Méning méhir-shepqitim sanga yéterlik; chünki Méning küch-Qudritim insanning ajizliqida toluq emelge ashurulidu» — dédi. Shunga men Mesihning küch-qudriti wujudumda tursun dep ajizliqlirimdin maxtinishni téximu xushluq bilen talliwalimen; shunga men Mesih üçün ajizliqlarni, haqaretlerni, qiyinchiliqlarni, ziyankeshliklerni we azab-oqubetlerni xursenlik dep bilimen. Chünki qachan ajiz bolsam, shu chaghda küchlük bolimen» — dégen (Injil, «Korintliqlargha» 2-mektup, 12-babtin).**

Men uzun bir mezigil meghlubiyetke uchrighanidim, emma Xudagha shükri, meghlubiyitim Xudaning méhir-shepqiti bilen ghalibiyetke

aylandi. Men bu dunyagha, peqet Rebbim toghrisidila chong sözliyeleymen. Bu barliq ghelibilerning ghalibiyetchisi yalghuz Udur. Xuda Yereimiya peyghember arqiliq mundaq dégen: —

«Dana kishi danaliqi bilen, küchlük kishi küchlükliki bilen, bay bayliqliri bilen pexirlinip maxtanmisun; pexirlinip maxtighuchi bolsa shuningdin, yeni Méni, yer yüzide méhir-muhebbet, adalet we heqqaniyliqni yürgüzgüchi Men Perwerdigarni tonup yetkenlikidin pexirlinip maxtansun; chünki Méning xursenlikim del mushu ishlardindur, — deydu Perwerdigar».

Men peqet éghir meghlubiyetke uchrighandin kéyinla Xudayimgha qandaq tayinishni ögendim. Shunga, men bugün özümning küchi we iradisidin emes, belki Xudayimdin pexirlinip chong sözleymen — yiqilip ketkinimdin kéyin Uning méni yene qandaq qilip, ornumdin turghuzup, küchlük adem qilghanliqi toghruluq sözleymen. Men bugün yigirme yil ilgiriki özümdin küchlükmen».

So'al: — «Bu uzun yillar jeryanida, siz bashqa ishengüchiler bilen alaqiliship turalidingizmu?»

Jawab: — «Men sirttin héchqandaq xewer alalmidim. Ayalim bilen oghlumdin bashqa, héchkimning xétini tapshurup alghinim yoq. Emma u ikkisi xetke artuqche gep yazalmaytti. Menmu shundaq idim, mushundaq qilghandila xétim asan yollinatti. Shunga men sirttiki ishlardin tamamen dégüdek xewersiz idim.

So'al: — «Reb Öz iradisi bilen sizni türmide yétishqa buyrughan. Buningda bir xataliq bar dep qaramsiz?».

Jawab: — «Yaq. Xuda héchbir xataliq ötküzmegen. Biz Injildiki Rimliq jama'itige yézilghan mektuptin: «**Shundaqla shuni bilimizki, pütkül ishlar Xudani söyidighanlarning, yeni Uning meqset-muddi'asi boyiche chaqirilghanlarning bext-berikitige birlikte xizmet qilmaqta**» dep bilimiz».

So'al: — «Siz türmide yatmighan bolsingiz, Rebning xizmitide téximu köprek bolghan bolmamtingiz?»

Jawab: — «Yaq. Méning türmide yatqandiki qilghan xizmitim, türmide yatmighandiki qilghan xizmitimdin köp hem ünümlük boldi».

So'al: — «Siz türmide yatqiningizda köp tayaq yédingizmu?»

Jawab: — «Kechürüng, bu toghrisida gep qilghum yoq. Hemmini Xuda bilidu. Kelgüsidiki Junggo hökümitining ashu chaghlardikige qarighanda köp yaxshi bolup kétédighanliqigha ishinimen, shunga ötüp ketken ishlarni tilgha élip olturushni xalimaymen».

— «Rehmet sizge. Qilghan sözliringiz bizge chongqur ilham bolsun!».

Töwendiki «guwahliqlar» sherqiy junggodiki bir «Mesih muxlis jama'iti»dikilerning bayan qilghan bezibir ish-weqeliridin élinghan. Bu ishlardin Xudaning Öz qowmigha yetküzgen méhir-shepquitini we mushu ishlar arqiliq Uning pütün insaniyetke bolghan méhir-muhebbitini körgili bolidu. Mushundaq köp qimmatlik bayanlar «Junggodiki Mesih muxlis

jama'etlirining yéqinqi ehwalliri» dégen bir kitabchidin tépilidu.

17. Rak késilining saqaytilishi

«Bizning ichimizde Xuang famililik bir ependi bar. U esilide butperes idi. U Budda dinida ching turghanidi. Künlarning ötüshi bilen uning salamatliki nacharlishishqa bashlidi. Uning ashqazini héchqandaq tamaqni singdürelmey, köngli éliship, qusupla yüretti. U doxturgha özini üzül-késil tekshürtküzgendin kéyin, özining jiger rak késilige griptar bolghanliqi toghrisidiki di'agnozni aldi hem késilining axirqi basquchqa yétip, dawalashning ünümi bolmaydighanliqini uqti.

Xuang Ependi öz yurtigha yéqin bir yézigha béríp, shu yerde öz ölümünü kütti. U turuwatqan yerde yene bir doxturning barliqini anglap, bir tekshürtüp béqish we yaki hayatini uzartidighan bir dora élish ümidide uninggha köründi. Bu doxtur bolsa Mesih muxlisi idi. Bu doxtur aldinqi doxturning «jiger rak, axirqi basquch, dawalap saqaytish mumkin emes» dégen di'agnozini yene bir qétim jezmleshtürdi.

Bu Mesihiy doxtur Xuang Ependige hayatni uzartidighan dorining yoqliqini, lékin uning Mesih Eysagha ishinip, Uninggha tayansa menggülik hayatqa érisheleydighanliqini chüshendürdi. U estayidilliq bilen tepsiliy halda uninggha Injildiki xush xewerni chüshendürdi we uninggha Reb Eysa Mesihke ishinishni dewet qildi. Doxtur uninggha: Xuda Mesih Eysani pütün insanning Rebbi we Qutquzghuchisi qilip tiklep, Uni ölümdin tirildürüp, alemning eng yuqiri ornigha kötürdi, dep chüshendürdi. Shunga Eysa Özi xalisila, herqandaq késelni saqaytidighan qudretke ige. «Emma Mesih Eysaning sizning késilingizni saqaytish-

saqaytmasliqi muhim emes» — dédi doxtur, «Muhimi, sizning menggülik hayatqa érishishingiz».

«Men Mesih Eysagha ishinishni xalaymen» — dédi Xuang Ependi. Doxtur yene bir Mesih muxlisini chaqirtip kirdi, üçeylen ishxauida tizlinip olturup du'a qildi. Shuning bilen Xuang Ependi Mesih Eysada yéngi bir adem bolup chiqti.

U öyige qaytishi bilen ayaligha Mesih Eysagha ishengenlikini éytti, hem ayalidin öydiki hemme mebudni köydürüp tashliwétishni telep qildi. Ayali yoldishining ümidsiz ehwalini obdan bilgechke, uning déginidek qildi.

Shundin bashlap, Xuang Ependining ehwali kündin künge téximu nacharliship ketti. Her küni kechte, u ayali bilen tizlinip olturup, bille du'a qilatti. U jismaniy jehettin béshidin azabliq ishlarni ötküzgen bolsimu, menggülik hayatqa érishkenliki üçhün Rebke rehmet éytti. Shu chaghda uning aghriqi dehshetlik tutqanidi. Ayali uning üçhün azraq quwwetlik toxu shurpisi qilip berdi, emma késel téximu yamanliship ketti. Emeliyette u kéyinki nechche hepte ichide téximu ajizlap ketkenidi. A'ilisidikiler uning depne teyyarliqini qilishqa bashlidi. Jeset sanduqinimu élip qoydi, hetta bir döngning yénidin gör kolapmu qoydi.

U bir kéchisi uxlawétip, chüshide ap'aq ton kiyiwalghan bir kishini kördi. Bu kishi qolida pichaq tutqan halda turatti. Uning néme qilmaqchi ikenlikini bilmey turupla, Xuang Ependi uning bilen élishti. Biraq aq tonluq kishi üstünlükke ériship, uninggha pichaqni tegküzdü. Etisi u sa'et sekkizde oyghandi. Oylimighan yerdin, uzundin béri tunji qétim qorsiqi achqandek boldi. Azraq toxu shurpisi ichkendin kéyin, u yene uxlap qaldi. Oyghanghinida alamet bir körünüşni kördi; ikki aq tonluq kishi

kariwitining yénida turatti. Bu ikki kishi uninggha: «Sen saqayding» — dédi. U qoli bilen özini silighanidi, bedinidiki ishshiqning yanghanliqini bayqidi. Uning qorsiqi nahayiti échip ketken bolup, u chong bir chine tamaqni yewetti. Uning akisi uni «axirqi qétim yoqlash üçün» kelginide, inisining tik olturghanliqini körüp, intayin heyran qaldi. U inisigha axshamqi bolghan ishlani bayan qilip, ténining pütünley saqiyip ketkenlikini éytti. Nurghun kishiler bu weqeni bilip, mebudlirini chéqip tashlap Mesih muxlisi bolushqa bashlidi.

18. «Heyran qaldim!» (Irlandiyidin guwahliq sözler)

«Men turmushta izdep yürgen, qelbim sezmiyen teshnani taptim. Bu ershtiki Atam, Mesih Eysada ashkarilanghan Hemmige Qadir Xuda idi...»

Heyranmen! Rast, men heqiqeten heyran qaldim. Men del özüm izdigen nersini taptim. Kishilerning uni izdep tapalishi qet'iy mumkin emes dep oylap yürettim, emma kütülmigen yerdin izdep yürgen nersem, yeni hayatliqning ehmiyitini tépiwalghinimda, béshim asmangha taqashqudek derijide xushal bolup kettim.

Yashlarning köpinchisige oxshash, men izdenmekte idim, hayatliqning ehmiyitini azraq bolsimu chüshiniwélishe tirishiwatattim. Yashliqta bolidighan zoqlar, shundaqla barghanche éshiwatqan bilimler méning könglümni teshna qilidighan: «Men zadi kim?» «Némishqa bu dunyagha kelgenmen?» dégen so'allirimgha qana'etlendürgüdek jawab bérelmeytti.

Oyun-tamasha, tansa kéchiliki, haraq ichish, herxil ötküzülgen pa'aliyetlerge dost-buraderlirim bilen bille qatnishish, yéngidin érishken erkinlik qatarliqlarning hemmisi yashliq hayatimgha xéli köp zoq tuyghularni élip kelgenidi. Emma köngüllük pa'aliyetlerge qatniship turghan bolsammu, shundaqla nurghun kishiler manga hemrah bolghan bolsimu, lékin qelbimning chongqur yéride birxil yalghuzluq tuyghusi bar idi, shundaqla érishishim mumkin bolmaydighan némidur bir nersige chongqur teshnaliqimmu bar idi. Kütülmigen yerdin men u nersini tépiwaldim. Ah, shu chaghdiki shadliqim alemge sighmay qaldi bolghay!

Buningdin bekre karamet ish shuki, bu shadliqni oylimighan yerdin taptim.

Ismimni bilgendin tartip men Xudagha we u ewetken Qutquzghuchisi «Mesih» Eysagha ishinip keldim. Men Xudadin qorqattim; Xudadin bolghan shu qorqunchum derweqe méni gunahning eng rezilliridin saqlap kelgenidi. Emma manga nisbeten Xuda bek yiraq idi. İnsanlar Uni toniyalaydu, dep oylap baqmighanmen. U bolsa ershte, pak-muqeddes, küch-qudretlik, ulugh. Men bolsam yerde, kichik, erzimes, gunahkar. Emma ushtumtut U Mesih Eysa arqiliq manga Özini ashkarilashqa bashlidi. Chongqur hanglardin Uning méni tartiwatqanliqini sezdim, emma bularni chüshenmidim. Deslepte Xudaning chaqiriqini özümdiki din bilen arilashturdum. Eslide men bu diniy pa'aliyetlerni asasen toghra dep qarayttim. Emma ularni zérikerlik we beribir qelbimdiki izdinishlirim bilen héch munasiwiti yoq dep qarayttim. Men «Xuda» we «din» choqum bir, dep qarayttim. Xuda mendin yiraq, uni tonughili bolmaytti — biraq tosattin, uni tonup qaldim. Men Uni «Atam» dep tonudum, Uning manga baghligghan muhebbitini bildim. Men bir mest bolup qalghan, es-hoshini yoqatqan

ademdek bolup qaldim, qelbim bolsa yéqinlashqili bolidighan, muhebbetlik, karamet, ulugh bir Xudani tonush bilen tolghanidi. Manga bundaq karamet ishlar qandaqlarche nésip bolghandu?!

Bu shadliqni tépishimning jeryani mundaq: —

Bir yil ilgirila özüm öz diniy étiqadlirimgha sadiqlarche bérilishke estayidilliq bilen tirishqanidim. Gerche men eslide heqiqeten Xudagha étiqad qilghan bolsammu, bu ishni diniy turmushumgha munasiwetsiz dep qarayttim. Shu chaghda bezi özüm hörmetleydighan kishiler teripidin yene «tirishish»qa dewet qilinip righbetlendürüldüm, deslepki üç ayda men qelbimning bariche intilip turdum. Netijide könglüm téximu quruq bolup qaldi, dinni gerche yaxshi ish dep qarighan bolsammu, méni özgertelmidi, könglümde yaki hayatimda héchqandaq özgirish hasil qilalmidi.

Men yurtumdin sirtlarga bardim. Shuning bilen men heqiqeten aqköngül, méhriban we heqqaniy bezi kishilerge uchridim. Ular dostane halda Xuda toghrisida gep qilatti, Xudani «Ata» dep atap sözleytti. Ular özlirining hayatining merkizi we nishani Xuda ikenliki toghrisida sözleytti. Men bir yil ilgiriki üç ayliq intilishimni ésimge élip, mundaq tirishishimning manga héchqandaq paydisi bolmighudek dep oylap, u ademlerni sarang yaki héch bolmighanda exmeq dep qaridim.

Ularning déyishiche, gunah insanlarni Xudani tonushtin yiraqlashturdiken, emma Eysa Mesih insanlarning gunahining yükini Öz zimmisige élish we insanlarni ershtiki Atisi bolghan Xuda bilen yéqinlashturush üçün bu dunyagha kelgenidi. Men bu burunqi telimlerni bek ghuwa esliyeleyttim, emma bu ish hayatimgha eslide héchqandaq özgirish keltürüp baqmighanidi. Hazir men bir kishining

Mesih Eysaning gunahimni yuyush üçhün méning ornumda kréstqa mixlinip qurban bolghanliqi toghruluq sözlewatqinini angliwatqanidim. Tosattin men Eysaning men üçhün qurbanliq bolghanliqini körgendek boldum. Gunahlirimning rezillikini hés qilip, Eysa Mesihke chidimay qaldim. Uning manga körsetken muhebbitini hés qilip, Uni shunche ulugh, shunche karamet iken dep oylidim. «Shunche pak, shunche muqeddes, shunche yaxshi bir kishining gunahimni Öz üstige élip méning ornumda ölümge buyrulushi adilliq emes, Uningdin köre men dozaxqa chüshkinim tüzük!» dep warqirdim. Lékin Uning muhebbiti shunche büyükki, Uni ret qilghili bolmaytti, men peqetla «Rehmet, rehmet, rehmet» dégenni qayta-qayta dep, yene «Men sénila dep yashashni xalaymen» — déyelidim. Men shu chaghda Xuda heqiqeten hayat, U qelbimde we turmushumda men bilen bille iken dep tonudum.

Shu yolda men kütülmigen yerdin Xudani tonudum. Uning manga yéqin ikenlikini, Uning du'alirimni anglap we jawab béridighanliqini bildim. Qelbimge gep qilidighan Muqeddes Kitab bolghan Tewrat, Zebur we Injillar Uning manga qilghan tirik sözi bolup qaldi. Deslepte men Xudaning men üçhün shundaq ajayib ishlarni qilghanliqini zadi chüshenmigenidim. Hemmige Qadir Xudani bundaq sadde halda toniyalaydighaliqimgha ishinishke pétinalmighanidim. Emma Uning men bilen bille bolghanliqidin ibaret sézim, Uning muhebbiti we pak-muqeddesliki manga taghdek körünüp turatti. Men Xudani tonudim. Men hemmidin shereplik, hemmidin julaliq méhir-muhebbetni tonudum.

Men hayatimda izdep yürgen, qelbim sezmigen teshnani taptim. Bu ershtiki Atam, Mesih Eysada ashkarilanghan Hemmige Qadir Xuda idi. U hazirdin bashlap hayatimdiki bir heqiqet, U méni dost tutqan, manga yéqin, menggü ayrilmas Bolghuchidur.

Bu qiriq yil ilgiriki ish. Héchnéme özgergen emes. Bügün U manga téximu ulugh, téximu köyümchan, téximu söyümlük, téximu méhriban, téximu méhir-shepqetlik körünidu.

19. Huda wediside turidu!

Buningda bayan qilinidighan guwahlarning köpinichisi Junggoning «Ichki Monggholiye» aptonom rayonining Bamung nahiyiside yüz bergen weqelerdur. Bu ishlarni sözlep bergen xenzu momay «Bi ana» hazir bolsa jennetke ketti. Lékin bu ishlarning heqiqet ikenlikige shu yerdiki nurghun hayat kishiler, bolupmu shu yerdiki «Mesih muxlislar» hazirmu guwahliq béreleydu, ularmu bu ishlarning köpini öz közi bilen körgen. Yene nurghun kishiler «Bi ana»ning bek semimiy, bek aq köngül kishi ikenlikige guwahliq qilalaydu. Bu bayanni «Bi ana» özi «Mesih muxlis yighini»da, yeni 1989-yilida sözlep bergen, buni bireylen keyinkilerning paydilinishi üçün neq meydanda eynen xatirilep qaldurghan.

«— Ismim «Bi ana». Bu yerdiki nurghun kishiler méni shundaq dep charqiridu. Men bu yil 82 yashqa kirdim. Men 1907-yili bir aqsöngék a'iliside dunyagha kelgen. Ata-anam xristi'an (Mesih muxlisi) bolup, yash waqtimdin tartip Tewrat, Zebur we Injildiki sözler we telimler manga chongqur singdürülgen. Men yette yashqa kirginimde, Mesih Eysaning pütün insan üçün qurbanliq qiliniq, insan gunahlrining hemmisini Öz üstige alghanliqini anglap chüshendim. Men özümning gunahkar

ikenlikimni étirap qilib, Xudagha tizlinip Uning méni kechürüm qilishini, manga bir yéngi dilni, yéngi rohni Muqeddes Rohning küch-qudriti arqiliq ata qilishini du'a qilib ötüngenidim. U méning kichik baliliq du'ayimni qulaq sélip anglighan. Men derhal gunahlirimning kechürüm qilinghanliqini, Xudaning méhir-muhebbitining könglümde bolghanliqini hés qilib yettim.

Xuda Muqeddes Kitapta, bolupmu Injilda bizge nurghun qimmatlik wedilerni béridu. Mesih Eysa Xudaning Muqeddes Rohi toghrisida mundaq dédi: —

(mushu yerde Bi ana Injilning «Yuhanna» qismidin töwendiki ayetlerni bizge oqup berdi)

(Mesih Eysa mundaq dégen:) —

«Méni söysenglar, emrlirimge emel qilisiler. Menmu atidin tileymen we U silerge bashqa bir Yardemchi ata qilidu. U siler bilen ebedgiche birge bolidu. U bolsimu Heqiqetning Rohidur; Uni bu dunyadikiler qobul qilalmaydu, chünki Uni ne körmeydu, ne tonumaydu. Biraq siler Uni tonuysiler, chünki U siler bilen bille turuwatidu hem silerde makan qilidu.

Men silerni yétim qaldurmaymen, yéninglarga yene qaytip kélimen. Azghina waqittin kéyin, bu dunya Méni körmeydu, lékin siler körüsiler. Men hayat bolghanliqim üçün, silermu hayat bolisiler. Shu künde Méning atamda bolghanliqim, silerning Mende bolghanliqinglar we Menmu hem silerde bolghanliqimni bilisiler. Kim emrlirimge ige bolup ularni tutsa, Méni söygüchi shu bolidu. Méni söygüchini Atammu söyidu, Menmu uni söyimen we Özümni

uningha ayan qilimen...

Birkim Méni söyse, sözüمنى tutidu; Atammu Uni söyidu we Atam bilen ikkimiz uning yénigha béríp, uning bilen bille makan qilimiz. Méni söymeydighan kishi sözlirimni tutmaydu; we siler anglawatqan bu söz bolsa Méning emes, belki Méni ewetken Atiningkidur. Men siler bilen bille boluwatqan chéghimda, silerge bularni éyttim. Lékin Ata Méning namim bilen ewetidighan Yardemchi, yeni Muqeddes Roh silerge hemmini ögitidu hem Méning silerge éytqan hemme sözlirimni ésinglarga keltüridu.

Silerge xatirjemlik qaldurimen, Öz xatirjemlikimni silerge bérimen; Méning silerge berginim bu dunyadikilerning berginidek emestur. Könglünglarni parakende qilmanglar we jür'etsiz bolmanglar»

— Qedirlik ukilirim we singillirim — men bu yil 82 yashqa kirdim. Yette yéshimdin hazirghiche Muqeddes Roh men bilen bille bolup keldi, dilimgha heqiqetni saldi, meyli ehwalimning qanchilik qiyin bolushidin qet'iynezer, Mesih Eysaning xatirjemliki qelbimde turup kelgen. Bu yuqiridiki ayetlerde éytilghandek, Eysaning alamet wediliri hayatimda heqiqet ikenlikini, kündin-künge emelge ashurulidighanliqini körgenmen.

— A'ilem qiyin ehwalgha uchráp, namratliqqa yüzlengende, men téxi bek kichik idim, yéshim gerche kichik bolsimu men bir «Gomindang» généraligha yatliq qilindim. Bu öz ixtiyarim bilen bolghan toy emes, u mendin xélila chong idi. Lékin u méhribanliq bilen manga yaxshi mu'amile qilghanidi. Biz alte baliliq bolghaniduq.

Yapongha qarshi turush urushida, yoldishim qaza qilghanidi. Men alte balam bilen tul qaldim. Balilarni béqish üçün men séstraliq qildim, andin tughut anisi bolushni ögendim.

1949-yilidiki azadliqtin kéyin, men balilirimni béqish üçün yenila shu séstraliq we tughut aniliq xizmitini dawam qildim. Shu yillarda Junggodiki nurghun «muxlis jama'et»liri qiyinchiliqqa, ziyankeshlikke uchrup turatti. Nurghun Mesih muxlisleri qorqup ketkenlikidin étiqadini tashliwetkenidi. Beziler hetta kommunist partiyisige kirish üçün «Xudagha ishenmeymen» dep qesemmu qilghanidi. Nurghun qérindashlar uzun yillar türmige qamalghanidi. Shangxeydiki dangliq Injil telimi bergüchi Ni Doshéng aka we uninggha oxshash Junggo jama'etliride yétekchilik xizmitini qilghuchi akilirimizmu yigirme yil türmide yatqan.

Men bolsam Rebbim Eysadin tanmay, Uninggha guwahliq bériwérishke alliburunla bir qarargha kélip bolghanidim. Xuda manga da'im küch-qudret we xatirjemlik bérip turatti. Ichki Monggholiyediki rehberler manga qarshi turghan bolsimu, lékin xizmetteki töhpem üçün we xizmet ünümümning yuqiriliqidin, ular birnechche yil ma'ash we ashliqimizni kem bergendin sirt, bizni anche aware qilip ketmidi. Rehberlerningmu ayalliri bar idi, elwette; ularmu tughut anisining qandaq adem bolushidin qet'iynezer, eng yaxshi tughut anisining yardimige érishishni xalaytti.

Emma 1950-yillargha kelgende nurghun yerlerde acharchiliq bolup ketkenidi. Shu künler bek azabliq idi, biz da'im ach qorsa qorsaq yürettuq. Bir qétim, ikki kün balilirimgha béridighan héchnerse qalmidi. Balilargha: «Xuda bizdin xewer alidu, qorqmanglar, yighlimanglar!» — deyttim.

Herqanche désemmu ular toxtimay yighlaytti. Axiri ularning azabliq yighilirigha qarap chidiyalmidim. Könglümdiki qattiq yigha-peryadimni Xudagha töküp yighlidim. Men ömrümde undaq achchiq du'a qilip baqmighanidim. Shuning bilen bek charchap kétip, hemmimiz kanggha chiqip uxlap qalghaniduq. U qish waqti idi.

Yérim kéchide birsining tuyuqsiz ishik chékishi méni uyqudin oyghatti. Men qorqup kettim. Chünki birinchidin, hoylimizning derwazisi taqaq idi. Ikkinchidin, hoyla témimiz bek égiz idi. Uning üstige, hoylimizda chong bir it bar idi. U a'ilimizdikilerdin sirt herqandaq bir yat ademni körsila qattiq hawship kétetti. Lékin shu chaghda bolsa uningdin héchqandaq ün chiqmighanidi. Ishikke bérip: «Kim?!» dep towlidim. Héchqandaq jawab chiqmidi. Yene towlidim. Axiri bérip ishikni achtigim. Öz közümgé ishenmey qaldim. Ishik aldida alte-yette qewet qasqan turatti. Qasqan ichide bolsa, ret-ret tizilghan issiq mantilar turatti. Qasqanlar shunche qiziq idiki, peqet lata bilen tutup kötürgili bolatti.

Men derhal balilarni oyghitip jozigha olturghuzdum. Béshimizni égip Xudagha chin könglimizdin rehmet éyttuq. Andin yéduq! Mantini ta qorsiqimiz toyghuche taza yéduq. Balilarning hemmisi ghiqqide toydi, emma qasqanda yene xéli köp manta éship qaldi. Men derhal mundaq oylidim: «Mantini epkelgen kishining mantigha öziningmu hajiti chüshken bolsa, we yaki bizdin bashqa kishilergimu apirip bermekchi bolghan bolsa, qandaq qilghuluq?». Shuning bilen bu qasqanni yene ishikning sirtigha qoyup qoydum. Hoylidiki derwaza bolsa téxiche taqaq idi. Biz kanggha chiqip yene uxliduq. Etigende sirtqa chiqsaq, qasqanlarning hemmisi yoq turatti, emma derwaza téxiche taqaq, itimiz bolsa hoylida uyan-buyan erkin yüretti. Lékin kéchisi u birer qétimmu qawship qoymighanidi. Mana mushundaq eng éghir künlerde, Xuda

nahayitimu ajayib yol bilen bizdin xewer alghan. Hayatimizning jiddiy peytiridimu we bashqa waqitlardimu u bizge yarem bérip turidu, emma yaremni men yuqirida éytqandek, ajayib wasite bilen ewetken emes. Acharchiliqtin biz yetteylenning birersimizmu ölüp ketkinimiz yoq, biz Xudaning küch-qudriti bilen hayat qalduq.

Ashu yillarda, biz bir mezigil kona bir öyde turduq. Bir küni, bazarda köktat éliwatattim. Tuyuqsiz ichimdin chiqqan bir awazni anglap qaldim: «Öyüng ete örülüp kétidu!». Men chöchüp kettim. Bir hazadin kéyin, bu awaz yene anglandi: «Öyüng ete örülüp kétidu!». Men yene anche perwa qilip ketmidim. Ikkinchi küni bu awaz yene anglandi. Men yenila perwa qilip ketmeptimen. Shu küni kechte biz kanggha chiqip uxlashqa kirishtuq. Tün yérimi bolghanda men tuyuqsiz chöchüp oyghinip kettim. Bir yoghan, nurluq qol öyimizge kirip, arqa teripimizge ötti andin méning dümbemge asta-asta urup qoydi. Men shu zamat chüshinip yettimki, Xuda bizge bu öyde hayal bolmay derhal chiqip kétishimiz kéreklikidin dérek bériwatatti. Men balilarni oyghitip kiyimlerini kiygüzüp andin ularni sirtqa epchiqtim. Sirtta yamghur qattiq yéghiwatqanidi. Qoshnamningmu ehwali bizningkige oxshash bolushi mumkin dep oylap, qoshnamning ishikini jiddiy chékishke bashlidim. Ular deslepte méning warqirashlirimgha pisent qilmidi. Axiri xapa bolghan halda atisi ishikni échip berdi. Men derhal öyge yügürüp kirip, ularning balilirimu oyghitip ishik terepke söreshke bashlidim. Ular méni urup, tillap, qaghapla ketti: «Telwe! Sarang!» dédi. Emma men ching turuwaldim, hemme amalni qollandim: «Ehwalinglar xeterlik. Öyünglar örülüp kétidu!» dep warqirighinimche ularning hemmisini aran sirtqa chiqirip boldum. Eng axirqi kichik bala ishiktin chiqishi bilenla bir guldurmamidek awazning chiqishi bilen ikki öy tengla ghulap

chüshti. Bu ish qoshnimizni Xudagha ishinishke yéteklidi. Hazirmu mushundaq ishlarni oylisam, Xudani söyimen hem Uningdin nahayiti eyminimen.

«Medeniyet zor inqilabi» bashlinishi bilen, yoldishim gomindang générali bolghanliqi sewebidin xeq bizni «ongchi»lar dep, qattiq chetke qaqtı. Özimizning öyidin ayrilip, bashqa bir tughqinimiz bilen bille yashashqa mejbur bolduq. Emma «qizil etret qoghdighuchi»lirining chishigha tégip qoyghan ishim shu boldiki, «Mesih Eysa dunyaning Qutquzghuchisi» dégen sözümdur. Ular: «Mawzédong Qutquzghuchimiz» dep warqirap men we balilirimni pat-pat urup turatti.

Bir küni men sirtta chong ghowghani anglap qaldim. Ushtumtut «qizil etret qoghdighuchi»liri öyümge basturup kirishti. Ular méni tutup sirtqa sörep chiqti. Kochida yéniwatqan chong bir gülxanni kördüm. Otta yéniwatqan nersiler del Muqeddes Kitablar (Tewrat, Zebur, Injillar) idi. Ular manga bir hasini tutquzup: «Otni kochila! Otni kochila!» dep warqiridi. Menmu: «Bu kitablar Xudagha mensup. Bular özümning hayatimdinmu qimmetliktur!» dep warqiridim. Ular méni gülxanning ichige ittirishti. Yiqilip kétiwidim, tosattin chong bir qolning méni arqamdin tartiwatqanliqini sézip yettim. Emma béshimni burap arqamgha qarizam adem körünmeytti. Bu qol méni ottin tartiwalghandin kéyin, ular méni yene otqa itterdi. Men yene yiqilip kétishimge héliqi yoghan qolning méni tartiwatqanliqini yene sezdim. Bu ish üç qétim tekrarlandi. Kéyin kochida yüz bergen yene bir ish ularning diqqitini tartti-de, ular shu haman méni tashlap shu terepke qarap yügürüp kétishti.

Étiqadim sewebi üqün «qizil etret qoghdighuqi»liri öyimizge pat-pat

basturup kirip, bizni aware qilatti. Tughqanlirim méni etiqadimdin yandurux üqün, manga qayta-qayta besim ishletti: «Sen bizge bala-qaza boldung! Əysa Mesihingni tashliwet!»

Bir küni, chüshlük tamaqtin kéyin méning qorsiqim tuyuqsiz bek qattiq aghrip kétip, peqet midirliyalmay qaldim. Men Rebge: «Qorsiqimni saqaytqaysen!» dep warqiridim. On minut ichide aghriqim pesiyip toxtidi.

Etisi chüshlük tamaqtin kéyin qorsiqim yene tuyuqsiz aghrip ketti. Yene bir qétim Rebge du'a qildim. Bu qétimmu qattiq aghriq bésilip toxtidi.

Bir hepte ötüp ketti. Bir küni bir tughqinim bek qorqup ketken halda yéningha kélip manga: «Sen bizning özüngge néme qilghanliqimizni bilmemsen? Tamiqinggha ikki qétim nahayiti köp chashqan dorisini séliwetkenidug. Sen némishqa ölmey qalding?» — dep soridi.

Men uninggha Injilning «Markus» qismi 16-babini körsitip berdim. «**Reb Eysa: «Étiqad qilghanlarning izlirigha mushundaq möjizilik alametler egiship hemrah bolidu: — ular Méning namim bilen jinlarni heydiwétidu; ular yéngi tillarda sözleydu, ular yilanlarni qollirida tutidu, herqandaq zeherlik nersini ichsimu, ulargha zerer yetküzmeydu; qollirini bimarlargha tegküzüp qoysa, késelliri saqiyip kétidu»** — dédi. Shunga mushu ayet boyiche xush xewer yolida birersi zeherlinishke uchrisa, Xudaning himayisige érishidu dégenidim. Tughqinim ün-tünsiz kétip qaldi. Kéyin undaq ish qayta yüz bermidi.

Xuda ulughtur! «**Özüngni bashpanah qilghanlar üçün insan**

balilirining köz aldida körsetken iltipatliring,

Yeni Özüngdin qorqidighanlar üçün, saqlighan iltipat-németliring neqeder moldur!» (Zebur, 31:19)

Méning tughut aniliq xizmitim sewebidin kechliri yézilargha pat-pat chiqishimgha toghra kéletti. Meyli qanchilik qarangghu bolsun, men qorqmayttim. Yézilardiki herbir adem méni tonuytti. Emma bir küni kechte pinhan bir jaydin öyge qaytip kéliwatattim. Yamghur köp yaghqanliqidin yol bek téyilghaq bolup ketkenidi. Men éhtiyatsizliqtin téyilip kétip, yol boyidiki östengge yiqilip chüshtüm. Ikki putum östeng astidiki chongqur patqaqqa pétip ketti. Ikki qolumda somkam we séstraliq eswablirim bar idi. Östeng bek chongqur bolghachqa, midirliyalmay qaldim, hetta pütün küchümni ishlitipmu bir putumnimu midirlitalmidim, putum patqaqta ching qétip qalghanidi. Qandaq qilishim kérek? Du'a qiliwidim, könglümdin kelgen birxil awazni, yeni ««Méni qutquzung!» dep warqira!» dégen awazni anglidim. «Bu néme gep?» dep oylidim, «Tün yérimi bolghan tursa, bu pinhan yolda nedimu adem bolsun?!». Durus, yolda héchkimni körmidim. Axirida men Rebge: «Bolidu, Rebbim, men warqiray» — dédim-de, shu haman bir qétim warqiridim. Men bu yerde ashurup sözliginim yoq, warqirishim bilen tengla östengning ikki yénida ikki adem peyda boldi. Ular manga qaridi, birsi manga: «Sekre!» dédi. Men yene: «Bu néme gep? Ikki putum bu laygha ching pétip ketken tursa!» — dep oylidim we uninggha shundaq dédim. U manga qarap yene: «Sekre!» dédi. Men: «Eger bu ikki ademni Xuda ewetken bolsa, uning gépini anglishim we ishinishim kérek» dep oylidim. Men shuning bilen pütün küchüm bilen yuqirigha qarap sekreshke intildim. Ajayib ish! Xuddi rakétagha oxshash yuqirigha oqtek uchup chiqtim. Bu ikki adem méni ikki qolumdin tutup, yol boyigha

astighine turghuzup qoydi. Men bir'az dem alghandin kéyin burulup ulargha rehmet éytmaqchi boldum. Birsidin: «Isming néme?» — dep soridim. U men teswirlep bergüsiz chirayliq közliri bilen manga bir haza tikilip külümsirep qaridi. Andin u ikkeylen közlirimdin ghayib boldi. U yer gerche qarangghu bolsimu, lékin adem özini yoshurghudek derexliqmu yoq idi. Men bolsam ashu ghelitik, qorqunchluq we xushalliq birliship ketken héssiyat bilen öyge qaytip keldim».

«I qérindashlar, Xudagha ishensek, Mesih Eysaning wedilirige tayansaq, közimiz körüp baqmighan, quliqimiz anglap baqmighan Xudaning ajayib alametliri, möjziliri bizni kütmekte. Méning Rebbimni körüshümge waqtim az qaldi... Uninggha sadıq bolunglar...»

«Bi ana» buningdin bashqa yene nurghunlighan sözliri bilen bizni righbetlendürdi, u bezide xushalliqidin sekrep ussul oynighandek yüretti. Uning sözliridin jennetning bizge yéqinlishiwatqanliqini hés qilip yettuq. Bu bayanlirimning kitabxanlirimnimu oxshashla righbetlendürüshini, ulargha teselli yetküzüshini ümid qilimen we du'a qilimen! Amin!

20. «Külümsirigen ayal» (Taylandtin bir hékaye)

«Xuda manga shundaq dégen — menmu shundaq qilishim kérek»

«Diy Momay küldi!»

Diy momay hergiz külmeytti. U yézimizda eng teqwadar, eng süri bar, eng salmaq buddist idi. Shunga u külmeytti, lékin hazir u külümsirip

hemmimizge «Mesih Eysagha ishinimen» dep yüridighan bolup qaldi. Uninggha zadi néme ish boldi?

Diy momay bek teqwadar, bek estayidil buddist idi, hemme adem uning teqwadarliqigha qayil bolatti. Herbir héyt künide, herbir «diniy pa'aliyet» künide u buddistlarning «ixlasmenlik belgisi» bolghan ap'aq kiyimini kiyiwélip, butxanigha bérip turatti. Shu yerde u birnechche sa'etlep tizlinip, rahiblarning buddaning heykellirining aldida turup, nezimlirini anglaytti. Ular nezim éytqanda u bilmeydighan bir tilni (sanskrit tili) ishlitetti. Diy momay ésimizni bilgendin tartip shundaq qilip kelgen. Her küni tang seherde orundin turup yéngi etken tamaqni élip yézining otturisigha bérip rahiblarning kélip ekétishini saqlaytti. Xeqler uning bezide hetta étizlardin alghan shal hosulining yérimidin köpini élip rahiblargha bergenlikini körgen. Mundaq shunche sawabliq ish qilghanlirigha qarap, kishiler Diy momayni «toplighan «sawab»i choqum bek köp» bir buddist dep qarayttuq. Emdilikte u némishqa yézilarda chépip yürüp herbirimizge özining Eysa Mesihke ishinidighanliqini dep, külümsirip yüridighandur? Bu zadi qandaq ish?

Buningdin köp yil ilgiri uning newre ukisi Nyeyot isimlik bir yigit bu nahiye bazarigha yéqin jayda turidighan qiz bilen toy qilghan. Bazar bu pinhan yézimizdin yiraq idi. Nyeyot shu yerde olturaqlashqan, emma birnechche hepte ilgiri u yézimizgha kélip, hemmimizge «Mesih Eysa manga yéngi hayat, yéngi ümid berdi» dédi. U yene Hemmige Qadir Xuda méning ershtiki Atam, deytti! Mundaq gepni we u bizge dep bergen hékayilerni biz burun anglap baqmighan, chünki u «Eysa» toghrisida sözlidi. Biz bolsaq Tay millitidin bolup, Buddagha (Sakyamunigha) ishinettuq. Emma Nyeyot bundaq xushalliqdin bizning ortaq behrimen bolushimizni xalidi.

Yézimizdiki köp yashlar Nyeyotning gep-sözlirini anglap, Nyeyotqa oxshash «Mesih Eysa»ni tonushqa nahayiti qiziqip qaldi. Emma yézidiki aqsaqallarning naraziliq bildürüshi we hem öz a'ilisidikilirining eyiblishi bilen ularning rayi yandi. Diy momaymu yézigha kélip, Nyeyotning geplirini anglidi. U «diniy sawab»qa érishishke bek qiziqatti. U hazir yetmish ikki yashqa kirgen we hetta nurghun yillar sawabliq ishlarni qilghan bolsimu, bugün ölüp ketse ehwalining zadi qandaq bolidighanliqini bilmeytti.

Nyeyotning geplirini anglighandin kéyin, Diy momay yene béríp uning bilen ayrim sözleshti. Uningdin jennetke baridighan yolni we insanlarning bu yolni bileleydighan-bilelmeydighanliqini soridi. Nyeyot uninggha Mesih Eysaning uning gunahini qandaq bir terep qilip, Uning ershtiki Atisi bolghan Xudagha yéqinlashturup hayatini özgertkenlikini dep berdi. Uning qelbide éniq bir jezmenlik bar idi, u meyli néme ish yüz bérishidin qet'iynezer, menggülük hayat Xuda bilen bille bolimen, dep éytti. Bu ishlar Diy momaygha nahayiti ghelite, bek yéngiche bilindi. Emma u eger bu gepler rast bolsa, méningmu ularni nahayiti bek bilgüm bar, dédi. U Nyeyottin yadem bérishni ötündi.

Nyeyot küchining bariche momaygha yademplishishke tirishti, emma Diy momay téxiche taza qana'et qilmaywatatti. Nyeyotning dostlirimu yademleshti. Emma Diy momay yenila: — «Chüshenmidim, emma chüshinishni xalaymen» dédi. Diy momay mektepte oqiyalmighan bolsimu, u Eysa toghrisidiki hékaye kitablardin birnechchini soridi. U bularni élip mektepte oquydighan balilardin bu hékayilerni özige oqup bérishni telep qildi. Anglighanséri Eysaning qilghan ishliri we éytqan sözliri, Injildin anglighan hékayiler uninggha bek yaqti. Axirida u yene

Nyeyotning qéshigha béríp, uningdin öziǵe Xudadin bu yéngi hayatqa ériship, Xudani tonush üçün öziǵe yádem bérishini ötündi. Shad-xuramliq könglige kirdi. Mana bu sewebtin u arimizǵa shundaq külidighan halda kirip keldi.

Yashlirimiz bu Injildiki xewerni anglighan, emma xeqler ulargha bésim ishletkende qéchip kétishti. Emma Diy momay xeqlerge we bésimǵa éren qilmidi, peqet özi egishishke bashlighan Mesih Eysagha bash urdi. Bundaq hem shadliq hem estayidil xulq-mijez uning yéngi hayatida xaraktérlengenidi. U Mesih Eysagha yéqinlishalisila qiyinchiliq yaki tengqisliqta qalsimu ulargha pisent qilmaydu.

Shuningdin kéyin biz Diy momayning külgenlikini nurghun qétim körǵen. Kishilerge uning xijilchilik yaki éghir qiyinchiliqta qalghandimu, yenila külüp yürüshi bek ghelite tuyuldi. Xuda uninggha xeqlerge namaqul bolushung kérek dégen bolsimu, biz yene uning külkisini körduq. Biz bolsaq (xataliq ötküzsek), süküt qilghan yaki xijil bolghan yaki öz xataliqimizni étirap qilmighan bolattuq, emma u momay ershtiki Atam mana manga söz qildi dep xushal boldi we yéqimliq halda külümsiridi.

Nyeyot hammisigha Xudaning uninggha bek yéqin ikenlikini, da'im Muqeddes Kitab arqiliq uninggha söz qilidighanliqini éytqanidi. Momaymu Xuda bilen bille bolghan shundaq birxil yéqinliqni, könglide Xudaning awazini anglashni xalidi. Bir küni momay Xudaning uninggha melum bir gunah toghrisida söz qilghanliqini éytip, hemmimizning aldidida bu gunahini étirap qildi. Bu gunah bizge yénik tuyuldi, emma étirap qilinghandin kéyin, bu tebessum yene peyda boldi.

Ish mundaq bolghanidi — yézimizdiki qéri momaylarning

köpinchisige oxshash, Diy momay pat-pat «bétel» dégen bir xil méghizni chaynaytti (nurghun yil bundaq chaynashtin méghizlarning shirniliri bilen aghzi qéniq qizil shaltaq bolup ketkenidi). Bir küni momay qutisida tamaka yaki hak qalmighanliqtin awwalqidekla bir tughqinining qutisini échip uningdin bir étimni éliwalidi. Emma tosattin uning könglide bir ghelite sezgü peyda bolup, bir awazning uninggha: «Xeqlerning nersilirini sorimay alma» dégenlikini anglidi. U chöchüp ketken bolsimu, yene nahayiti xushal boldi. Chünki u Xudani muqeddes, pak iken dep bildi, u hazir Xudaning uninggha Öz perzenti süpitide shexsen ögitiwatqanliqini bildi. U tézla alghan nersilerni jayigha qoyup qoydi. A'ilisidikiler étizlardin qaytip kelginide u özining néme qilghanliqini, Xudaning néme söz qilghanliqini dep bérip ulardin kechürüm soridi. Uruq-tughqanliri néme déyishni bilelmey qaldi, ular bundaq ishni körüp baqmighan. Shunga ular peqetla astighine külüp qoyup: — «Héchweqesi yoq, u tamaka yaki hakka hajitingiz bolsila éliwéring» — dédi. Emma momay: — Xuda manga: «Sorimay almasliqing kérek» dégen, dédi. Uningda héchqandaq xijalet yoq idi, peqet Xudaning özige söz qilghanliqidin xushalliqla bar idi. Uning a'ilisidikiler buninggha chaqchaq qilip külüpla qoydi, emma momaygha yéngiche bir hörmet bilen qarashqa bashlidi. Kéyin momayning turmushida köp mushundaq weqeler yene yüz berdi.

Bulardin chong bir weqe öz a'ilisidikiliri da'irisidin halqip ketti. Bashqa bir yézida uning bir singlisi bar idi. Emma yigirme besh yil awwal ikkeylen jédelliship qélip shu chaghdin buyan bir-birige bir éghiz söz qilip baqmighan. Nyeyot bezi dostliri bilen pat-pat momayning öyige kélip, ular bilen bille muqeddes Injildin Eysaning muxlisirigha bergen telimliridin oqushup, bular toghruluq paranglishatti. Momaygha bu ish

bek yaqti. Bir küni ular mundaq bir ayet toghrisida paranglashti: —

«**Qurbangahqa qurbangah aldigha** (Xudaning aldigha) **kélip Xudagha hediye atimaqchi bolghiningda, qérindishingning séningdin aghringhan yéri barliqi yadinggha kelse, hediengni qurbangah aldigha qoyup turup, awwal qérindishing bilen yarishiwal, andin kélip** (Xudaning aldigha) **hediengni ata**» (Injil «Matta», 5-bab).

Ikki künden kéyin Diy momay Xudagha ibadet qilghanda, bu söz ésige kélip, öz singlisigha yigirme besh yildin béri söz qilmighanliqini oylidi. Momay derhal ornidin turup singlisining öyige bérip singlisining puti aldida tizlinip uningdin kechürüm soridi. Singlisi we singlisining éri hedisining Mesih Eysagha étiqadta bolghanliqidin xewedar bolup, uni sarang bolup qaptu dep qarighanidi. Emma hazir uning tizlanghanliqini körüp, uning sözini anglap, ularning köngli Diy momayning qelbidiki mushundaq ajayib-tilsim ishlarni qilalaydighan shundaq bir Xudani izdeshke intileshke bashliri.

Diy momayda yüz bériwatqan ishlar we uning xushalliqi yézimizdiki nurghun kishilerge tesir qildi. Hetta yéqin yézilarda bu ishlarni anglighanlar ichidimu tesiri boldi. Bezi kishiler bu yéngi shadliq hayatni izdeshke bashlidi, beziler renjip: «Yaxshi Tay millitidin bolsa yaxshi buddist bolushi kérek. Bu Eysa bolsa bir gheyriy ilah iken» — dep eyiblididi. Ular yashlarni Mesih telimige qarshi turushqa qozghilishqa ündidi. Lékin Diy momaygha nisbeten éytqanda, Hemmige Qadir birdinbir Xuda «gheyriy ilah» emes, belki Mesih Eysa arqiliq bir heqiqiy, hayat Xuda bolup uninggha tonulghanidi. Bezi kishiler Xudani izdidi, beziler yardem

tapti, beziler xapa bolup tenqid qildi — emma Diy momay peqetla külümsirepla yürdi.

21. Zeherlik chékimlikning qulluqidin erkinlikke érishish (bir Filippinliqning guwahliqi)

«Men bolsam zeherlik chékimlikler sewebidin naxshisiz bir muzikant bolup qalghanidim. Hazir bolsa pütün yer-jahangha shadliq béghishlaydighan muzikantka aylandim».

«Ismim Gilbért Kasélis, men Filippinlik. Bu bolsa özümning «hayatlik naxshamdur» —

«Perwerdigarim, namingni intayin ulughlighum bar,
Hayatimda qilghanliring üçün Sanga shükür éytqüm bar,
Rebbim, men Séning tügimes méhir-muhebbinge tayinimen,
On sekkiz ming alemde,
Peqet Senla menggü Perwerdigardursen!»

Bu naxsha tékistliri hazirqi turmushumgha intayin uyghun kélidu. Bu men eng yaxshi köridighan naxsha, uni Xudagha toxtimay éytimen. Tékestning menisi manga bek chongqur we pasahetlik tuyulidu — chünki Xudaning hayatimda qilghanliri heqiqeten ulugh, medhiyilirimge menggü layiqtur.

Bügün bolsa yekshenbe, bashqa künlerge oxshimaydu. Burun men bek kech uxlayttim — chünki men kéche-kéche ishleydighan bir muzikant bolupla qalmay, yene chékermen idim. Epyonkeshler bolsa adette kéchisi uxlimay, kündüzi uxlaydu. Ötken hayatim peqet

qarangghuluqqa mensup. Hazirqi yekshenbe bolsa men we ayalim üçün baldur qopidighan, yoruq, xushal bir kün bolup qaldi. Chünki mende salametlik, yéngi erkinlik we güllinish bar. Herbir yekshenbe küni bizge yéqin bolghan «Medhiye-ibadet merkizi» dégen Mesih muxlisiri yighilidighan bir zaligha baldur bérip, medhiye we ibadet naxshilirini chélishni meshq qilimiz. Men bu merkez üçün royalchi boldum, ayalimmu ularning xorida xizmet qilidu. Pütün wujudumni, manga béghishlanghan herbir talant-qabiliyetni, manga ularni bergen Rebbimge Öz yolida qayturup atap qilghum bar.

Men nahayiti inaq bir a'ilide chong boldum. Ata-anam Katolik dinigha mensup bolghachqa, menmu tebi'iy halda Katolik boldum. Lékin héchbirimiz Xudani tonumiduq. Biz asman-zéminni yaratqan bir Xuda bar dep bilgen bolsaqmu, uning bilen shexsiy munasiwitimiz yoq idi. Ata-animiz manga we aka-uka, acha-singillirimgha köp yadrem qilatti, buni Xudaning manga bergen iltipati dep hésablaymen. Anam bolsa kishining könglini bek chüshinidighan adem, atam bizni ching tutidighan bir ata idi.

Töt yashqa kirginimde, biz Filippin Bikol ölkisidiki yurtimiz Iriga dégen kichik sheherdin chiqip, Shangganggha köchüp kelduq. Atam muzikant, yeni nurghun sazlarni chalidighan saksofonchi bolup, uning baliliri bolghan bizler uning muzika talantigha warisliq qilduq. Atam manga we aka-ukilirimgha özining sazlirini chélishni ögetti.

Men Shanggangda mektepke kirip oqudum, emma on töt yéshimda oqushtin chékindim. Mekteptin chékingen bolsammu, men téxi her küni diniy murasim qilghandek royal derslirimni öginip, meshq qilip turattim. Mektepni tügetmigenlikim üçün atam özining méni muzikant qilish

iradisini manga chongqur singdürgenidi. U manga da'im: Muzikida kamaletke yétishing kérek, deytti.

Men herxil kulub, tansixana we meyxanilarda leylep yürüşke bashlidim. Mundaq «leylep yürüşum» axiri manga shagirt royalchi xizmiti pursitige érishtürdi. Bir yildin kéyin, yeni on alte yashqa chiqqinimda, men «resmiy royalchi» bolup qaldim. A'ilimizni béqishta atamgha yardemde bolalighanliqim üçün xushal boldum. Shu chaghda téxi mektepte oquwatqan bir inim, ikki singlim bar idi.

Melum bir kulubtiki ömek béshimiz hem neshixor hem neshe satquchi idi. U neshini manga «tonushturdi». Shunga men on alte yashtila neshe chékishke azduruldum. Bu bolsa men chekken birinchi zeherlik chékimlik idi. Buning bilen men köp chékidighan neshixor bolup qaldim. Shundaq qilip zeherlik chékimlikning herbir türliri hayatimgha soqunup kiriwaldu — kendirdin xéro'inghiche, «tatliq yötel dorisi» ichishtin koka'in purashqiche, «shabu» yaki «muz»ni (yene birxil zeherlik chékimlikning nami) chékishtin, axirida métodonnimu chékishke bashlidim. Axir bérip xéro'ingha bolghan xumarim hemmini bésip chüshti, mana shundaq qilip xéro'in méning sekkiz yilliq hayatimda herbir künümning «ejellik hemrah»i bolup qaldi.

Deslepte öz özümge: Humarimni yoqitip, tézla tashliyalaymen» deyttim. Biraq uzun ötmey özümning zeherlik chékimliklerdin ayrilalmaydighanliqim, zeherlik chékimliklarningmu mendin ayrilalmaydighanliqini bayqap yétip, qattiq wehimige chüshtüm. Men qorqunchluq ré'alliqqa yüzlendim — zeherlik chékimlikler méni qattiq qulluqqa qamap qoyghanidi. Pakitni étirap qilishqa mejbur boldum, özümni yene aldiyalmayttim. Gerche öz özümni kontrol qilalmaydighan

bolsammu, men bu zeherlik chékimliklarning téninge qandaq ziyan yetküzidighanliqini téxiche bilip yetmigenidim.

Men chékermen bolghan deslepki yillarda, iqtisadiy jehettin «toqquzum tel» idi, a'ilimizni béqishta pulning köpinchisini inim bilen men teminleyttuq. Dadam bolsa anche köp xizmetlerni qilmaytti, chiqimi özümningjidin az idi. Bu ehwal méni téximu tekebbur qildi.

Tunji muzikantliq xizmitim we men qatnashqan köpligen bashqa konsértlar tüpeylidin, Shanggandiki muzika saheside namim xéli chiqti. Shanggandiki bezi dangliq artislar méni royalda tengkesh qilip bérish üçün Tayland, Junggo, Awstraliye, Kanada we Amérikalargha tekliq qilip turatti. Buningdin bashqa Shanggandiki ikkinchi téléviziye istansisi (T.W.B) méni ulargha alte yilghiche «kespiy royalchi» bolushqa tekliq qildi.

Men muzikichiliq bilen shunche aldirash boldumki, talantimni Xudaning manga béghishlighanliqigha rehmet éytqudek waqtim yoq idi. Men téximu shexsiyetchi bolup ketkenidim, hetta a'ilidikilirimni yoqlighudek waqitmu chiqiralmayttim. Royal méning hemmem idi. Öz özümge ibadet qilattim — xizmitim, öz shexsiy arzu-heweslirim, zeherlik chékimlikler méning choqunidighan butlirim idi. Özümni «toqquzum tel» dep oylayttim. Mana shunche aldinip ketkenidim! Tapqan pulumning köplükidin «tur mushum peyzi idi», men buni «heqiqiy hayat» dep qarayttim.

Muzikida ilgirilishim pellige chiqqanda kündilik chekken xéro'inning miqdari köpeydi, netijide xéro'in kirimimning köp qismini nabut qildi. Dunyagha bolghan nuqti'inezirim bek xunükleshti. Abruyum chüshüp, teqi-turqum özgirip qérighandek bolup qaldi. Xizmet

pursetlirim bolsa qaynamgha chüshken sudek tügep ketti. Hemmini yoqitishqa tasla qaldim. Emma a'ilidikilirim manga yenila yölenchük idi, méni ölmisun dep mendek bir erzimesni téxiche béqiwatatti. Ular bolmisa men baldurla tügeshken bolattim.

Men ikki qétim «qanunsiz chékimliklerge ige bolush» dégen jinayet bilen saqchilar teripidin tutulup qaldim. Ghelite ish shuki, men héch qorqmidim. Chékimliksiz qélishdin bashqa héchnémidin qorqmayttim. Özige jelp qilidighan xéro'in dégen düshminim méni weyran qilmaqta idi.

Men téximu ze'ipliship kettim. Héchqandaq xizmet tapalmayttim. Xumarimni basqudek pul tapalmayttim. Shunga men pul tépish üçün bir «Mafi'a» (qara qol jemiyiti) shaykisigha qatnashtim (Filippinliq bolghinim bilen Gwangdongche rawan sözliyeleyttim). Bundaq qara qol jemiyiti «teskillik jinayet» bilen shughullinidu. Jem'iyet xojayini manga xéro'inni nésigé teminlep béretti. Jem'iyetke bolghan qerzim köpiyip, qayturushqa amalsiz qélip menmu chékimlik satquchi boldum.

Axiri men yene tutulup qaldim. Sot qilinghuche Laychikok dégen türmige qamap qoyuldum. Bu yer manga dozaxtek boldi. Chünki xumarim méni qattiq tutup, pütün bedinim titrep, uxliyalmayttim we héchnersini yéyelmeyttim.

Sot qilinghinimda, sotxanida olturghan ata-anamgha qarapla andin méning ularni qandaq azablighanliqimni axiri chüshinip yettim.

Emma men xéro'in chékip, béshim qayghan, putum tayghan yolgha mangghan shu mezgilde, ularda nahayiti chong bir özgirish yüz bergenidi. Ular ikkisi özlirini shexsen Mesih Eysagha tapshurup

Xudaning iltipati bolghan nijat-qutquzushni qobul qilib, «yéngidin tughulghan» idi. Ular hazir men we manga oxshash yoldin azghan inim üchünmu du'a qilmaqta idi. Inimmu manga oxshash nurghun awarichilikke yoluqqanidi.

Sotchi ishlirimni tekshürgendin kéyin «sinaqqa qoyup bérish» dégen höküمنى chiqardi.

Xudaning hayatim üchün karamet pilani bar idi, biraq buningdin téxi qilche xewerim yoq idi. Waqit ötkenséri menmu Xudaning pilanini tonup yettim.

Birinchi basquchta, «sinaqqa qoyush» hökümining sherti boyiche, her heptide bir qétim «sinaq mezgili»ni bashquridighan hökümet xadimi bilen körüshüshüm kérek idi. Bu adem Eysa Mesihke étiqad qilghuchi idi. U méning Mesih muxlisliri bashqurushidiki «Zeherlik chékimliklerdin qutquzush merkizi»ge kirishimni dewet qildi, shundaq qilsam manga yarem qilidighanliqini éytti.

Deslepte men «erkinlikim»ni yoqitip qoyghum yoq dep ret qildim. Axirida men qoshulup «Wo O'i» dégen Mesih muxlisliri bashquridighan «Zeherlik chékimliklerdin qutquzush merkizi»ge kirdim, u yer bir yilghiche yéngi öyüm bolup qaldi.

Men u yerde zeherlik chékimliklerdin qutulupla qalмай, towa qilip barliq gunahlirimdin, shexsiyetchi turmushumdin qutuldu. Chünki men özüm Reb Mesih Eysagha yoluqup ishench arqiliq tonushturuldum. Uni özümning Rebbim, shundaqla Qutquzghuchim dep étirap qildim. Bu merkezde men Uni manga eng yéqin, eng eziz dep tonudum, Uning chongqur méhir-muhebbiti méning etrapimda ikenlikini hés qilip

turattim. U manga qarangghuluqumni barghanséri yoqitidighan yoruqluq berdi. Men Uningdin gunahlirim üçün kechürüm-meghbiret soridim, U manga berdi. Men paklandim, rohim we qelbim pütünley özgertildi. Men özüm Xudaning bir möjizisi bolup chiqtim.

«Wu O'i» merkizidin chiqip, qaytidin hayat kechürüşke bashlidim. Ilgiriki xizmetdashlirim we xojayinlirimni izdidim, emma ular manga emdi ishenmeytti, yaki méni qarshi almaytti. Méning ularni eyibligüm yoq idi.

Bu ishlar manga kichik pé'illiqning muhimliqini ögitip qoydi, u manga yaxshi ders-ibret bolup keldi. Men bezi Mesih muxlisi teshkilatliri üçün ixtiyariy xizmet qilip turattim. Alaqichi, taziliq qilghuchi, éghir emgekchimu boldum. Shundaq qilip men bashtin bashlap yoqitip qoyghan turmushumni qaytidin qurushqa kirishtim. Kishiler yene manga ishinishke bashlidi. Men özümning zeherlik chékimliksiz turmush ötküzeleydighanliqimni bayqidim. Xudaning méni yétekleydighan ikki qoli üstümde turuwatqannliqini hés qildim. U mendek bir erzimeske qandaqmu shundaq shepget körsetsun? Emma bu bir pakit idi.

Mesih Eysaning pütünley Öz wediside turidighanliqini ispatlap keldim. Bir mezgildin kéyin (yeni, U békitken waqtida) U manga hemmemni qayturup berdi. Xizmitim, salametlikim, salahiyitim we a'ilemni qayturupla qalmaq, U manga yéngi bir a'ile berdi. Men toy qilghili hazir üç yil boldi. Ayalim we men bek bextlik turmush ötküzüwatimiz. Ayalim Baybs Xudani söyidighan intayin yaxshi ayal, uni Xudaning manga bergen chong iltipati dep qaraymen. U manga bek köyinidu, Xuda yolidiki herqandaq intilishimni qollaydu.

Yéqinda men rayonluq hökümet orunlashturghan chong kechlik konsértta royal chélishqa tallinip yollandim. Royal chélish heqqi bek yuqiri idi. Bundaq ishlarda Xudaning méni «eslige keltürüş» möjizisi körünidu.

Yéngi erkinlikim üçhün men pütünley Xudagha qerzdarmen. Men ömürwayet Uning xizmitide bolimen. Axirqi nepisimgiche men Uninggha medhiyiler, shan-sherepler qayturup, teshekkur éytimen. Méni qarangghuluq we qayghularidin qutquzghan Xudagha menggü shan-sherep bolghay!

Amin!

Siz Gilbértke oxshash awarichilikke yoluqup qalghan bolsingiz, Xuda Mesih Eysa arqiliq bizge qilghan iltipatini hemme ademge bérishke teyyar turidu. Xudagha Eysaning namida du'a qiling, méni qutquzghaysen dep tileng, Uning yolida ménging. U hemmimizge yéngi hayat bérishke teyyar turidu.

Izahat: — Katolik dini we tüp Eysa Mesih étiqadining perqi néme? Katoliklar bolsa hem Muqeddes Kitablar (Tewrat, Zebur, Injil)ni étrap qilghini bilen yenila «Rim papisi»ning gépige tayinidu. Katolik dini boyiche, Rim papisining barliq sözlirini Xudaning sözliri dep hésablash kérek. Uning üstige, nurghunlighan en'eniwi qa'ide-yosunlarga we burchlarga tayinidu. Mesih muxlisleri turmushtiki tüp mesililerni hel qilish üçhün peqet Muqeddes Kitabnila hemmining üstide turidighan, toluq hoquqluq dep hésablaydu. Katoliklar adette Xuda we ademler

arisida «pop»lar kishilarning «alaqichisi» (kahin) rolda bolushi kérek, dep qaraydu. Mesih muxlisliri bolsa bizge mohtaj bolghan kélishtürgüchi del Mesih Eysaning Özi, U insan bilen Xuda arisidiki birdinbir köwrük-kahin dep qaraydu.

22. Heqiqet!

Bir étiqadsiz ademning étiqadi (Engliyedin bolghan guwahliq)

Men bir Engleyilik, ismim Dawut. Nurghun kishiler Engliyani «Xristi'an döliti» dep qaraydu. Emeliyette bolsa undaq emes. Nurghun engliyelikler en'eniwi halda «Men xristi'an bolimen» dégini bilen emeliyette Xudaning heqiqetlikini, nijatliqini we méhir-muhebbitini peqet tonumaydu. Chünki Xudani tonush en'eniwi ish emestur. Herbir dewrdikiler shexsen özliri Xudaning heqiqetlikini tonuwélishi kérek. Undaq bolmighanda Injil boyiche éytqanda, kishilarning «étiqad»i bolghan teqdirdimu, ularning rohi beribir ölüktur. Démek, kishilerde din bar. Lékin din emeliyet, ré'alliq emes. Peqet Xudaning Özi ademni qutquzidu. Töwendikisi méning hékayem.

Ata-anam jem'iyettiki «ottura halliq»lardin bolup, ular ikkisi oqutquchiliq qilatti. Ularning men we inim ikkimizge küchining bariche yaxshi terbiye bergüsi bar idi. Emma ularning asasi pelsepisi «matériyalizm» bolup, pul we mal-mülükke nahayiti étibar béretti. Shundaqtimu, kichik waqtimizda apamning bezide Tewrat-Injildiki Eysa Mesih we peyghemberler toghrisidiki bayanlarni oqup bergini téxi ésimde turuptu. Men bir qétim: «Mesih Eysa muxlislirini xush xewerni

jakarlashqa ewetkinide, ularning bashqilardin pul yaki ashliq tilishini men'i qilghan, ularning hajiti chüshken nersilerni kishilerge uqturmastin peqet Xudagha tayinip du'a qilish arqiliq tépishini buyrughan» dégen bayanini anglap bek qiziqip qaldim. Men: «Eger bu muxlislar eyni chaghda Xudaning heqiqiy yardimini we möjizilirini körmigen bolsa, bu Injil dégen kitabni hergiz yézip qaldurmighan bolatti» — dep oylidim.

Men bashlanghuch mektepte oqughan waqtimda, kichik bir sawaqdishimning: «Men Xudagha ishenmeymen! Ata-anammu Xudagha ishenmeydu!» dégen gépini anglidim. Men heyran qaldim. «Adem qandaqmu Xudagha ishenmisun? Xuda hemme nersini yaratqan tursa!» dep oylighinimda, ushtumtut Xudaning Özi manga bekmu yéqin ikenlikini hés qilip qaldim. Bu héssiyat manga birla waqitta hem xushalliq, hem hayajanlinish, hem qorqunchnimu élip keldi. Besh minuttin kéyin bu tuyghu mendin ghayib boldi. Shu chaghda men aran alte yashta idim. Xudaning shunche kichik waqtimdila méni Özige tartishqa bashlighanliqidin köp minnetdarmen.

Emma chong bolghanséri a'ilimizdiki turmushtin könglüm barghanche yérim boluwatatti. Gerche jismaniy jehettin «toqquzimiz tel» déyishke bolsimu, hemme ish manga ehmiyetsiz tuyulatti. Bir qétim, ata-anam bilen bille, ularning bir dostini yoqlap barduq. Chonglar méhmanxanida olturup, bir xizmetdishi toghruluq gep qiliwatatti: «Bu kishi ademni bizar qilidu! U da'im peyghemberler we uning «Reb Eysa Mesih»i toghrisida gep qilidu. U uchigha chiqqan bir telwe!». Andin ular manga qarap: «Ata-anang heqiqiy xristi'an, sen bilmemsen?» dep sorap qoydi. Deslepte men ichimde: «Toghra, shundaq» dep oylidim. Lékin Mesih Eysa toghruluq oqughan nersiler derhal ésimge keldi. «Eysa bolsa öz dewridiki mushundaq «diniy ademler» (shu chaghdiki mollilar)ning

haqaretlishige da'im uchrab turghan emesmu? Zadi kimning toghra?» dep oylidim. Shu waqitning özide könglümdin chiqwatqan nahayiti yénik bir sadani anglidim. U sada shunchilik yéqimliq idiki, uni sizge teswirlep bérelmeymen. Bu: «Ular gépini qiliwatqan héliqi kishi Méning heqiqiy adimim, heqiqiy Xristi'an» dégen sada idi. Shu chaghda men on üç yashta idim.

Ottura mektipimizde «tedrijiy tereqqiyat nezeriyisi» («insan maymunlardin kélip chiqqan» dégendek)ning chong tesiri bilen étiqadsizliq xélila küchlük idi. Oqutquchilar arisida Xudani tonuydighanlardin peqet birsila bar idi — lékin men mekteptiki waqtimda uning bilen anche tonushmighachqa, men uning bilen özlükimdin sözliship baqmighanidim. Emma mektepte bir «pop» bar idi (kéyin men Injildin «pop» dégen bu uqumning xata ikenlikini uqtum. Mesih Eysaning barliq muxlisirida, Xudaning küch-qudriti bilen uninggha guwahliq bérish burchi barliqini we muxlislar jama'itidiki herbir ishengüchining öz'ara qérindash munasiwitide bolidighanliqini kéyin uqtum. Shundaqla muxlislar jama'itide héliqidek «mexsus xadim» yaki «pop» dégen unwan mewjut emes idi).

Emdi bu «pop» bizge ders ötigende, bir dostum uningdin «Ependim, siz néme üçün Xudagha ishinisiz? Xudaning mewjutliqi toghrisida ispatigiz barmu?» dep soridi. Bu so'al dostumning chin könglidin chiqqanliqini bildim. Lékin méning heyran qalghinim, bu «pop» ependim mushu bir addiy so'alghimu uni-buni dep jawab bergendek boldi-yu, lékin asasiy jawab chiqmidi. Men ichimde: «Manga heqiqet kérek. Xuda heqiqiy mewjut bolsa bundaq qalaymiqanchiliqni keltürüp chiqarmaydu. Men pütün könglüm bilen heqiqetni izdeymen» dégen qarargha keldim.

Chünki özüm könglümde hayatimni nahayiti quruq dep hés qildim. Atam da'im manga we inimgha öz pelsepisini tekitleytti: «Birinchi nomurdin xewer al!». Uning «birinchi nomur» dégini, «özüngni» közde tutidu. Démek, herbir adem özini obdan asrishi, bashqilarning ehwaligha qarimasliqi kérek. Bu közqarashtin bashqa herqandaq közqarash bek saddiliq, telwilik bolidu, deydu. Men uningdin: «Dada, bu shexsiyetchilik emesmu?» dep sorisam, u méni haqaretleshke bashlidi. Zadi kimning toghra? Béshim kündin-künge qatti. Kütüpxanigha bérip nurghun pelsepege a'it kitablarni ariyet élip oqudum — étiqadsizliq, «Xristi'an dini», Islam dini, Budda dini, kommunizm, «tedrijiy tereqqiyat nezariyisi» heqqidiki herxil kitablarni oqup chiqtim. Oqughanséri kallam nahayiti qalaymiqan bolup ketti. «Men némishqa bu jahanda turimen? Hayatimning meqsiti néme?» öz-özümdin qayta-qayta sorighan bolsammu, jawab tapalmayttim.

Ata-anamdin: «Adem néme üçün mewjut?» dep sorisam, ular: «Yaxshi ögen, uniwersitétni pütürgendin kéyin yaxshi xizmet tapisen. Andin jiq pul tépip chirayliq bir öyni sétiwalisen, a'ililik bolisen, shundaqla bextlik bolisen» dep jawab béretti. Lékin özümning atanamning «uniwersitétni pütürüp, öylük, a'ililik» bolghandin kéyin yenila bextlik bolmighanliqini, xushal bolalmighanliqini kördüm. Mana mushundaq ehwallarning ademge néme paydisi bolsun? Axiri men ümidsizlendim, barliq kitablirimni tashliwétip qayghugha chömüp meyüslendim. Men özümni öltürüwélisni oylidim, lékin pétinalmidim. Özümning shexsiyetchil tebi'etlik ikenlikimni barghanséri bayqap yettim, «Mushundaq kétiwensem choqum bashqilargha éghir ziyan yetküzüp qoyimen» depmu oylidim.

Pütünley ümidsizlengen, pütün wujudum qarangghuluqqa chömgen

waqitta manga nur peyda boldi. Bu nur öz küchüm we öz kallamdin kelgen nur emes, u nur Xudaning manga rehim qilghinidin kelgen nurdur. Yazliq tetil tügishi bilen men Pawél isimlik bir sawaqdishim hem dostum bilen yene körüshtüm. Biz uchrashqanda u manga qarap turup: «Qara dostum Dawut, men özgerdim. Ötkende biz ikkiylen bashqilargha nurghun awarichilik we ziyan yetküzduq, eskilik qilduq. Emdi men hazirdin bashlap undaq qilmaymen. Men gunahlirimgha towa qildim, Mesih Eysani özümning nijatkarim we Rebbim qilish üçün men Uninggha chin könglümdin ishendim. U manga yéngi hayat berdi» — dédi.

Men uninggha hangwéqip qarap turup qaldim. Bu mumkin emes idi. Méning bu dostum sinipimizdiki mijezi eng osal, eng kaj oqughuchi idi. U qandaqmu «xristi'an» bolalisun?! Lékin men her küni uni közitip turdum, derweqe uningda heqiqeten chong özgirish bar idi. Burun u da'im bashqilar bilen soqushup turatti, emdi hazir bolsa, herbir adem bilen inaq ötetti. Hetta beziler uni qesten xapa qilmaqchi bolsimu, u tinchliq yoli bilen mesilini hel qilatti. Men öz özümge: «Peqet Hemmige Qadir bir Xudaningla dostumda shunche chong özgirishni hasil qilidighan küch-qudriti bar» dep oylidim. Manga eng qiziq tuyulghan ish shu boldiki, nurghun adem uni mazaq qilghan bolsimu, uningda da'im birxil xushalliq we aman-xatirjemlik bar idi.

Birnechche aylar ötüp ketti. Bir küni dostum méni we bashqa bir dostimizni bir «muxlislar yighini»gha qatnishishqa tekliq qildi. U: «Bu yighin chérkawda emes, bir öyde bolidu» dédi. Buni anglap qoshuldum. Yighin chérkawda bolghan bolsa men barmayttim. Men chérkawdin bizar bolghanidim — chünki on yette yéshimghiche bolghan ariliqta chérkawda birer qétimmu ehmiyetlik ötküzülgen yighingha qatniship

baqqan emesmen.

Ata-anam méning bu yiggingha qatnashmaqchi bolghinimni uqup xapa boldi. Lékin shu küni kechte mekteptiki «tapshuruq»ni ishlep bolghandin kéyin, ular méni tosuwalalmidi. Men héliqi ikkinchi dostum bilen yéghiwatqan qattiq yamghurgha qarimay Pawélni kütüp turduq. U kélishi bilen biz yolgha chiqip, birnechche minuttin kéyin chirayliq gülzarliqqa pürkengen bir öyge kelduq. Ishiktin kiripla mende heyran qalarliq birxil tuyghu peyda boldi. Bu a'ile méhir-muhebbetke we xushalliqqa tolghan a'ile iken. Bu öy kishige be'eyni jennettek tuyghu béretti. Erning ayaligha, ayalning érige bolghan köyümchanliqi hemmige ayan. Balilar bolsa xushalliq bilen ata-anisining gépini anglaytti, ular buyrulghan ishlarni orundash üçün aldirishatti. Rast, men bundaq alamet a'ilini körüp baqqan emesmen. Derweqe, ularning hemmisi hetta balilarmu Mesih muxlisidin iken.

Hemmimizge bir piyale chay tutulghandin kéyin polda olturduq. Öyge adem liqmuliq tolghanidi. Du'a qilip bolghandin kéyin, uniwersitétimizdiki bir mu'ellim otturigha chiqip söz bashlidi. «Silerge guwah bolush üçün keldim, Xudaning men üçün qilghan ishlerini sanap bérelmeymen... Emdi aldi bilen silerge Mesih Eysaning ölümündin tirildürülgenliki toghrisida anche-munche ispatlar bermekchimen...» dédi.

«Ispat» dégen bu sözni anglapla téximu qiziqip anglashqa bashlidim. Xudaning kim ikenliki toghruluq bu dunyada ispat barmidu?

«... Bu dunyadiki herbir adem istisnasiz ölidu» dep sözini dawamlashturdi u. «Injil boyiche, peqet birla adem ölümündin tirilip qayta ölmigen. Bu bolsa Eysa Mesihdur. Egerde u tirilmigen bolsa, némishqa

Uning qebriside u yoq? Uning qebrisi bar, Uning qebrisi Yérusalémda, lékin ichide jeset yoq, u quruq turidu...». U yene sözini dawamlashturup, nurghunlghan tarixiy ispatlarni keltürüp Tewrat, Zebur we Injilning heqiqet we ishenchlik ikenlikini bizge ayan qildi. Sözliri bek wezinlik, lékin manga eng ajayib tuyulghan ish shu boldiki, ichimdin chiqqan héliqi yéqimlik sadani yene anglidim: «Bu gep heqiqet, uninggha ishengin!».

Men birdinla nurghun ishlarni chüshinip yettim. Sözligüchi bizge Mesih Eysaning: «**Eger Méni tonughan bolsanglar, Atamnimu tonughan bolattinglar. Hazirdin bashlap Uni tonudunglar hem Uni kördünglar... Méni körgen kishi Xuda-Atamni körgen bolidu**» dégen geplirini neqil keltürüp esletti. «Shunga, Mesih Eysa qandaq bolsa, Xuda Atimu shundaq bolidu. Uning tirilishi Özining Xudaning Oghli ikenlikini ispatlidi» dep chüshiniship yettim. Men ishendim. Könglümde du'a qildim: «Xuda, Séning kim ikenlikingni téxi bilmeymen. Lékin özümning ewjige chiqqan shexsiyetchi, tekebbur esheddiy gunahkar ikenlikimni pütünley bilginingge toluq ishinimen. Manga rehim qilghaysen! Peqetla méxir-shepqiting bilen bu ademlerde bolghan méhir-muhebbet we xushalliq dégen nersini (néme bolushidin qet'iynezer) manga bergeysen!» dédim.

Biz öyge qayttuq. Öyge kirip ata-anamning renjigen qiyapitini kördüm. Apam mendin: «Emdi, sen ashu telwilerning biri bolamsen?» dep soridi. Men qandaq jawab bérishni bilelmidim: «Apa, «Mesihiy» dégenning néme ikenlikini anche bilmeymen. Lé'in manga nisbeten bir ish éniqki, Xuda manga bir yolni ayan qilghan. Men shu yoldiki birinchi qedemni bastim, we hergiz qaytmaymen. Emma bu yol bilen nege

baridighanliqimni özümme bilmeymen...» dédim.

Ata-anam manga her amalni ishlitip méni u yoldin qayturushqa urundi we manga türlük qarshiliq körsetti. Nurghun yildin kéyin, men ularning néme üçün qarshiliq körsetkenlikini chüshinishke bashlidim. Atam bolsa kichik waqtida bir «xristi'an diniy mektipi»ge ewetilgeniken. Ashu mekteptiki «poplar» we rohaniylarning köpinchisi balilardin paydilinip, ularni tolimu bozek qilghaniken. Ular heddidin tashqiri rehimsiz we saxtipezlerdin iken, atam shu chaghda kichik bolghachqa: «Xuda belkim bu ademlerdek bolsa kérek» dégen oyda bolghaniken. Bu oy ta u chong bolghangha qeder kallisidin chiqip ketmigeniken. Shunga u Xuda bilen munasiwetlik bolghan herqandaq ishni anglisa, bek bi'aram bolup kétidu. Apammu dadamgha oxshap kétidighan kechürmishlerni béshidin ötküzgeniken. U ikkiylen héchqandaq ademdin Xudaning méhir-muhebbitini körüp baqqan emesken.

Men etisi etigende ornumdin tursam, özümde birxil ipadilep bérelmeydighan yéngi xatirjemlikning barliqini hés qildim. Men bek baldur turup ketkenidim, peske chüshüp bir ishkaptin apamning Injilini taptim. Kitabni échipla, birinchi körgen ayitim munu boldi: «**Shuning üçün birkim Mesihde bolsa, u özi bir yéngi mewjudat! Kona ishlar ötüp, mana hemme ishlar yéngi boldi!**». Buninggha qarap, bu ishning del manga kelgenlikini biliwaldim.

Kéyin men bu ishlarni sawaqdashlirimgha guwahliq qilishqa bashlidim. Dostlirim arisida manga oxshash köngli quruq kishiler bar idi, ularmu Mesih Eysagha ishinishke bashlidi.

Men on sekkiz yashqa kirgen yilim chong bir zawutning

laboratoriyisidin xizmet taptim. Shu yerdimu men sinaqqa uchridim. Birinchi heptisi yéngi xojayinim manga: «Sen manga yardem qilsang, men sanga yardem qilimen. Méning qilghan tejribilirimning netijiliride bezi mesililer bar. Bu jedwellerni men körsetken yol bilen toldurup berseng, men kéyin séning «xizmet doklat»ingni nahayiti yaxshi yézip bérimen, sanga bérilidighan ma'ash jiqraq bolidu» — dédi. Bu ishning pütünley aldamchiliq ikenlikini bildim, shunga men uninggha özümning Xudagha mensup ikenlikimni éniq éytmisam bolmaytti. Men uning telipini ret qildim. Xojayinim mendin qattiq renjip, manga tehdit salghan, méni haqaretligen bolsimu, emma Xuda manga küch-quwwet berdi. Kéyin u méning xizmitimni közetken bolsa kérek, éytawur pozitsiyisi özgirip manga yaxshi mu'amile qilishqa bashlidi. Héliqi «saxta ish»ni qayta tilgha almidi. Bizning ishخانidiki xizmetchilerning köpinchisi mendin chong idi, deslepte ular méni étiqadim üçün haqaretlidi. Kéyin ularmu méni közitiptu, shuning bilen beziliri mendin astirtin so'al sorashqa bashlidi. Bir yildin kéyin ishخانimizdiki ikkeylenmu Mesih Eysagha ishendi.

Hamma achamning öpkisning ong teripi az uchraydighan, saqaymas bir késelge griptar bolup qaldi. Shu chaghda men téxnikomda oquwatattim. Apam manga xet yézip hamma achamning ehwalini dep bergenidi. Doxturlar shu chaghda öpkining ong teripini késiwétish opératsiyisini qilishqa teyyarliq qiliwatqaniken. Eger ong tereptiki késel sol öpkige tarap ketse, uning késilide ümid qalmighan bolatti. Shunga apam manga xet yézip mendin hamma acham üçün du'a qilishimni telep qilghaniken. U singlisigha bek amraq idi, shunga bekmü ensirep ketkenidi. Men shu chaghda her küni chüshte bir dostum bilen bille du'a qilattuq. Hamma acham üçün du'a qilghinimizda dostum Xudadin

uning késilining saqiyidighanliq ishenchisige érishkeniken (men u ishenchke érishimigenidim!). Üch kündin kéyin ikkinchi parche xet keldi: «Xudagha ming rehmet, hamma achangning késili saqaytildi!». Apamning déyishiche, opératsiye qilinidighan küni singlisi ornidin turuwétip, bir parche qara renglik, sésiq nersini qusiwetkeniken. Doxtur derhal yene bir qétim réntiginge élishni buyruptu. Hamma achamning ong-sol öpkisi réntigende sapsaq chiqqaniken! Doxtur uni chaqirtip uninggha: «Xanim, bugün sizge méning xizmitimning héch hajiti yoq! Ulugh Xuda siz üçhün bir möjize yaritiptu. Doxturxanidin chiqip ketsingiz bolidu!» deptu. Bu ish apamni bekmu tesirlendürüptu. Shuning bilen apam Xudaning heqiqet ikenlikige ishiniptu.

Xuda bezide manga chüsh arqiliq wehiy béretti. Mesih Eysagha ishengen birnechche heptidin kéyin men üç qétim chüsh körgen. Birinchi, ikkinchi chüshüm bek téz emelge ashuruldi. Ikkinchiside men bir «kechlik kulub»ta (meyxana)da turup, Injildiki xush xewerni sözlewatqudekmen. «Kulub»ta «Injil jakarlash» bir yaqta tursun, hetta men «kulub» dégen yerge héchqachan bérip baqqan emesmen! Lékin alte aydin kéyin del ashu chüshümdiki ish ongumda yüz berdi. Oylimighan yerdin bir «kulup»qa bérip qaldim. Téximu ajayib bolghini shuki, bu kulubta haraq ichip olturghan kishiler Mesih Eysaning xush xewirini anglap bek tesirlinip ketkenidi.

Üchinchi chüshüm bolsa bashqiche idi. Chüshümde men bir döletning «tikenlik sim tosuq» chégrisi aldida turghudekmen. Men chégrining u teripide birxil teshnaliq bilen manga qarap turghan yigirme nechche ademni körüptimen; chüshümde hem kelgüside ularghimu xush xewerni yetküzidighanliqimni biliptimen. Kéyin bu chüshümümu emelge éship, Xudaning yolyuruqi we küch-qudriti bilen, mushundaq «yépiq»

döletlerge bérip turidighan bolup, shu yerlerdiki ademlerge Injil kitablirini yetküzüp, puqralar bilen parangliship xush xewerni chüshendürüp bérish hem shu döletlerde étiqadi üçhün ziyankeshlikke uchrighan muxlis qérindashlirimgha yadem we teselli bérrip turushtin muyesser boldum. Mushu jeryandiki seperlirimde, men Xuda yaratqan möjizilerni xéli köp körüp kelmektimen. Men ilgiri apamgha: «Bu yol bilen kelgüside nege baridighanliqimni özümму bilmeymen» dégenidim. Rast, hélimu hem shundaq. Bu yolda manga peqet Xuda hemrah bolsila boldi.

Xuda méning gunahlirimni yuyup, méni qutquzush üçhün Öz Oghlini kréstqa mixlatquzup, Uni qurbanliq qilishqa yol qoydi. Buning ehmiyetlik we heqiqetlikini ispatlash üçhün, U Mesih Eysani ölüm din tirildürdi. Buninggha ishensek, gunahlirimizni étirap qilip towa qilip Reb Eysa Mesihning heqqaniyliqigha tayansaq, hemmimiz kechürüm qilinimiz! Xudaning Muqeddes Rohini qobul qilishimiz bilen gunahtin qutulup, yéngi hayatqa érishimiz. Bu heqiqeten xush xewer! Sizning bu yol bilen mangghungiz barmu?

23.Haraqkeshликтin qutquzulush (Engliyedin bolghan guwahliq)

Aptor 80-yillarda alem din ötken bolsimu, uning sözliri téxiche bizge zor küch bérrip kéliwatidu.

«Ismim Artur Barras, men Engliyelik. Engliyening shimal teripidiki

Nyukasl dégen chong sheherde 1927-yili tuguldum. A'ilimiz namrat bolghini bilen bextlik bir a'ile hésablinatti. Yurtumdikiler putbolgha heddidin ziyade amraq bolup, oghul balilar emdila méngishi bilen teng putbol oynaydu. Qisqisi ular üçhün putbolni bir xil butpereslik dep hésablighili bolidu.

Men ösmürlük chaghlirimda bashqa balilardin sel chong bolup, putbolni bek yaxshi oynayttim, sawaqdashlirim, dostlirim arisida xéli «abruyum bar» idi. Shunga men bek tekebbur bolup ketkenidim. Emma héchkim manga tekkeburluqning xeterliki toghrisida agahlandurush bermidi. Kéyin men bu tolimu japaliq sawaqni öginishke mejbur boldum.

Men mektepni on alte yéshimda tügitip, parche-pirat xizmetlerni tépip ishlidim, öz yanchuqumgha azraq pul kirgende, bek xush boldum. On yette yashqa kirginimde men intayin qawul, kélshken yigit bolup yétildim, téximu tekkebur bolup kettim.

Yurtumdiki yene bir alahidilik — haraq ichish. Erlen bir kechte piwidin (piwimiz bek küchlük) sekkiz-toqquz istakan ichelmise, «heqiqiy erkek» hésablanmaytti. Démek, yurtumda haraqkeshlik bek éghir bir mesilidur.

On sekkiz yashqa kirginimde dostlirimning küshkürtishi bilen men haraq ichishke bashlidim. Deslepte uni anche yaxshi körmidim, emma dostlirimning aldida ret qilishqa xijil boldum. Ret qilsammu, ularning méni mazaq qilishliri bilen men köp ichidighan boldum. Mushu ishlar bilen kéyinki künlerde mende haraqa bolghan küchlük bir xumar peyda boldi. Kéyin men bir Mesih muxlisi aqsaqilining mundaq ishlar toghrisidiki aqilane sözini anglidim — «Dostliringning mazaq qilishliri séni dozaxqa kirgüzeleydu, lékin séni héch chiqaralmaydu». Bu gep addiy

bolsimu, eyni waqittiki mendek nurghunlighan sadda yashlarga intayin paydiliq idi.

Xizmet tépish tes idi, shuning bilen bir waqitta men «Dunyani kézip kéley» dégen xahishimni qanduray dep özümni armiyige tizimlitip qoydum. Bir yilliq addiy terbiyidin kéyin, biz chet'elge ewetilduq. Armiye terbiyisi beziler üçhün intayin qattiq bolghan bolsimu, bu men üçhün anche qiyin ish emes idi. Men bek saghlam we küchlük idim. Putbolni yaxshi oynaydighanliqim üçhün sepdashlirim arisida tolimu qarshi élindim. Men yene tekebburliship kettim. Bizni yaratqan, bizge talant we hemmini bergen bir Xudaning barliqini, tekebbur bolushning héchqandaq asasi yoqliqini, Xudagha rehmet éytish kéreklikini oylap baqmighanmen.

Armiyidiki herbiylik hayatimni taza bimenilik hés qilip kettim. Bezi qilghan ishlirimizni exlaqsizliq dep hés qilip bizar boldum. Hayatimdiki qupquruqluq, menisizliktin qéchip haraq ichip mest yürettim. Netijide, haraq ichkenséri hayatimning téximu ehmiyetsiz boluwatqanliqini hés qildim. Mijezim özgirip, térikkek bolup qalдим. Sepdashlirim osalliship ketken xuy-peylimgе qarap, mendin qorqup ketti.

Bir qétimliq dem élish waqtida öyge qayttim. Birsi méni mijezi yaxshi, ishchan we chirayliq bir qizgha tonushturdi. Uzun ötmey biz toy qilduq. «Shérin ay» ötkendin kéyin, qisimgha qaytip bardim. Biz Afriqigha ewetilduq. Kéyin Misirdiki Suweyish qanilida jésekchilik qilishqa qoyulduq (shu chaghda Engliye qanalni bashquratti). Melum mezgildin kéyin men Qahire shehiride turushluq Engliye konsulxanisigha teqsim qilindim. Armiye boyiche bu intayin yaxshi xizmet dep hésablinatti, ma'ashi yuqiri, xéli imtiyazi bar idi. Konsulxanini qoghdash

üchün herbiyler salapetlik, salmaqliq bolushi kérek idi, elwette. Men bolsam haraq ichip mest bolup yürüwerdim. Bir kechte bashqa bir esker bilen soqushup qaldim. Netijide u esker éghir yarilinip ölüp ketti. Shu ish tüpeylidin men awwal konsulxanidin ayrildim, andin sot qilinip armiyidin heydilip öyge qayturuwétildim.

Yurtumda anche-munche ishlemchilik qilip jénimizni baqtim. Ayalimning tesiri bilen haraq ichishni azayttim, shuning bilen bir bextlik mezgilni ötküzduq, dések bolidu. Axiri bizning töt oghul, bir qizimiz bar boldi.

Yaxshi ayalim, yaxshi a'ilem bolghini bilen méning hayatim yenila ehmiyetsiz idi, özümde muhim bir nerse kem dep hés qilattim.

Bir küni haraqqa bolghan xumarim yene qozghaldi. Shu kündin bashlap men xizmitimdin chüshüp öyge qaytmay biwasite meyxanigha béríp, üch-töt istakan piwe ichip andin öyge qaytidighan boldum. Piwe bolmisa men bolalmayttim. Bir kün ichide üch-töt istakan ichmisem pütün bedinim titrep, qattiq terlep kétettim. Pütün dunyagha ayding idiki, men bir haraqkesh idim. Biraq özüm buni étirap qilmayttim. «Héchweqesi yoq — men xalisamla tashliyalaymen» dep özümni aldap yürettim.

Biraq xumarim barghanséri küchiyip ketti. Her küni besh-alte istakan ichettim. A'ilemge bérishke tégishlik pulni haraqqa xejlep tügitettim.

Bir kechliki, meyxanidin mest halda chiqip öyge qaytip bardim. Belkim ayalim manga azraq gep qilghan bolsa kérek, bilmeymen, biraq men uni we balilirimni qattiq uruptimen. Etigende oyghinip, ayalimning

yarilanghan qanliq yüzige qarap achchiqlinip: «Kim shundaq qildi?» — dep soridim. U: «Artur, sen özüng qilding» — dédi. Men néme qilishimni bilelmey intayin xijil bolup ünsiz xizmetke chiqip kettim.

Qattiq xijil bolghan bolsammu, bu ish yene köp qétim tekrarlandi. Balilirim herbir kechte méni qorqunch bilen kütetti. Ayagh tiwishini anglapla möküshüwalatti.

Axir men xizmettin boshitilidim. Haraq ichkenlikimdin, xizmet qilghudek maghdurum yoq idi. Men pütünley tayini yoq bir adem bolup qaldim. Shuning bilen men özümge yüzlendim. Men intayin qorqunchluq, intayin xeterlik bir adem ikenmen. Ré'alliq köz aldimda turatti. Men öz özümni kontrol qilalmaydighan, qipqizil bir haraqkesh idim.

Ümidsizlinip kettim. Bu dunyada kimmu manga yardem qilsun?

Bu mezgilde bolsa, ayalimda hem karamet hem chong bir özgirish yüz bergenidi. U yéqin jaydiki bir «Mesih muxlisi uyushmisi»ning yighinlirigha qatniship ularning telimini anglashqa bérishqa bashlidi. Uzun ötmey u özining gunahkar ikenlikini tonup, gunahlirini Xuda aldida étirap qilip, towa qilip özini Mesih Eysagha tapshurghinida köngli chongqur arambexsh tapqanidi. Shuning bilen u méni kechürüşke bashlidi. U manga: «Artur, senmu Mesih Eysagha ishinishing kérek. U Xudaning ewetken Qutquzghuchisi, sénimu qutquzalaydu, gunahliringni kechürüm qilalaydu» — deytti. U yene manga Injildin birnechche ayetni qayta-qayta oqup berdi. Ulardin biri: «**Chünki Xuda dunyadiki insanlarni shu qeder söyiduki, Özining birdinbir yégane Oghlini pida bolushqa berdi. Meqsiti, Uninggha étiqad qilghan herbirining halak**

bolmay, meggülük hayatqa érishishi üçündür». Emeliyette ayalim méni kechürüm qilghan bolsimu, balilarni qoghdash üçün ularni özi bilen mendin ayriwétishni oylawatatti. Biraq u men üçün du'a qilishni üzmigenidi.

Biraq men uning gep-sözlirige anche diqqet qilalmidim. Bir jehettin, mendek shunche éghir bir gunahkar bir muqeddes Xuda bilen qandaqmu alaqude bolalisun? Ikkinchidin, ete nedin haraqqi tapimen dégen oy kallamni igileytti. Men bek qattiq qayghu-hesretke chömüp kettim. Dunya boyiche méningdek qarangghuluqta qalghan kishi barmidu? Özüm eng yaxshi köridighan kishilerni — ayalim we balilirimni weyran qilmaqta idim.

Men bir qarargha keldim. Özümni öltürüwélisim kérek.

Awwal men «eng axirqi qétim»qi töt-besh botulka piwa ichip, andin sheherimizdiki poyiz istansisining aldidiki qatnash yoligha bardim. Aptobuslar u yaq-bu yaqqa ötüshüp turatti. Purset keldi, men aldimgha yügürüp chong bir aptobusning aldigha özümni tashlidim.

Bezi ademler ölüsh aldida turghan eng axirqi sékontlirida, ularning pütün ötken hayatining jeryani biraqla köz aldidin ötidighanliqini éytqan. Mendimu shundaq boldi. Ashu sékont ichide yüz bergen ishlarni teswirlesh intayin tes. Ularni désem bezi ademler ishenmesliki mumkin. Emma bular rast pakit. Men awwal özümni erzimes bir gunahkar kördüm. Men heqiqeten ölümge, dozaxqa layiq ikenmen. Emma némishqidur bilmidim, ayalim éytqan Injildiki héliqi ayet kallamgha tuyuqsiz küch bilen kirip, qarangghuluqumni yorutiwetti: ««**Chünki Xuda dunyadiki insanlarni shu qeder söyiduki, Özining birdinbir**

yégane Oghlini pida bolushqa berdi. Meqsiti, Uningha étiqad qilghan herbirining halak bolmay, menggülik hayatqa érishishi üchündür». Men oylidim: — Xuda «pütkül dunyadiki insanlar»ni söydi hem söyidu... U shunche ulugh bir Xuda, hetta mendek bir kichik erzimes ademnimu untumaydu. Xudaning hetta ménimu shularning sirtigha qoyushi qet'iy mumkin emes. Uning «dunyadiki insanlar» dégini, bashqa emes. U jezmen wediside turidighan bir Xudadur!

«Ulugh Xuda, méni qutquzuwal!» — men warqirap nida qildim.

Ishining, ishenmeng, ishining bularning hemmisi bu zerrichilik sékunt ichide yüz bergen. Aptobusning shopuri elwette qattiq tormuz berdi, emma u kéyin manga: «Aptobus qandaqtur shunche qisqa waqit ichide toxtighanliqini bilelmidim. U: «manga bir möjizidek tuyuldi» dédi. Rast, bu bir möjize idi. Aptobus yüzümdin bir santimétr yiraqliqta toxtap qaldi.

Ornumdin turdum. Chirayi öngüp ketken aptobus shopuri we yoluchilar manga dangqétip qarap turatti. Men shopurdin kechürüm soridim. Andin öyge asta-asta méngip kettim. Rast, aptobusning toxtishi bir möjize idi. Emma manga éniq turuptuki, eng chong möjize öz könglümde yéngi bir hayat, yéngi bir küch boluwatqanliqini hés qildim.

Yéngi hayatim bashlandi. Ayalim we balilirim tézla bu a'ilide yéngi bir er, yéngi bir atining barliqini bilip yetti. Men Mesih muxlisi uyushmisining yighinlirigha qatnashtim. Ular bek xush bolup: «Artur biz siz üçün uzun waqit du'a qilip kelduq» dep méni qarshi aldi. Men özümning «Shexsiyetchilik turmushum axirliship, kona artur ölüp, yéngi hayatim kelgen»likini tebrikleydighan «depne-tirilish tebriklesh

murasimi»ni ötküzdüm, yeni Eysaning namida sugha chömüldürüldüm. Shundaq qilip Mesih Eysagha bolghan étiqadimni hemme adem aldida étrap qildim.

Hemme ishlirim muweppeqiyetlik yaki rawan boldi déyelmeymen. Xizmetni qaytidin tépish tes idi. Nurghun xojayinlar mende bolghan özgirishke ishenmey, méni yallashni ret qilatti. Ularning könglidikini obdan chüshendim. Ularning ornida bolsam belkim menmu oxshashla shundaq qilattim. Men öyde olturup Injilni köp oqughinim bilen, yenila mende bir yétersizlik bar dep hés qilattim. Lékin néme qilishni bilelmeyttim. Hetta bir-ikki qétim men azdurulup, yenila haraq ichtim. Qattiq pushayman qildim, ayalim we uyushmidiki aka-ukilirim méni yene righbetlendürüp, Xuda siz üçün qilidighan bir ish choqum orunlashturghan, dep ilham berdi.

Bir küni uyushmidiki bir aqsaqal bizni yoqlap keldi. Men bilen Injil toghruluq azraq parangliship andin du'a qilishqinimizdin kéyin, u manga qarap: «Artur, men hazir birnechche qiyinchiliqqa uchrighan a'ilini yoqlap barimen. Bille baramsen?» dep soridi. Men xushalliq bilen kiyimimni kiyip uning bilen mangdim.

Birinchi öyde, bir tul xotun yoldin chiqqan oghli toghrisida derdlirini bizge töküp berdi. Men uninggha intayin hésdashliq qilip, öz béshimdin ötken ishlarni anche-munche dep berdim, Injildiki ümid yetküzidighan sözdin bezilirini oquduq, axirida biz tizlinip du'a qilduq. U manga: «Bek tesirlendim, bek righbetlendim» dep rehmet éytti. Biz öydin chiqqandila andin bu aqsaqal dostumgha héliqi tul xotungha héchqandaq söz qilish pursiti bermigenilikimni hés qildim! Uningdin aghzimning ittiklikini üçün epu soridim. U manga qarap: «Artur, Xuda séni del

shundaq xizmetni qilish üçhün yaratqan. Kelgüside sen nurghun ademlerni shundaq righbetlendürisen» dep külüp qoydi.

Shundaq qilip men aqsaqal dostum bilen nurghun qiyinchiliqqa yoluqqan ademlerni yoqlap barduq. Kéyin özüm yalghuz doxturxanilargha, nérwa késel doxturxanilirigha, türmilerge bérip nurghun kishiler bilen mungdiship, ulargha Xudaning manga qilghan yardimi, méni qandaq qutquzghanliqini dep ortaqlashtim. Ayalim we balilirim méning bu xizmitimni intayin qollidi. Öyimiz her shenbe, yekshenbe künliri yashlargha tolup kétetti, ularning medhiye naxshliri, du'aliri we xushal külkiliri yangrap turatti.

Men üçhün eng ehmiyetlik ish bolsa, ilgiri méning «makanim» bolghan ashu meyxanilargha qaytip bérip, olturghan xéridarlargha Injildiki xush xewerni chüshendürüp bérish boldi. Adette men birnechche yash dostlirimni bille élip, xojayinliridin ruxset sorighandin kéyin gitarimiz bilen medhiye naxshisi éytip, andin Xudaning manga qilghan iltipati, méhir-shepqiti toghrisida sözleymen. Andin xéridarlar bilen olturup paranglishimiz. Men ularning qiyinchiliqliri, yalghuzluqlirini obdan chüshinimen. Chünki eslide ularning ornida menmu olturghanidim.

Injilda haraq yaki sharab ichish men'i qilinmaydu. Halbuki, uningda mest bolush qet'iy men'i qilinidu we shuning bilen mendek haraqling quli bolup qalmasliqni qattiq agahlanduridu. Men hazir haraqlni qet'iy ichmeymen. Bu özümning sewebidinla emes; chünki haraq men we mendek nurghun yurtdashlirim üçhün chong putlikashang, intayin xeterlik bir nerse. Men ular üçhün yaxshi ölge bolghum bar.

Sizdimu mundaq mesile bolsa, peqet Hemmidin ulugh Xuda sizni

qutquzalaydu. Mesih Eysaning namida öz sözingiz bilen du'a qiling. Haraq qulluqigha oxshash nurghun zindanlar bardur. Zeherlik chékimliklerdin bashqa, yene herxil gunah bizning türmimiz bolidu — hesetxorluq, öchmenlik, soqushqaqliq, térikkeklik, jinsiy arzu-hewesler... achközlük, qimarwazliq,... qisqisi, gunah hemmimizni öz quli qilidu. Mesih Eysa bu dunyagha ewetilip, U gunahlirimizning tégishlik jazasini Öz üstige élip, dargha mixlinip qurbanliq boldi. Üch künden kéyin u tirildürülüp, hemmimizge Qutquzghuchi-Nijatkar bolushqa teyyar turidu. Özingizni uninggha tapshurup, Xudadin kechürüm, yardem sorang! U pütünley wediside turidighan Xuda!

Amin!

24. Bir Yehudiyning Mesih Eysagha ishinish jeryanliri

«Eysa Mesihke ishengen bir Yehudiy qoqum bir sarang Yehudiy!»

Arnold Fruxtinba'um dégen kishi dangliq bir Yehudiy ölima a'iliside tughulghan. Uning a'ilisidikiler nurghunlighan japa-musheqqetlerni chékish arqiliq, Polshadiki natsistlarning ziyankeshlikliridin qéchip qutulghan. Ular kéyin Amérikigha köchüp kelgen. Arnold ene shu yerde «Injil»ni oqush pursitige érishken. Shuningdek u özi Muqeddes Kitab dep étirap qilghan Tewratta aldin éytilghan Yehudiy xelqining, shuningdek dunyadiki her millet-xelqining Qutquzghuchisining Mesih Eysa ikenlikini bilip yetti. Gerche öz a'ilisidikiliri uninggha ziyankeshlik qilghan bolsimu, u

Eysaning yolida méngishtin bash tartmidi, Xudaning Öz bendiliri üçhün karamet orunlashturushliri we ularning hajetlirini beja keltürgenliklirini öz közi bilen kördi.

«Men bir Yehudiy. Yehudiy qénidin bolmighan bir kishi özining hékayisini bayan qilmaqchi bolghinida, choqum özining tughulushi yaki baliliq dewridin bashlishi mumkin. Emma bir Yehudiy bolsa öz millitining béshidin ötkén yéqinqi ikki ming yilliq tarixidin bashlishi kérek. Bu qorqunchluq tarixni, Mesih Eysaning Özi aldin'ala bésharet bérip ötkén; Uning bu toghrisidiki sözliri Injil, «Luqa» qismi, 19-bab, 41-44-ayette xatirilengen: —

«Emdi Eysa sheherge yéqinlaship uni körüp, uning üçhün yighlap mundaq dédi: —

I Yérusalém! Sen bugün, bu kününgde, tinch-amanliqning üçhün néme kérek bolghinini bilseng idi! Kashki, bu ishlar hazir közliringdin yoshurundur. Chünki shundaq künler béshinggha kéliduki, düshmenliring etrapingni qasha-istihkam bilen qorshap séni qamap töt tereptin qistaydu. ular séni we sépilingning ichingdiki baliliringni yer bilen yeksen qilip, hetta tashni tashning üstidimu qaldurmaydu; chünki Xudaning séni yoqlighan peytini bilip yetmidig»

Yene 21-bab, 24-ayet: - «Ular (Yehudiy xelqi) qilichning bisida yiqitilidu we tutqun qiliniq, barliq ellerge élip kétélidu; «Ellerge belgilengen waqitlar» toshquche, Yérusalém yat ellerning ayagh astida qalidu».

Bu sözdin töt kün kéyin, Mesih Yérusalémda Öz milliti bolghan Yehudiylar teripidin rimliqlargha tapshurulup, kréstqa mixlinip qurbanliq boldi. Qiriq yildin kéyin, uning déginidek Rim impériyesi armiyiliri Yérusalémni qorshiwélip töt teripidin qorghhan yasap üç yérim yil muhasire qildi. Axirida ular sépildin bösüp kirip, pütün sheher we chong ibadetxanini teltöküs weyran qildi, nurghun Yehudiylarni öltürüwetti. Qalghanliri bolsa, shu chaghdin bashlap dunyaning herqaysi jayliri, bulung-pushqaqlirigha tarqilip kétishti. Bu weqeni Yehudiylar «di'aspora» («keng tarqilish») dep ataydu. 1948-yili öz döliti bolghan Isra'iliye qaytidin berpa qilinghini bilen, Yehudiylar bügünki künge qeder, bu dunyadiki herqaysi döletlerde tarqaq yashap yürmekte. Ashu qétimqi «keng tarqilish» bilen ular köp ziyankeshliklerge uchraydighan bir milletke aylinip qaldi. Miladiye üçinchi esirdin bashlap, ularning uchrighan ziyankeshlirining köpinchisi atalmish «xristi'anlar» teripidin, «Eysaning namida», «chérkawning namida», «xristi'anlar jama'itining namida», yaki «kréstning namida» bolghan. Bolupmu Yawropa tupriqigha kélip qalghan Yehudiy jama'etliri yéngi bir jaygha olturaqliship uzun ötmestin, ular shu yerlik kishilerning ziyankeshlik qilishi, buzghunchiliq qilishi we nersilirini bulap-talap kétishige we yaki ularning öltürüwétishige uchridi, shundaqla bashqa jaylarga heydiwétildi.

Mushundaq qistangchiliq ehwallar astida, Yehudiylarning köpinchisining qarishiche, dunya ikki qisimgha bölünidu — «ular» we «biz». «Ular» dégini, Yehudiy emesler, yeni özlirila choqunidighan Eysa dégen bir ilahning namida, Yehudiylarni öltüridighan «xristi'anlar»din ibaret. Bu közqarash nurghunlighan Yehudiylarning qelbigé chongqur singip ketken.

Birinchi Dunya Urushidin ilgiri, Polshani Yehudiylar üçhün birqeder bixeter bashpanah dep hésablighili bolatti. Yawropaning bashqa jayliridiki Yehudiylar ziyankeshlikke uchrighanliqi üçhün, ularning nurghunliri Polshagha köchüp kélip shu yerde olturaqliship qalghan bolup, jan sani üç milyongha yetkenidi. Kéyinche ular arisida «Xasiydiylar» (teqwadarlar) dégen yéngi bir diniy mezhep peyda boldi. Yehudiylarning köpinchisi özining Tewrat we Zebur dégen Muqeddes Kitablirigha ishinidu. «Xasiydiylar» Tewrat we Zeburning teleplirige ri'aye qilish üçhün bek qattiq tirishidu. Ular asasen Injilda tilgha élinghan «Perisiylar» dégen mezhepning izlirini bésip mangidu. Ular bügünge qeder Yawropa we Amérikidiki nurghun sheherlerde, saqallirini uzun qoyushuwalidu, chachlirini uzun qoyuwétidu, chékisidiki chachliri büdür-büdür bolup, qara kiyim-kichek we qara doppa kiygen halda körünidu. Ular xuddi öchke arisigha kirip qalghan tögidek qiyapetlerde hemme ademge tonush bolmaqta. Qa'ide-yosunliri boyiche, herbir rayondiki jama'etlirige birdin «Rebbéy» (rabbi emes) dégen aqsaqal yétekchilik qilidu. Aqsaqalliq qilish bolsa, bir a'ile ichide dewrdin-dewrgiche warisliq qilinidighan ish idi. Bizning Polshadiki Fruxtinba'um dégen a'ilimiz bolsa, ene shundaq bolup, bowamning atisi we bowammu «Rebbéy» dégen aqsaqalliq unwanini we mes'uliyetlirini öz üstige alghan.

Emma shundaq unwangha érishish üçhün melum bir sewiyige yétish kérek idi. Chong atam on üç yashqa kirgende Tewrattiki Musa peyghemberge bérilgen besh chong «qanuniy qisim»ni ibraniy tilida yadliyalaytti, on sekkiz yashqa kirgende Tewrat we Zeburdiki qalghan 34 qisimni yadlap béreleytti (pütün Tewrat we Zebur texminen Qur'andin töt hesse chong). Chong atam yigirme bir yashqa kirgende «Rebbéy»liq

salahiyitige érishish üçün bir qétim imtihan berdi. Bu imtihan hem addiy hem nahayiti tes boldi. Imtihan alidighan ustaz, Muqeddes Kitabni jozigha qoyup, bir tal mix we bir bolqini qoligha élip, kitabning üstidin xalighan bir yerdin mixni qéqip teshti. Chong atam bolsa ashu mix téship ötken herbir bette qaysi sözning barliqini (bet tertipi boyiche) dep bérishi kérek idi. U imtihandin ötti.

Bowam bolsa qalghan pütün ömride burunqi Yehudiy ölimilarning («rabbi»larning) Muqeddes Kitablar (Tewrat we Zebur) toghruluq kényinki dewrlerge qaldurghan sözlirini we sherhlorini öginip, uni tetqiq qilish bilen shughullinatti. Özining bilimi xéli yuqiri bolghini bilen, u yenila telim bérish jehetide shu qedimki sherhchilerning telimliri we en'eniliridin azraqmu ézip ketmeytti. Emma bezide konilar uchritip baqmighan yéngi birer mesile chiqip qalatti. Mesilen, pemidurlar tunji qétim Amérikidin Polshagha import qilinghinida, jama'etlirimizde nahayiti qattiq bir talash-tartish peyda boldi. Pemidur halalmu, harammu? Musa peyghemberge bérilgen muqeddes qanun bu toghruluq néme dégen? Axirida bolsa, talash-tartish qilghan ikki terep bu mesile üstidin höküm chiqirishni bowamgha tapshurghanidi. Bowam bir hepte izdinish arqiliq andin «pemidur halal» dep höküm chiqarghanidi. Uning höküm-petiwası rayonimizda Yehudiylar teripidin qobul qilindi.

Bowamning chong arzulirining biri bolsa, özining bu dunyadin ayrilidighan ölüsh künining Tewratta Yehudiylargha békitilgen eng muqeddes künde, yeni «kafaret küni» («gunahni yépush küni»)de bolushi idi. Uning bu arzusi emelge ashuruldi. Del ashu künide uning soqur üchiyi qattiq aghrip ketti. Emma u «muqeddes kün» (dem élish kérek bolghan kün) bolghachqa, u doxturgha körünüşni yaki bashqilarning herqandaq dawalishini «emgek qilish» dep qarap, «muqeddes künde

emgek qilishqa bolmaydu» dep qet'iy ret qildi. Uning soqur üçiyi ishship, yirilip kétishi bilen u ölüp ketti.

Emma atam «Rebbéy» bolushqa ülgürelmidi. 1939-yili 9-ayning 1-küni Gérmaniye natsistliri Polshagha tajawuz qildi. Atam natsistlarning Yehudiylargha bolghan öchmenlikini obdan bilgechke, Rusiyege qéchip bardı. Emma Rusiyening ehwalini Polshaningkidin yaxshi dégili bolmaytti. Ruslar atamning Yehudiy ikenlikini bilip turup, uni «natsist maraqchisi» dep tutuwélip Sibiriyediki bir türme lagérigha solap qoydı. U ikki yil türmide yatti. 1941-yili Gitlér Stalin bilen tüzgen kélishimini buzup, Rusiyege bésip kirdi. Rusiye Polshaning Engliyede turushluq «qachaq hökümet»ining yardimige hem qollishigha hajetmen idi. Shunga ular yadem bérish üçün, awwal Rusiye türmisidiki barliq Polsha grazhdanini qoyup bérish shertini otturigha qoydı. Shu sewebtin atammu türmidin chiqti. U urush tügigenge qeder Sibiriyede turup qaldi. Shu yerde u apam bilen tonushqan we toy qilghaniken. 1943-yili men tughuluptimen, men a'ilimizning tunji oghul balisi ikenmen.

1945-yili urush toxtap, Rusiye hökümiti Rusiyede turushluq polshaliqlarni Polshagha qaytishigha yol qoydı, ata-anam méni élip yurtigha qaytti. Biz bir Yehudiy mehellisidin öy tépip olturaqlashtuq. Mehellimiz etrapida turushluq ahalilar bolsa hemmisi dégüdek Katoliklar idi.

Birinchi yili ötüp ketti. Bizning yilda bir kélidighan chong bir héytimiz «pasxa héyti» yaki «ötüp kétish héyti» yéqinliship qalghanidi. Herbir Yehudiy ayal bolsa sekkiz kün waqit ajritip bu bayram üçün tepsiliy teyyarlıq qilatti. Ular alahide birxil pétir nan teyyarlaytti. Bu yilqi héyt biz üçün bek alahide bolghanidi. Biz ata-bowilirimizning

Musa peyghember arqiliq Misirdiki qulluqtin qutquzulghanliqini tebriklepla qalmastin, belki özimizning yéqindila natsistlarning ézishidin qutquzulghanliqimizni tebriklimekchi bolduq. Emma bu héytimiz xushalliqqa emes, belki paji'ege aylanghanidi. Katolik dinidiki chong rohaniylar: «Yehudiylar pétir nanni teyyarlash üçün bir xristi'anning issiq qénini ishlitidiken, shunga ular Polshaliq kichik bir oghul balini aldap tutup kélip, mexsus murasim ötküzüp uni öltürüp, uning qéni bilen pétir nan etken» dégen esheddiy yaman bir pitne-ighwani tarqatqanidi. Polshadiki Yehudiylar héytini tebriklelesh üçün, kechliki özliri turushluq yerdiki ibadetxanilargha yighilghanda, qagha-quzghundek toplanghan top-top kishiler saqchilarning qollishi bilen chong kréstlerni pulanglatqan péti: «Senler Mesihni öltürüshtünglar!» — dep warqirap, ibadetxanilar ichige bésip kirishkenidi. Ular nurghun Yehudiylarni qattiq urghan we hetta öltürüwetkenidi. Eslide xristi'anlar: — «Mesih Eysa biz we hemme ademning gunahirimizning kechürüm qilinishi üçün qurbanliq bolghan nijatkar» déyishi kérek iken. Lékin hazirqi ehwalda, köp qisim Yehudiylar: — ««Ularning «Mesih» (Qutquzghuchisi) biz üçün qurbanliq bolghan emes, eksiche biz uning üçün «qurbanliq boluwatimiz», chünki bu «xristi'anlar» uning namida bizni öltürmekchi» dégen oyda bolghan. Biz tunji qétim «Mesih»ning namini anglishimiz uning namida ziyankeshlikke uchrighan ene shundaq ehwal astida boldi. Shunga yash waqtimdila: «Bu «Mesih» Eysadin qanche yiraq bolsam shunche yaxshi» dégen chongqur xulasige kélishim ejeblinerlik ish emes idi.

Polshada bir yer asti Yehudiy teshkilati bolup, bu teshkilat Yehudiy millitidin bolghan herqandaq bir kishining Polshadin derhal chiqip kétish pilanini tüzüp chiqqan. Ashu pilan boyiche, ular Polsha

chégrasidiki qarawullargha para bérish arqiliq ulardin 30 künge qeder, Yehudiylarni chégradin tekshürmey ötküzüwétishke wede alghan.

Ata-anammu qéchish qararigha kelgen. Pütün a'ilimiz chégragha qarap yolgha chiqtuq. Yoshurun yürüş üçün bizning peqet piyade méngishimizgha toghra keldi, biz héchqandaq qatnash qorali ishletmiduq. Axiri chégragha yétip kelduq, qarawullargha özimizning Yehudiylardin ikenlikimizni uqturduq. Ular miltiqlirini keynige tutushup, asmangha qarighan halda bizge ötüş üçün isharet qildi. Shundaq qilip biz Chéxqa chiqip kettuq. Kéyin uqsam, bizning bir a'ile kishilirimizning chégradin ötüşke bérilgen para bolsa, peqet bir qap Amérika tamakisila iken, xalas. Köpchilik «tamaka salametlikke, hayatliqqa ziyani yetküzidu» deydu, emma bizge bolsa, tamaka shu waqitning özide qutquzghuchi bolghanidi!

Biz «héchkimge tewe bolmighan» ikki dölet chégrasi otturisida birnechche sa'etni ötküzduq, Chéx qarawulliri teshkilatimiz bilen alaqilashqandin kéyin bizni ötküzüwetti. Chéxmu biz üçün bixeter jay emes idi, biz yene Chéxtin Awstriyege chiqishimiz kérek idi. Qachqun bolghan bizler da'im ormanliqtiki kichik yollarda yoshurunche piyade mangattuq. Yer asti teshkilati qachqunlarga yémekliklerni teminlep turatti. Bu sepirimiz birnechche hepte dawamlisip, axiri chégrigha yétip kelduq. Teshkilatimiz burunqidekla qarawullargha oxshash usulda para bérish kélisip bolghanidi. Emma biz ötmekchi bolghan künning del özide Chéx hökümiti aghdurulghanidi. Rusiyelikler Chéxni ishghal qildi. Chégridiki Chéx qarawullirining ornigha Rus qarawulliri almashturulghanidi.

Teshkilat tekshürüp körgenidi, ular peqet gréklarni

ötküziwatqaniken — chünki natsistlarning Chéxtiki lagérlirida nurghun Grék esirliri solaqta iken, emdilikte bolsa ular yurtlirigha qaytip ketmekte idi. Bizmu derhal hemme guwahnamilirimizni, xet-cheklirimizni köydürüwétip, özimizni Grék dewalduq. Biz birmu éghiz grékche bilmeyttuq, elwette. Emma ruslarmu oxshashla grékchini sözliyelmeytti. Shundaq qilip hemmimiz muweppeqiyetlik halda Awstriyeye ötüp kettuq. Peqet birla adimimiz ashkarlinip qélip étip öltürüldi.

Awstriyede bolsa, Amérikiliqlar waqitliq höküm sürüwatqaniken. Ular bizni gherbiy Gérmaniyeye ewetti, gherbiy Gérmaniyeni bolsa Engliyelikler kontrol qiliwalghanidi. Ular bizni bir «makansiz kishiler» lagérligha orunlashturup qoydi. Shu chaghda Pelestin (Isra'iliye)ni Engliye bashquratti. Pelestinde turuwatqan Yehudiylar özlirining musteqil dölitini qurushi üçün küresh qiliwatqanidi, shuning bilen ular shu yerdiki Engliyelik herbiyler bilen soqushup qalghan. Shu sewebtin biz Pelestinge bérishqa ruxset alalmay, kényinki besh yilni da'im dégüdek lagérdin lagérgha köchüp yürüsh bilen ötküzduq.

Kényinki hayatimgha tesir qilghan mundaq muhim bir ish yüz bergenidi. Xristi'an muxlisi jama'itidiki bir gérmanliq Mesihiy aqsaqili da'im Yehudiylar arisida yürüp, bizge jismaniy jehetlerdin nurghun yadem béretti, bolupmu yémeklik, kiyim-kicheklerni bizge yetküzüp béretti. Bu ademning heqiqiy «xristi'an» ikenlikini hazir bilip yettim. U qizi bilen da'im bizni yoqlap turatti. Bizning Amérikigha yötkilishke iltimas qilghanliqimizdin xewer tapqandin kényin, u Amérikidiki bir zhurnalning 1948-yilliq neshirining aldinqi muqawini yirtiwélip, apamgha bergenidi. Zurnaldiki bir adrésni körsitip, Nyu Yorkqa barsanglar, u yerdin yadem alalaysiler, dédi. Biz bu adrésni körgendin

kéyin, u choqum Yehudiylarning kopératipidek bir teshkilat bolushi mumkin, dep oyliduq. Emeliyette bu zhurnal Amérikidiki Eysa Mesihning yolini tutqan Yehudiylarning kichik bir teshkilatining bolup chiqti.

Axiri ular iltimasimizni testiqlidi, shuning bilen biz Amérikigha köchüp barduq, Nyu Yorktiki Bruklin dégen chong bir mehellige makanlashtuq. U yerdiki kichik bir kochigha nurghun Yehudiylar makanlashqan bolup, xeqler u kochini «Kichik Isra'iliye» dep ataytti. Apam bolsa, qolidiki zhurnalgha qarap ashu adrésni izdep tapti. U teshkilat eslide bashqa bir chong mehellige iken. Apam inglizche sözliyelmeytti, ularmu apamning bilidighan Rusche, Némische, Yidche, yaki Ibraniy tilini bilmeytti. Ular peqet adrésimizni bir kartochkigha xatiriliwaldi, andin bizni yoqlap bérishqa wedileshti. Biraq ularning bizni yoqlap kélishi bu ishtin alte yil kéyin boldi. Belkim öyimizning yiraq bolushi tüpeylidin we yaki ular yéngidin kelgen bashqa Yehudilargha yardem bérish bilen aldirash bolup kétish tüpeylidin bolsa kérek, ishqilip bilmeymen. Bu alte yil ichide, men asasen Yehudiy millitidin sirt bashqa milletni uchritip baqmidim désemmu bolidu. Mektipimizdiki oqughuchilarning 99 pirsenti Yehudiylar idi. Men «Yehudiy emesler» bilen «xristi'anlar»ni oxshash bir gep, dep qarayttim.

Emma alte yildin kéyin, teshkilat bir guruppisini Bruklingha orunlashturdi. Guruppidiki melum bir eza bizning kartochkimizni tapshuruwélip, bizni axiri yoqlap keldi. U bizni bir «Ibraniy (Yehudiy) xristi'anlar yighin»igha qatnishishqa tekliq qildi. Men bu gepni anglapla bek heyran qalдим. Chünki manga «Ibraniy» we «xristi'anlar» (Eysa Mesih yolini tutqanlar) dégenler pütünley qarimuqarshi sözler idi. Bu ademler choqum sarang bolup qaldi bolghay! Men peqet qiziqqaqliqimdinla yighingha bardim.

Yighin kichik bir zalda boldi. Ularning telimlerini anglighanséri qattiq achchiqlinip kettim. Sewebi ularning Eysa toghrisida gep qilghanliqidin emes — chünki «Ular xristi'anlar bolghachqa, Eysa toghruluq gep qilidu» dégenni alliburun oylap bolghanidim. Achchiqlighinimning sewebi shuki, ular mushu gepni Tewrat we Zeburdin chiqirip qiliwatqanidi! Kichikimdin tartip alghan terbiyem boyiche, «xristi'anlarning (Eysa toghruluq) Injili bar, biz Yehudiylarning Tewrat we Zeburimiz bar — Injil ularning kitabi, Tewrat-Zebur bolsa özimizningla kitabi» — emma ular özimizning kitabidin Eysa toghruluq ispatlarni chiqirip körsitiwatidu! Bu xam xiyal! Men achchiqimgha paylimayttim.

Buni körüp, méni tekliq qilghan héliqi adem men bilen talash-tartish qilip olturmidi, peqet temkin olturup manga chaqiriq élan qilghandek, bir Injilning inglizche terjimisini chiqirip: — «Mana bu Injilni özingiz oqup körüng, bu kitabda déyilgen Eysa bolsa, «Mesih-Qutquzghuchi»ning qilishigha tégishlik ishlarni heqiqiy qilghanmu-qilmighanmu? — tekshürüp körüng» — dédi. Men kitabni qobul qildim, emma bu méning gherez uqidighan adem bolghanliqimdin emes, belki bu kishilarning pütünley xata ikenlikini ispatlash üçünidi.

Injilni achtigim. Men bekla heyran qalдим. Bu kitab men oylighan kitab bilen asman-zémin perq qilatti. Méning tesewwurumdiki Injil bolsa, tamamen butperes, heykel, pop-rohaniylar, kréstler, herxil diniy murasimlar we bolupmu Yehudiylarni Eysaning namida öltürüwétish kérek dégendek telimler bilen tolghan bir kitab idi. Emma undaq emesken! U bir Yehudiylar tüsini alghan kitabiken. Eysa we perisiy mezhipidikiler arisida bolghan jédeller pütünley Yehudiylarning

mesililiri idi. Injildiki birinchi ayet bolsa, pütünley «Yehudiylar tüsi»ni alghan — «[Bu Ibrahimning oghli we Dawutning oghli bolghan Eysa Mesihning nesebname kitabidur](#)» (Injil «Matta» qismi, 1-bab, 1-ayet).

Injilni pütünley oqup chiqtim. Eysaning biz Yehudiylarning kütken «Mesih-qutquzghuchi»si ikenlikige ishenmeyttim. Xulasem shu idiki, biz kütken, bizni qutulduridighan «Mesih-qutquzghuchi» bu dunyagha hergiz kelmeydu, belkim shundaqtur.

Nurghun Yehudiylar Injilni oqup, Eysaning heqiqiy Xudaning Oghli ikenlikige we bu dunyagha ewetilgen Mesih-Qutquzghuchi ikenlikige ishinishning «birinchi basquch»igha kélidu. Emma köp Yehudiylar özlirini Mesihke tapshurushqa, yeni Uni özining Qutquzghuchisi we Rabbi dep étirap qilishqa bolghan ikkinchi basquchni bésishtin qorqup toxtap qalidu. Chünki Eysani Mesih we Qutquzghuchi dep étirap qilidighan Yehudiylar öz jama'itidin, jem'iyitidin heydiwétilidu, öz a'ilidikiliridin ayriwétilidu, xizmettin boshutewétilishi mumkin (xojayini Yehudiy bolsa), hetta yoldishidin ajritiwétilishi mumkin. Bir Yehudiy qebristanliqigha kirip, bezi qebre tashlarga diqqet qilsingiz, u qebrining hayat ademlerning ikenlikige heyran qalisiz. Uningda mundaq yézilghanidi: « ** (yil) / ** (ay) / ** (kün) tughulghan, ** / ** / ** ölüp ketken». Emeliyette axirqi chésla bolsa, ular ölüp ketken kün bolmastin, belki Mesih Eysani étirap qilghan künidur. A'ilidikiliri ularning Eysa Mesihke ishengenliki üçün, ulargha depne murasim ötküzüp, ularni ölüp ketti, dep qaraydu.

Men ikkinchi qétim yighingha bardim. Manga Injil bergen héliqi kishi bilen olturup uzun paranglashtuq. U Tewratni körsitip, Zeburni körsitip, Injilni körsitip, kitab waraqlirini qayta-qayta achatti. U manga

Eysaning heqiqiy Mesih, nijatkar ikenlikini ispatlapla qalmay, belki bu üç kitab ayrilmas bir pütün gewde ikenlikini aydinglashturdi. Tewrat we Zeburning ten, Injilning bash ikenlikini körüp yettim. Tewrat we Zeburning Mesih Eysaning bu dunyagha kelgenlikini aldin'ala éniq bésharet bergenlikini chüshiniwaldim. Mesih dunyagha kelmey, Injil yézilmighan bolsa, Tewrat we Zebur bashsiz bir ten bolup qalatti. Men tizlinip olturup Mesih Eysani özümning Mesihim, özümning Rebbim dep xushalliq bilen qobul qildim. Bashqilar hazir belkim méni «sarang bolup qaldi» dep hésablashi mumkin, dep oylidim.

Mesih Eysagha ishengen birinchi yilim tinch-aman ötüp ketti. Men da'im yighinlarga qatniship, nurgun bilimlerge érishtim. A'ilimiz Kaliforniye shtatidiki Los Anjélés dégen sheherdiki yene bir Yehudiy mehelliga köchüp keldi. Men ottura mektepte oqushqa bashlidim. Shu mezigilde atamning manga bolghan qarshiliqi küchiyishke bashlidi. Men herqandaq yighingha, meyli xristi'an we meyli Yehudiylar orunlashturghan bolsun, ishqilip yighingha qatnishishimgha ruxset yoq idi, hetta Tewrat, Zebur yaki Injilning herqandaq bir qismini oqushum men'i qilinghanidi. Atam manga qet'iy gep qilmaytti, tamaq waqtida gerche bir jozida oltursaqmu u manga bir éghiz sözmu qilmaytti. Mektep püttürüshtin ikki ay ilgiri, u apam arqiliq manga bir éghiz gep qiliptu. Uning éytishiche, men mektep püttürgendin kéyin derhal öydin chiqip kétishim kérek iken. U yene manga mundaq bir telepmu qoyghaniken — öydin chiqishim bilen teng men Kaliforniye shtatidinmu chiqip kétishim kérek iken. Bolmisa, dadamning Kaliforniye shtatidiki sodisigha yaman tesir yetküzüp qoyushum mumkin iken. U kespiy süretchi bolup, uning xéridarliri asasen Yehudiy jama'itidin bolghachqa, u bashqilarning «uning Arnoldtek bir Xristi'an oghli bar» dep kemsitidighanliqidin,

abruyining chüshüp kétidighanliqidin ensirep ketken.

Mektep püttürüshke ikki ay qalghanda men bir xizmet taptim, taziliq qilghach kechliki derwaza baqattim. Men 120 dollar yighip qoydum. Bir küni men Injilni oqup «Filippiliqlargha yazghan mektup»tiki 4-bab, 19-ayetni uchrattim: «**We méning Xudayim siler mohtaj bolghan hemme nersini Mesih Eysada bolghan shan-sheripidiki bayliqlargha asasen mol teminleydu**».

Shu ayetni oqushum bilenla ishenchim mendiki endishini tügetti. Men Xudagha tayinip, Kaliforniyidin ayrilip, üç ming kilométr kélidighan Nyu Yorkqa qarap yolgha chiqtim. Ikki hepte méngish jeryanida men Xudaning nurghun qétim éhtiyajlirimni ajayib teminligenlikini bilip yettim. Bireylen manga tamaq berse, yene bireylen yataq béretti we yaki öyide qonushqa ruxset qilatti, yene bashqa bireylen bolsa méni mashinisigha olturghuzup, barmaqchi bolghan jayimga apirip qoyatti. Nyu Yorkqa kélish yolida, aran yette dollar pul xejeptimen, yénimda yene 113 dollar pul bar idi. Yazda men mesihiyler «öginish lagéri»da heqsiz ishlidim, ular méni yataq we tamaq bilen teminlidi. Yazning axirqi künliri mende 20 dollarla qalghanidi.

Nyu Jérsey shtatidiki bir ijtimai'iy aliy mektep méni oqushqa qobul qildi. Emma oqush heqqi bir yilda 2000 dollar idi. Belkim ular barliq Yehudiylarning hemmisi bek bay, shunga méning pul tölishimde chataq yoq dep qarighan bolsa kérek!

Bu mesilini oylinishqa olturdum. Axiri yaxshi bir lmal oylap taptim. Men öginishimni kéchiktürüp, Nyu Yorkta bir yil ishlep 2000 dollar yighip, andin kéler yili oqumaqchi boldum. Bu yaxshi eqlimni Xudagha

dep berdim. Emma u anglimaywatqandek qilatti, könglüm aram tapmidi. Könglümde, U méni mushu waqitning özide mektepke bérishimni, pul jehetten Uninggha tayinishimni xalawatidu, dep hés qilip qaldim. Shuning bilen men mektep ishxanisigha tizimlitish üçün kirdim, andin qolumda 750 dollar qerz talonni tutqan péti yénip chiqtim. Bu 750 dollarni birinchi mewsumning axirida, yeni töt aydin kéyin, tölishim kérek idi.

«Xudayim, méning ishlep pul tépishimgha yol qoymiding, shunga Sen Özüng bu qerzni qayturmisang bolmaydu...» dep du'a qildim. Töt aydin kéyin men bu qerzni qayturupla qalmastin, belki mektep manga qerzdar bolup qalghanidi! Men ulargha artuq pul tapshurghanidim. Yette mewsum oqush jeryani mana mushundaq ötkenidi. Her mewsumning axirida mektep manga pul qerz bolup qalatti. Eng axirqi 8-mewsumda tapshurghan pulum artuqmu emes, kemmu emes, del bolghanidi. Shuning bilen 1966-yili mektepni püttürdüm. U chaghda oqush bedilidin sirt, méning yene yéyishim we kiyim-kichek kiyishim üçün pul kététti, elwette. Emma oqushni bashlighan birinchi künümdin bashlap, men héchqandaq ademge öz mohtajlirimni éytmastin, peqet Xudaghila éytish niyitige keldim. Hetta «wasitiliq usul»ni ishletmeslikke bel baghlidim. Mesilen, «Men üçün du'a qil, manga pul kérek» dések, bu emeliyette bir yoshurun telepke barawer idi.

Shuning bilen men héchqandaq ademdin yardem sorimighan bolsammu, manga yardem kélip turdi. Nurghun qétim, ta bügünge qeder Amérikidiki herqaysi shtatlardin, natonush we namsiz ademlerdin, del hajitim chüshken chaghlarda, pul özlükidin kichik pochta sanduqumgha kirip qalatti. Qerz talonlirini tapshurup alghinimda, manga pul teyyar kélip turatti. Xuda heqiqeten ishenchilik, u du'ani anglaydighandur.

Bu mektepni püttürgendin kéyin, men Xudaning méning kelgüside telim bergüchi bolushumni xalaydighanliqini bilip, Isra'iliye paytexti Yérusalémdiki «Ibraniy Uniwersitéti» bilen ala qiliship, özümni arxé'ologiyeye we tarix kespini öginish kursigha tizimlitip qoydum. Yene 2400 dollar tölesh kérek idi. Mende tijep qoyghan 800 dollar pul bar idi, yene 1600 dollargha mohtaj idim. Ayropilangha chiqishtin 10 kün ilgiri, men bir parche xet tapshuruwaldim. Xet manga shuni uqturdiki, Amérika hökümiti méning shu kursqa qatnishim üçün 1624 Dollar mukapat puli bergeniken.

Men Isra'iliyediki waqtimda «alte künlük urush» partlighanidi, ashu urushning Tewrattiki bezi bésharetlerni emelde körsetkenlikini öz közüm bilen kördüm.

Kéyinki töt yilni men Amérika Téksas shtatidiki Dallas Xudashunasliq Institutida ötküzdüm. Shu mektepte oquwatqan ikkinchi yili, men söygen qizim bilen toy qildim. Shu mezgillerde Xudaning manga qilghan möjizilik teminleshleri toxtighanidi. Men bir tereptin ishlep, bir tereptin oquyttim, shunga kirimimmu bar idi. Toy qilghandin kéyin, ayalimmu ishlidi. Ayalim ikkimizge oxshash bir tuyghu kelgenidi, u bolsimu, méning Dallastiki oqushumdin kéyin, biz Mesih Eysani Yehudiylargha heqiqiy tonushturush üçün, Isra'iliyeye bérishimiz kérek idi.

Isra'iliye hökümitining chet'elliklerge bérilgen wizilirining shertliri boyiche, ularning xizmet qilishigha yol qoyulmaytti, shunga Isra'iliyediki ikki yil waqtimizda biz yenila pütünley Xudagha tayinishimiz kérek idi. Bu ikki yil ichide, hajetlirimizni héchqandaq ademge éytmighan ehwal astida, meyli öy ijarisi, gaz heqqi, yaki gélimiz üçün bolsun, pul bizge

möjizilik halda yétip turatti.

Birinchi yili biz sel yoshurun halda «Eysa Mesihni tonushturush» xizmitini qilduq, ishenchlik ademlerge Injildiki xush xewerni yetküzduq. Chünki Isra'iliye hökümiti Injilgha qarshi turatti. Ikkinchi yili, birnechche kishilerning Eysa Mesihni Qutquzghuchi süpitide étirap qilishi bilen, biz Yérusalémda bir kichik «Muqeddes Kitab Instituti»ni qurduq. Emma Yehudiy diniy rehberliri bu ishtin xewer tapqandin kéyin, hökümetke chéqip qoyuptu. Netijide, tashqi ishlar ministirlikini bizni chaqirtip, kéler yili bizge wiza bermeydighanliqini éytti.

Ikkinchi yili toshushi bilen, biz Nyu Yorkqa qayttuq. Shu yerde, men 1948-yili «musapirlar lagéri»da turghan waqtimdiki qolimizgha tegken héliqi zhurnalning muherriri bolup qalsam bolidu. Kéyin yene San Antoni'o dégen sheherge köchüp barduq. Biz Yehudiylar üçün 75 radi'o istansisidin tarqitilidighan Injilni chüshendüridighan programmilarni ishleyttuq. Shu chaghda biz yene Amérikidiki we bashqa yerdiki Eysa Mesihke ishengen Yehudiylarning bezi qiyinchiliqlirini közde tutup, ulargha her jehettin mexsus we qoshumche xizmet qilishni bashliwetkenidduq.

Yene bir ishni bekmu tilgha alghum bar. Yehudiylar üçün xizmet qilishni bashlishim bilen, 1948-yili bizge Xudaning muhebbitini körsitip bergen héliqi aqsaqal bilen qizini izdep tépip, ulargha rehmitimni bekmu éytqum keldi. Gérmaniyege birnechche qétim xet yazghan bolsammu, héchkim ularning hazirqi adrésini éytip bérelmidi. Méning bir Gérman oqughuchim Gérmaniyege qaytishi bilen ularni izdigen, emma tapalmighan. Men axiri «Biz jennette körüşkinimizdila ulargha bolghan teshekkurumni éytalaymen» dep, izdeshni toxtattim. Men «Mesihning

Izlidirida» dégen bir kitabni yazdim, ikki yildin kéyin, birsi uni Gërman tiligha terjime qilghan. Yene ikki yil ötüp ketkendin kéyin, manga bir parche xet keldi. Xette mendin «Palani «musapir lagéri»da turghan Fruxtinba'um a'ilisi bilen munasiwitingiz barmu?» — dep soralganidi. Xet eslide aqsaqalning qizidin kelgeniken. Aqsaqal bolsa wapat bolghan bolup, uning qizi toy qilishi bilen familisi özgertilgeniken, shunga men eslidiki familisini ishletkenlikim üçün uni tapalmaptikenmen. Xetni tapshuruwalghandin bir yil kéyin, ayalim bilen ikkimiz Isra'iliyege bérish yolida uni yoqlighach öttuq. Uning manga dep bérishiche, biz ulardin ayrilghan 1951-yilidiki birinchi künidin bashlap, u méning Eysa Mesihni, Xudaning Oghli, yeni Xuda ewetken Qutquzghuchini tonushum üçün, shundaqla qutquzulushum üçün her küni Xudagha du'a qilip kelgeniken. Ashundaq ixlasmen bir ayalning du'asi manga shunche köp bext ata qilghan! Xuda heqiqiy du'a Anglighuchidur, küch-qudriti hemmidin üstündür. Uninggha shan-sherep bolsun!

Amin!

25. Butlarga qoqunushtin kéqip Mesih Eysagha baghlinish (Engliyedin bolghan guwah)

Méning ismim Amma, ayal, Penjeb millitidin bolghinim bilen Engliyede turimen. Engliyede turuwatqan Hindistanliqning ewladimen, Penjebtiki nurghun kishilerge oxshash atam we apam 50-yillarda yéngi hayatni bashlash üçün Hindistandin Engliyege kelgen. Dadam Engliyede zapchas siliqlash xizmitini tapqan bolup, chong éghir sana'et shehiri

Astonda olturaqlashqan. Dadamning xizmiti hem éghir hem salametlikke ziyaniq xizmet bolup, zawutning hawasi chang-tozang bilen qaplinip turatti.

Penjebliklarning köpinchisige oxshash, pütün a'ilimiz «Sik» dinigha étiqad qilattuq; en'enimizge asasen biznechche xil butqa choqunattuq, bir heptide ikki qétim «gurdwara» (butxana)gha béríp choqunush murasimigha qatnishattuq. Sik dinilik bolghan penjeblikler eqidiliridin hem en'eniliridin pexirlinidu. Erler bolsa alahide selliliri hem saqalliri bilen perqlinidu. Sik dinining asaschisi «Guru Nanak» dégen kishi zorawansizliqni teshebbus qilghanidi, biraq uningdin kényinki «ustazlar» özini qoghdash üçün zorawanliq ishlitishni hem wetinimiz bolghan Penjeb rayonini bashqa dindikilerdin «saplashturush»ni teshebbus qilghan. Bu xil közqarash bilen tarixtin buyan Penjebtiki musulmanlar bilen qanliq jédellerni élip barghan.

Ikkinchi Dunya Urushida nurghun Sik dinidikiler Engliye armiyisige qatniship, qattiq jenglerni qilip abruy tapqan. Herbir Sik dinilik erning bolsa sellisi astidiki uzun türmeklengen chéchi, saqili, belbéghigha asqan uzun «karpan» dep atalghan xenjiri bolidu. Hindi dinigha oxshash, Sik dinidimu birnechche «tebiqe»ler bar, a'ilimiz «yaghachchi» dégen «ottura hal» bir tebiqidin idi.

Kichik waqtimizda men akilirim, achilirim bilen her heptide ikki qétim Siq butxanisigha «ibadet qilish» üçün béríp turattuq. Déyishim kérekki, bizni jelp qilghan ish qandaqtur «teqwadarliq héssiyatimiz» emes, belki murasimdin kényinki qatnashqanlarga heqsiz teqdim qilinidighan mezilik «kurri» dégen qorumidin ibaret idi!

Men sekkiz yashlar waqtimda, kényinki pütün hayatimni

özgertidighan bir ish yüz berdi. Akilirim her heptining ikkinchi küni kechlik «balilar kulubi» bolidighanliqidin xewer tépip, manga bu kulubning «Mesih muxlisiliri» jama'itige munasiwetlik ikenlikini éytti. U yerde balilar üçün oyunlar, herxil qiziq heriketler orunlashturulatti, heriketlerdin kéyin chonglar balilargha ularning «Muqeddes Kitab»idin birer hékaye oqup qisqa telim béretti.

Sik dini mediniyitide, oghul balilarning xalighanche talagha chiqish, xalighan ishni qilish erkinlik bar, biraq qizlar öyde turushi kérek. Qizlar hemrahsiz sirtqa chiqsa bolmaytti, sirtlarga chiqqandimu, özining nege bérishini, néme qilishini tallash erkinlik bolmaytti. Shunglashqa akilirim ata-anamgha héchnéme démey mushu kulubqa baratti, biraq achilirim we méning bérishimiz üçün öydin oghriliqche chiqishimiz kérek idi.

Men kulubqa qiziqip qaldim. Oyunlar intayin qiziq idi. Oyunlardin kéyin biz zalgha kirip, du'a qilip medhiye nashxilirini oqughandin kéyin Muqeddes Kitabtiki bir ayetni öginettuq. Ayetni ögengendin kéyin herda'im ayet toghrisida birnechche so'allar hem muzakiriler bolatti. Ayetlerni doskigha yézip birqanche jayini bosh qoyup, söz yaki herpler bilen toldurushqa qalduratti; eger bu ayetning qaldurulghan bosh yerlirini toghra tolduralisaq bizge mukapatning ornigha bérilgen béletler bilen chérkawning béqinidiki magizindin kemptu, qérindash yaki kitabchilarni alalayttuq. Kulupqa yérim yil qatnashsaq bizge pütün bir Injil we Tewrat mukapat bériletti. Biraq déyishim kérekki, bergen telimge héchqachan anche étiwar qilip ketmeyttim. Akilirimni hem méni eng jelp qilidighan ish-oyunlar hem oyunlardin kéyinki chuwurliship, zalni béshimizgha kiyishtin ibaret idi. Biz herda'im bashqa balilargha we bezide mu'ellimlerge chaqchaq qilip qoyattuq, külüşüp, parangliship, nersilerni étiship olturattuq. Biz kulub igilirini shundaq éghir aware

qilghanlirimizni hazir ésimge keltürsem xijil bolimen. Biraq ashu chaghdiki bir ish bizni bek tesirlendürdi. Kulubning chonglirining köp qismi «aq tenlik» bolghini bilen ularda héchqandaq irqiy kemsitish yoq idi, bizni intayin hörmetleytti (gerche Ângliye nisbeten «qorsiqi keng dölet» dep hésablansimu, Penjeblik balilar hem chonglar Engliyede bezide irqiy kemsitishke uchraydu).

Kulubtikilerning bizge oqup bergen hékayilirini anglap, Eysa isimlik bir kishi toghruluq dégenlirige ishinishke bashlidim. Bu kishi shunche mulayim hem méhriban köründiki, uni tonughum hem söygüm intayin keldi. Biraq insan qandaqmu uni tonusun?

Némishqikin bilmeymen, öyimizning ehwali barghanséri osalliship ketti. Dadam haraqni köp ichidighan boluwaldi, andin akilirimmu uni ülge qilip haraq ichishke bashlidi. Dadam mest bolup qalghanda, hemmimiz, jümlidin apam öyimizde möküwélip ishikni taqap qoyushimiz kérek idi. Hetta pat arida hayatimiz xewpke uchraydighandekla séziletti. Öyimizde herda'im talash-tartish, bes-munaziriler bolup turidighan boldi.

Men balilar kulubida bir Muqeddes Kitabqa érishelmigen bolsammu, akilirim érishkenidi; biraq ular uni héchqachan oqup baqmighanidi. Öyimizdiki awarichilikler ichide akamning Muqeddes Kitabini qolumgha élip oqushqa bashlidim. Muqeddes Kitabning otturisida «Zebur» dégen bir qisim bar idi. «Zebur»diki küylerning köpinchisi Dawut isimlik bir kishi teripidin yézilghanidi. Men uning bu Xudani medhiyileydighan hem Xudagha du'a qilidighan shé'irlirini oqushum bilen könglüm teselli hem küch-quwwet tapatti. Dawut dégen bu kishini aware qilghan hem azablighan shunche köp ishlar, küreshler, talash-tartishlar, qorqunchlar,

xewpler, qayghu hem yalghuzluq dégenler méningdimu bar idi. Biraq u bolsa yadem hem éhtiyajliq ishlarni hel qilishning yollirini Xudadin tapqanidi, hem Xudani söygenidi.

Achilirimning Muqeddes Kitabni oqughinimni bayqap qélip, méni «Xristi'an» dep mazaq qilishidin qorqup yürgechke, kechte yatqan waqtimda qol chiraghni yandurup yotqan ichide oghriliqche oquyttim. Andin Dawut peyghember Zeburda derdlirini Xudagha tökkenge oxshash menmu hemme derdlirimni éytip ashundaq du'a qilishqa bashlidim. Bezide men toluq bir sa'et Xudagha söz qilip, teselli tépip uyqugha kététtim.

Men toluq ottura mektepke kirdim, yéngi dostlar bilen tutushtum, men özümning kelgüside xizmet tépip öz pulum bilen nersilerni sétiwalalaydighanliqimni oylap hayajinimda Xudani untushqa bashlidim. Biraq men Xudagha köp rehmet éytimenki, U méni we méning «sSni tonusam» dep qilghan du'alirimni untumidi.

Men mektepni pütürgendin kéyin, kishilerge turmushtiki éqtisadchilliq toghrisida meslihet béridighan bir orundin xizmet taptim. Bu xizmetni tapqinimdin, kishiler bilen tonushqinimdin hem özümning ma'ash alghanliqimdin huzurlandim.

Xizmet jeryanida men Hindistanliq üç yigit bilen tonushtum. Bashtila men ularning bashqa Hindistanliq yigitlerge anche oxshimaydighan xisletlirining barliqini hés qildim, biraq zadi néme ikenlikini bilelmidim. Men burun tonushqan Hindistanliq yigitlerning hemmisi «apisining erke oghulliri» idi — démek, ular öyide tolimu erke chong bolghan, héch eskiliktin eymenmeydighan, héch öy ishni qilmay, özi xalighinini qilidighan, hurun balilar idi; ular xalighanche sirtqa

chiqip öz béshimchilik qilishqa adetlangen — ular meyli mest bolushup, kulublarda eysh-ishret qilib, wang-chung kótürüp, buzuqchilik qilsun, öyge qaytqinida ata-aniliri ulargha héchnéme démeytti; meyli herqandaq bet'exlaqliq yaki setchilik qilsun, peqet «Amal qanche, oghul bala dégen oghul bala-de!» dep külüp qoyushatti. Qizlar bolsa bashqa bir dunya idi, ular öyde turup, herbir öy ishni ada qilib, hergiz sirtqa chiqmasliq kérek dep qarilatti. Hindistandiki a'ililerning bundaq «ikki xil ölchem»ini men héchqachan toghra dep qobul qilalmay keldim. Biraq men dégen bu üç bala oxshimaydu; ular tirishchan, ishta estayidil, semimiy hem intayin keskin idi. Ular meyli manga, meyli qara tenliklerge, meyli xenzulargha, Hindistanliqlargha yaki bashqa herxil milletlerge bolsun, oxshashla hórmet bilen mu'amile qilatti. Ularda birxil xatirjemlik, shükürlük hem salapet bar idi. Ular bilen sözleshsem xatirjemlik hem bixeterlik hés qilattim. Men uzun ötmeyla ularning bundaq xatirjemlikining menbesini taptim — ular Mesih muxlisiri idi. Men ulardin Mesih Eysagha ishinish hem tayinishqa qandaq érishkenlikini sorashqa bashlidim.

Birsi jawabning ornida «Hayatqa yétip baridighan seper» dégen bir kitabchini berdi. Kitabche pütünley Muqeddes Kitabqa asaslangan bolup, témisi «Xudaning kechürüşhini hem sanga yéngi teqdim qilmaqchi bolghan hayatni qandaq tépish» idi. Kitabchida: «Eger Xuda sendin yiraq tuyulsa, bu gunahning sewebidin bolghan» déyilidu. Gunah bolsa ap'aq bir qeghezning üstidiki siyah izidektur; siyah izi gerche zerrichilik bolsimu, bu qeghezning siyah déghidin pak bolalishi hergiz mumkin emes. Biraq Xuda bolsa bizge yéngi bir bashlinish we yéngidin ap'aq pak bir qeghezni béreleydu. U Mesih Eysani gunahlirimizni kótürüşke ewetti. Biz Mesih Eysagha ishench baghlisAQ, Xudaning

kechürüm-meghpiritini tépish bilen Uning Muqeddes Rohining qelbimizde turidighanliqini, yeni yéngi bir hayatning bashlinishini bileleyttuq. Kitabchining axirida öz hayatini Xudagha tapshurmaqchi bolghanlar oquydighan bir du'a yézilghanidi. Men könglümni Xudagha kütürüp pütün qelbim bilen oqudum.

Du'a qilghandin kéyin ichimde bir ish yüz bergenlikini éniq bildim. Men hazir Mesih Eysaning egeshküchisi, jennet yoligha mangidighan kishi boldum. Ularning qandaq inkasta bolidighanliqini héch oylimayla öz xushalliqim hem saddiliqim ichide akilirim we achilirimgha du'ayim hem Xudaning ijabet qilghanliqi toghrisida dep berdim. Mana chataq shuningdin bashlandi! Akilirim méni mazaq qildi, andin bu ishtin dadam xewer tapsa uning qandaq qilidighanliqi bilen manga tehdit saldi. Derweqe dadam «Penjeb millitidin bolghan bir kishi hergiz xristi'an bolalmaydu!» dep qattiq achchiqlap ketti. Bir mezgildin kéyin uning achchiqi yandi; lékin öyimiz yene normal awarichilik hem talash-tartish halitige qaytti.

Men apamdin muxlislarning yighinigha qatnishishqa ruxset soridim. Yuqirida déginimdek, Penjeblik qizlarning adette yalghuz öydin chiqishigha ruxset yoq idi. Asasen «Qizlarga ishengili bolmaydu», «Sirtqa chiqqusi bar qizlarning choqum buzuq niyiti bar» dep qarilatti. Ghelite ish shuki, manga muxlis yighinigha qatnishishqa ruxset bérildi. Biraq uzun ötmey a'ilimizde ushshaq gep-sözler hem töhmet chiqqili turdi. Ularning gépige asasen men yighinlarga emes, belki meyxanilarga, kulublarga baridikenmen. Ümidsizlinip bir mezgil héchqandaq yighingha qatnishalmidim.

Ata-anam méni yatliq qilish üçün elchilerni qobul qilishqa bashlidi.

Özümning bolsa toy qilghum bar idi, biraq könglümde teyyarlıqimning yoqligini hés qildim. Buningdin bashqa, choqum bir Mesih muxlisi, yeni heqiqeten Rebbimizni söyidighan bir yigit bilen toy qilishim kérek dégen qarargha kelgenidim. Bashqa héchqandaq er bilen toy qilish bolsa manga öz-özümge qilinghan eqilsizliq tuyuldi. Muqeddes Kitabta «ata-anangni hörmetle» déyilgen bolsimu, men yenila bezi ishlarning muhimliqi bilen ata-anilarning hörmitidin üstün turidighanliqini, bezi ehwalda «**Ademge emes, belki Xudagha ita'et qilishimiz kérek**»likini bilip yettim.

Birnechche elchi öyimizge kélip melum bir yigit bilen toy qilishimni otturigha qoydi. Men «men qiziqmaymen» dep yüriwerdim. Hetta xéli chirayliq «nyuzey» kiyimi kiygen intayin bay bir yigit mexsus Kanadidin ayrupilanda keldi. Uning ata-anisi, bowa-momisimu bille kelgenidi. Méning burchum ulargha chay-pay quyush idi. Yigit mendin neq maydanda jawabimni qattiq telep qilip turuwaldi. Men hujramdin peske chüshüp «Yaq» dédim. U bolsa: «Ah, chataq yoq, qizlarning hemmisi tartinchaq — Ular «yaq» dégini bilen heqiqiy menisi «qoshuldum» démektur» — dédi.

«Yaq, méning «yaq» déginimning «yaq»tin bashqa héchqandaq menisi yoq!» — dédim.

Dadam ret qilishimning sewebini bilip intayin ghezeplendi. U mest bolup bu ishni untush üçhün meyxanigha chiqip ketti. U shir keyp bolup qaytip kelginide, «Séni öltürimen» dep manga tehdit sélip: «Men qimmetlik Eysayingni sanga körsitip bérey! Séni öltürüp jennetke ewetimen! Andin sen qedirlik Eysaying bilen birge bolalaysen!» — dédi.

Adette men we acham bir hujrida yatattuq. Dadam mest bolup qalghan künlerde, apammu biz bilen polda palasning üstide yatatti. Bu

qétim men ornumdin turup dadam bilen zakonlishay dep ishikni achmaqchi boluwidim, biraq apam bilen acham méni tutuwélip, ishikni téximu ching taqap zenjirliwaladi. Tang seherde men baldurla ghippide tikiwettim. Xizmettin chüshüp öyge qaytip kelsem dadam peqet manga qarap qattiq warqirap qoydi. Birnechche hepte ötüshi bilen u asta-asta jimip qaldi.

Men öyümge yéqin bolghan bir muxlis jama'itining barliqidin xewer taptim. Bir küni ashu yerdin ötüp kétiwétip, jama'etning bir aqsaqalini uchritip qaldim. Men u aqsaqal hem uning ayali bilen xéli uzun paranglashtim. Ular méni intayin qizghin qarshi aldi hem shu küni jama'ettiki birnechche acha-singillargha tonushturdi. Bu acha-singillar ehwalimni chüshinip: Xuda séni öyüngde qoghdisun dep her küni du'a qilishqa wede berdi.

Öyümüzdeki turmush küresh, talash-tartishqa tolghan halda dawamlashti. Méni toy qilish üçün yene köp qétim urunushlar boldi. Dadam hem apamlar méning turmushumni qanche qiyin bolsa shunche yaxshi bolatti dep oylisa kérek. Men birdem hujramda Muqeddes Kitabni oqughandin kéyin peske chüshsem apam manga qarap: «Ohuy, sen téxi hayatmu? Séni ashu hujrisida ölüp ketsiken dégen ümidtimen» — deytti. Shopurluq dersidin qaytip kelsem u: «Ah, tolimu epsus. Séni pikapi soqulup ölüp ketsiken dep ümid qilattim» deytti. Men xizmettin chüshüp öyge qaytsam u pat-pat achamning bowiqining kiyimlerini méning aldimgha tashlap: «Mana, sen bir xristi'an. Bashqilargha xizmet qilish séning burchung emesmu? Mana bu kirni yu!» dep warqiraytti. Öydiki eng paskina ishlar manga tapshurulatti. Ular méning muxlis yighinigha qatnishishimgha yene ruxset qilmidi.

Ish bek ghelite idi. Sirtqi körünüshtin qarighanda turmushum azabliq, qorqunchluq idi. Men pütün kün héchbir yaxshi söz anglimayttim. Biraq ular qandaq zalim bolushidin qet'iynezer, qelbimde ulargha héch achchiqliqim yoq idi, belki Xudaning ulargha nisbeten özgermes, chongqur méhir-muhibbitini hés qilip, ular üçhün du'a qilattim. Bezide acham a'ilimizdiki talash-tartishlarga qatnishatti, méning teripimni qilatti, biraq künlerning köp qismida men her tereptin bashqilarning nepritige uchrayttim.

Bir küni yene bir acham yoldishi bilen Hindistandin qaytip keldi. Bu ehwal öyümüzdeki keypiyatni sel yaxshilidi, men pursettin paydilinip yene muxlis yighinigha qatnishishqa ruxset soridim. Kütülmigen yerdin ata-anam qoshuldi. Men Xudaning qelbimde ish körüp, ulargha méhir-muhibbitini körsetkenlikini, ular axiri körüp yétidu, dep ishinettim. Bezi Mesih muxlisleri bolsa hetta manga: «Ata-anangning déginige karing bolmisun, yighingha qatnashqung bolsa qatnashiwer» — deytti. Biraq men Tewrattiki Musagha bérilgen qismida hem Injilda: «Ata-anangni hörmetle» dep buyrulghandin kéyin ularni bu ishta hörmetlishim kéreklikini bildim. Gerche men muxlis bolmighan kishi bilen toy qilmasliq kérek dégen bu muhim ishta küchümning bariche ata-anamning telipini ret qilip, Sik diniliq bilen toy qilishni ret qilishim kéreklikini bilgen bolsammu, «yighingha qatnishish» ishida ularni hörmetlishim kéreklikini yenila éniq bildim. Ata-anam méning ulargha bildürgen izzet-hörmitimni, yeni ruxsetsiz yighingha qatnashmaydighanliqimni körüp yetkenidi, shuning bilen ular gerche men bilen arilashmay yürgini bilen, yenila méning étiqadimni hörmetleshke bashlidi.

Dadam bezgek késili bilen aghrip qaldi, buning bilen men köp waqit

öyde turup uningdin xewer aldim. U özi Muqeddes Kitabni oqushqa kirishti. Bir küni téléfon jiringlidi. Men könglümde: «I Xuda, yene bir toy qilish telipi bolmisun» dep du'a qildim. Biraq derweqe shundaq boldi. Men dadamgha adettikidek gep qilay dewatqinimda Muqeddes Rohning awazini: «Gep qilma, hajiti yoq» déginini könglümde anglidim.

«Néme ish dada?» dep soridim.

U artuq söz qilmay «Toyung toghruluq soridi» dep jawab berdi, biraq ikkinchi küni men xizmetke méngish aldida uning öyimizde turuwatqan tughqanlarga: «He'e, ular manga Amma toghruluq téléfon berdi. Biraq men ulargha boldi qilinglar, Amma jezmen qiziqmaydu — u choqum Mesih muxlisi bilen toy qilmaqchi, dédim» dégenlikini anglidim.

Shundaq qilip ata-anam manga ishinishke bashlidi, manga yene yighingha qatnishishqa ruxset berdi.

Shundaq bolsimu, dadamning haraqqi köp ichishi dawamlisibatatti. Öydiki akilirimmu uning izini bésip, haraq ichishke bashlidi. Dadam we akilirimdin biri shübhisizki haraqqesh bolup qalghan bolup, haraqqa xumar bolup qalghanidi, öz özini kontrol qilalmaytti. Gerche méning yighingha qatnishishimgha ruxset bergen bolsimu, apamning manga bolghan ziyankeshliki hem ahaniti qaytidin bashlandi. Peqet atamla emes, belki biz bilen turghan akammu mest halda öyge qaytip kéletti. Akam bolsa qaytqinida öz ayalini uratti. Men uni qoghdash üçün arigha kirettim, netijide u ménimu urup kétetti. Awarichilik toxtawsiz chiqatti. Tughqanlar bizni qoghdash üçün yaki qoshnilar öydiki warang-churunglardin aghrinip pat-pat saqchilargha téléfon béríp chaqiratti. Men köp qétim: «Öydin chiqip kétishim kérek» dep oylidim, hetta bezide bir somka nersilerni qachilap öydin kétish üçün

teyyarlinattim. Ata-anam herda'im qarshi turup: «Öydin chiqip ketseng bizge uyat bolidu» deytti.

Bir kechte héliqi akam öyge kélip ayalini toxtimay urup ketti. Men yene arigha kirishim bilen u ménimu qattiq urup yarilandurdi. Bundaq üzülmes zorawanliqlarning üzlüksiz ewjige chiqishi bilen men hayatimiz xewp ichide qaldi dep saqchilargha téléfon bérip chaqirdim. Biraq saqchilar kelgende, apam mendin yüz örüp, bu ish qizim Ammaning sewebidin chiqqan dep saqchilar aldida méni eyiblidi. Men ushtumtut bir ishni tonup yettim: Apamgha nisbeten men peqetla erzimes bir adem, xalas. Uninggha méning mewjut bolghinim héchnéme hésablanmaytti. Men: «Bu qétim choqum chiqip kétishim kérek» dep oylidim.

Etigende bolsa quyash berq urushi bilen men: «Boptu, bu bir yéngi kün, chiqip ketmey» dep oylidim. Biraq eynekte yarilanghan yüzümge qarighinimda men Muqeddes Rohning manga tonush bolghan héliqi awazini ichimde anglidim. U awaz: «Sen pütün hayatingni mana mushundaq ötküzmekchimusen?» dep soridi. Shu küni men öydin chiqip kétishim kérek, chiqip ketmisem men üçhün yaki pütün a'ilem üçhün héchnéme özgermeydu dep tonup yettim. Turupkini qolumgha élip öyimizdin on kilométr yiraqliqta turidighan ikkinchi akamgha téléfon berdim: — «Sen bilen bir mezgil tursam bolamdu?» dep soridim. Kütülmigen yerdin u qoshuldi. U adette herbir ishta ata-anamning teripini alatti.

Shundaq qilip akamning öyige köchüp bardim. Men némishqikin bilmeymen uninggha: «Men sen bilen alte hepte turimen, andin muxlis jama'itining birsining öyige kétimen» dédim. Ghelite ish shuki, men bu ish toghrisida jama'etning héchbiri bilen sözleshmigen, biraq qelbimde

Xudaning men üçhün bu ishni, shundaqla hemme ishni orunlashturalaydighanliqini bilip yettim.

Ish derweqe shundaq boldi. Alte heptidin kéyin men jama'ettiki köngli intayin aq köngül bir doxtur acha bilen turushqa bashlidim. Men uning bilen xushalliqa tolghan üç yilni ötküzdüm.

Hazir bu ishlarni ésimgha keltürsem Xudaning méning üçhün intayin köp ishlarni qilghanliqini körüp yételeymen. U méni shunche köp sinaqlar ichide saqlidi. Eng karamet, eng tilsim ish bolsa, uning men bilen kéche-kündüz bille bolghanliq héssiyatidin ibaret. Men Uninggha sadıq bolmighan waqtim bolghan bolsimu, U herda'im wediside turup méni hergiz ayrim tashliwetmigen. Men Xudadin manga bir muxlis bolghan er bergeysen dep tilidim. Hazir men Pawel isimlik bir engliyelik bilen toy qildim. U manga nisbeten heqiqeten Xudaning söygisidin chiqqan sowghattur. Ikkimiz öyimizni Xudagha tapshurghan, herqaysi millettin, herqaysi dindin bolghan kishilerni qarshi alidighan muhebbetlik keypiyat bolsun, kelgen herbir méhmanlar hayattiki muhim so'allarni soriyalaydighan bolsun dep Xudayimizdin tileymiz.

Hayatning herbir mezgili asan bolmaydu. Ikki balimiz chüshüp ketti. Bu xewerni anglap bezi tughqanlirimiz: «Mana, bu pelekning lenitidur; sen ejdadliringning butlirigha choqunushtin waz kéchip, Mesih muxlisi bilen toy qilghiningning aqiwiti, xalas» dédi. Hetta bezi Mesih muxlisirimu: «Baliliringlar mundaq chüshüp ketkini choqum melum bir gunahinglardin bolghan» deytti. Biraq men bundaq sözlerning nadanlarche qilinghan gep, heqiqet emeslikini bilimen. Eger Xuda méni söymigen bolsa, U méni shunche köp yillar ichide öyümde aman saqlimighan bolatti. Dadam we apamlar herwaqit manga tehdit salatti,

méni zeherliyeleytti, akam bolsa méni urup öltürüwételeytti. Rebbim her ehwalda méni qoghdap keldi. Bizning hazir saq-salamat omaq qiz we bir oghul bowiqimiz bar, ularni hayatimizning hemmisige oxshash Xudayimizgha tapshurimiz. U asman-zéminni yaratqan ulugh Xudatur, U biz insanlarni shunche söydiki, özining Oghli yeni Kalami bolghan Eysa Mesihni dunyayimizgha sowghat süpitide ewetti: —

«Chünki Xuda dunyadiki insanlarni shu qeder söyiduki, Özining birdinbir yégane Oghlini pida bolushqa berdi. Meqsiti, Uningha étiqad qilghan herbirining halak bolmay, meggülük hayatqa érishishi üçündür».

Amin!